

Manuel Jacobo González Outes

DIARIO DUNHA NOITEBOA



BAÍA EDICIÓN S

**O libro que estás a punto de ler
foi creado exclusivamente para
axudarche a superar o período de
alerta sanitaria decretado polo
gobierno, no marco da nosa campaña
[#euquedolendo#baíaconnósnacasa](#)**

**Desde Baía Edicións pedimos e
agradecemos que se respecte a obra
da autoría, que tan xenerosamente
prestou o seu ben máis prezado
para o teu benestar.**

Diario dunha noiteboa

#euquedolendo
#baíaconnósnacasa

1ª Edición: Marzo de 2009

© 2009: Manuel Jacobo González Outes

© 2009: Baía Edicións

#euquedolendo
#baíaconnósnacasa

Edita: Baía Edicións
Polígono de Pocomaco, 2ª Avenida.
Parcela G - 18 - Nave posterior
Tel.: 981 174 296
Fax: 981 915 698
15190 A Coruña
www.baiaeditions.net
Distribución:
Consortio Editorial Galego
pedimentos@coegal.com

Fotografía cuberta: Tono Arias

Impresión: Galigraf Galicia. A Coruña

ISBN: 978-84-92630-06-6

Dep. Legal: C 643-2009

Reservados todos os dereitos. Calquera forma de reprodución, distribución, comunicación pública ou transformación desta obra só pode ser realizada coa autorización dos seus titulares, agás excepción prevista pola lei. Dirixase a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org), se necesita fotocopiar ou escanear algún fragmento desta obra.

Diario dunha noiteboa

Manuel Jacobo González Outes



BAÍA EDICIÓN S

*Na memoria de miña avoa Ramona
e miña Tía Lourdes, que me aturaron*

#euquedolendo
#baíaconnósnacasa

Resumo da sentenza

Todos os que a coñecemos fomos ao xuízo polo asasinato de Susana Figueiras: Óscar Seoane, Xaime Luxán, Raquel Casteleiro, Roberto Vila... en fin, non faltamos ningún.

O xuízo foi longo e moitos tivemos que declarar.

Ao fin, o xuíz pronunciou a sentenza:

“Este Tribunal, á vista das probas presentadas pola Fiscalía e, en particular, da última achada na escena do crime: o resgardo da xoiaría *Marín*, atopa o acusado culpable da morte de Susana Figueiras acontecida o vinte e catro decembro do ano pasado.

Este Tribunal terá en conta o desequilibrio psicolóxico do acusado á hora de pronunciar a pena á que se lle condena... Levántese a sesión.

17 de xuño de 2003”.

Contos de manicomio

Chove sobre as húmidas pedras de Santiago.

A través da fiestra do hospital vexo como unha fina choiva forma espellos sobre o solo de Santiago, é como un mar de pedra onde se asenta a cidade de Compostela.

O meu nome é Gabriel Fontán, e as razóns polas que me vexo metido nun hospital psiquiátrico hanse coñecer ao seu debido tempo. De momento, abóndelles con saber que vai para un ano que me pecharon aquí, e que non estaba tolo, polo menos, máis tolo do que xa estivera sempre.

Acabo de comezar o meu diario, que será o diario dun só día, que é o día de noiteboa do ano pasado: o día que mataron a Susana Figueiras.

Falando aquí, nestas páxinas, de todo o que aconteceu ese día, penso que poderei clarexar todo o que ocorreu no crime de Susana Figueiras. Nestas páxinas do meu diario quedará selado todo o que eu sei sobre ese crime.

Non sei por onde empezar. Só hai outros dous enfermos na sala do manicomio. Intento concentrarme para escribir, pero a conversación dos outros dous tolos, un home e unha muller de mediana idade, impídemos, e arrimo a orella para saber de que están falando:

—E a vostede por que a pecharon aquí?

—A min pecháronme aquí as miñas irmás adoptadas para que non lles roubara o amor dos meus sobriños putativos, pero perdóoas, tamén dispenso os meus sobriños, que lle mordían os nocellos ás poucas visitas que tiña, e ensinábanlle a súa colección de ras, en vez da caligrafía como os rapaces ben nacidos. Eu pasei ata os cincuenta e cinco anos debaixo das saias da miña nai, esperando que me chegara o príncipe azul ou que me partira un raio; non tiveron sorte en ningunha das dúas cousas pero non me laio.

Cando as miñas antigas amigas de colexio viñan verme e traían os seus fillos, miña nai preparáballes chocolate e a min dábame un ataque de nervios en canto os vía formar corro berrando sobre el. Eu tiráballes o chocolate ou o café ou o que houbera riba da mesa aos raparigos e despois púñame a patexar riba da alfombra persa; miña nai dicíalles ás miñas amigas que non se preocuparan polo meu estado, que era unha gripe mal curada.

Debería contarllo ao seu médico.

—Para que? Cre que estou tola. Pero eu estou segura de que está mercado polas miñas irmás, que nunca me puideron ver diante. Miña nai chamábase Avelina Tortosa, e bastante fixo por min que non me puxo Avelina como a súa graza. Eu chámome Mariela, dona Mariela a secas.

—Dona Mariela vai todo xunto?

—Si, señor, todo xunto e así como soa. Eu sei ben que o día que me quede fría como un carambelo, escarranchada na metade do corredor, sen forzas para espantar as tres moscas que andan ás voltas sempre ao redor dos mortos, terei que sufrir a vergoña de escoitar os insultos dos enfermeiros sen poder replicar, e trasladaranme de andas en andas ata o tanatorio, e poreime vermella de ira mentres agonizo, notarei que non collo alento e morrerei vermella de indignación.

Todo isto non me pasaría se casara a tempo, sempre é máis respectable unha viúva dun comandante, ou dun xeneral, que unha vella solteira e soa.

Ás veces soño que me morre un marido nos brazos, non sabe vostede o pracer que produce asolagar de lágrimas, cepillar o pelo, e peitearlle as cellas a un marido defunto.

Eu sei que ninguén me vai estrañar esta noiteboa, a verdade é que non me importa. As mulleres de bo apelido, as viúvas coruñesas dos comandantes, pasean de cinco a sete polo Cantón Grande, logo van para a casa tomar unhas copiñas de anís, e pola mañá paga a resaca a criada. Para a xente con apelido os costumes son como unha ladaíña. A min ninguén me estrañará esta noiteboa, que máis quixera eu, ninguén me estrañará cando caia en picado e me estrele contra a baldosa fría do corredor do hospital, pero dáme igual. O único que sinto verdadeiramente e non ter un esposo como Deus manda, para poder enchelo de bicos na vida, para poder pasear de cinco a sete con el polos Cantóns, para chorar como é debido a súa falta. Queira Deus que nunca chegue a verse no meu pelexo, nin en tan dolorosa circunstancia!

—Deus non o queira, dona Mariela!

—A min o que me gustaría sería ter un marido morto do que poder alardear, pero como non vai poder ser, confórmome con imaxinar o que senten as viúvas dos militares famosos desta cidade, confórmome con imaxinarme vestida de negro, tomando o té no Náutico vello coas medallas do meu xeneral cubrindo o meu escote.

—Fai vostede ben.

—Enriqueta Lemús é unha das miñas irmás adoptadas, é unha das que asinou para que me pecharan aquí en contra da miña vontade. Vese que Deus castiga sen pau e sen pedra, porque pouco despois o esposo colgouse do tubo da campá extractora.

Enriqueta encontrouno balanceándose cunha nota no peto que dicía que se aforcaba porque estaba arruinado e porque a súa muller lle quitara as ganas de vivir.

—Pobre home!

—Enriqueta colleu o vicio do Bingo. O bingo non é mellor nin peor que outro vicio calquera, pero gástanse máis cartos; non é o mesmo que se a un lle dá polos doces ou por coleccionar bolboretas, poñamos por caso.

—Si señora, é como unha droga.

—O marido de Enriqueta aforcouse porque a paga que lle deixou o exército non lle chegaba a muller para unha semana no bingo, así que Enriqueta comezou a deitarse con todos os crupie-res da Coruña a cambio de cartóns. O esposo de Enriqueta aforcouse para non verse morrer cornudo e morto de fame: o marido de Enriqueta sería o que fora pero tiña o seu orgullo. A nota que deixou nunca chegou a mans do xuíz; as miñas irmás adoptadas, que son como unha mancha de víboras, encargáronse de facela desaparecer antes do rexistro. As miñas irmás adoptadas sempre estaban discutindo; vese que, como estaban endemoñadas, non se fiaban moito as unhas da outras.

—Claro, é comprensible.

—A Enriqueta collérona e metérona aquí por viciosa e ludópata. Cando lle puxeron a camisa de forza tiveron que desengan-chala a hostias da adegá do tío Frascuelo, déronlle cunha maza e todo, en fin déronlle con todo o que tiñan á man, que senón non saía. Sacárona media morta. Agora como ten tempo inventou un xogo parecido ao parchís, e pasa o tempo xogando con outras da súa á e apostando chapas de Coca-cola. Polas noites hai que andar a paus con elas para que apaguen a luz.

A min non me importa estar pechada nun manicomio, aquí unha pode pasalo moi ben, o caso é saber organizarse.

—Non me diga. E pode saberse que cousas se organizan nas casas de tolos?

—Como se nota que acaba vostede de chegar! Pois de todo: Marcos Santiso, sen ir máis lonxe, o que matou de seis tiros as tres vacas endemoñadas do Salustiano, empezou o parvo a xuntar escarvadentes despois dunha comida e xa rematou a maqueta do hórreo máis grande do mundo, o que ten máis pés, e agora está aforrando para rematar de construír unha catedral. Xosé Manuel Perón está facendo un váter mixto no patio para que fagan as súas necesidades os internos, todos lle axudamos como podemos: aquí cando algo nos interesa, todos arrimamos o ombro, a verdade é que nun manicomio se ten tempo para facer de todo; Xosé Manuel Perón está a facer o váter coa paga que nos dan os sábados pola mañá, para que os internos menos perigosos vaíamos ao cine as fins de semana. É un váter mixto e moitos de nós lle axudamos a remover o cemento porque nos fai ilusión velo rematado. Evaristo Paniagua cando chegou aquí pesaba corenta e cinco quilos, parecía talmente unha radiografía, e agora pasa o día comendo, bebendo e facendo ximnasia; converteuse no terror das internas, ata parece máis alto e todo! Nunha casa de tolos sempre hai algo que facer; Trémula García dá clases de mambo os martes e os xoves, e á entrada vende follas de vide para os que non veñan vestidos para a ocasión; Marco Antón tíralle migas de pan ás pombas, e como non temos pombas as migas tenas que limpar Tomás, o xardineiro, porque non hai quen llas coma. Tomás anda todos os días a paus con Marco Antón pero el, como quen oe chober, pola tarde xa volve ás andadas. Ás veces non tira miguiñas de pan e anda apertando porcas cunha chave inglesa que lle prestou o de mantemento. Vostede coñece a Xerardo, o que anda cunha bufanda branca e un chapeu de vaqueiro tipo John Wayne?

—Polo nome, non, pero seguro que o coñezo de vista.

—Pois é un santo ese home, ten un corazón de ouro. Ao Xerardo méterono aquí porque un día lle deu un ataque de nervios

e lle fixo unha emboscada ás señoras que ían á tenda polo pan cun rifle de asalto cetme modelo “L”. Creu que era un francotirador bosníaco. Que lle quere vostede?

—Nada, eu nada... cada un temos a nosa cruz.

—A Marcos Santiso fixéronlle falta seis tiros para matar tres vacas porque a unha delas sempre lle acertaba nos cornos.

—Vese que o animal lle adiviñaba as malas intencións e defendíase como podía.

—Ao mellor foi iso; o caso é que Marcos Santiso mentres non se lle deixa saír á ventá ver como pacen as vacas é un tipo normal, ninguén diría que está como unha cabra. O malo é cando ve unha tenreira, entón acórdanlle as vacas do Salustiano e hai que amarralo con cordas porque se tira a ela. Polo demais é un tipo moi creativo, cando non está matando vacas, quero dicir. Marcos Santiso está construíndo unha catedral de escarvades, agora xa anda pola á norte, é un artista, vese que as casas de tolos non son máis que caldo de cultivo para a arte. Tamén está Anxo Martorrel, que fai pulseiras de coiro e véndeas os domingos despois da misa. Os tolos van á misa porque nunca perde a fe na que se educan, hai manías de difícil desarraigamento. Anxo Martorrel non está tolo, que Deus me perdoe que tampouco lle desexo mal a ninguén! Cando quixeron botalo por cordo agarrouse á cela con unllas e dentes e non había quen lle soltara o pomo da porta da man, así que deixaron que quedara coa condición de que pasara por esquizofrénico cando viñera a inspección. Vese que Anxo non quería desatender o negocio que tiña os domingos á saída da misa, vese que era un bo negocio venderlle aos tolos as pulseiras de coiro. O director do manicomio chamouno ao seu despacho e chegou con el ao seguinte acordo:

“A min non me importa que quedes, todo é preferible a ter que aturarte ouveando nos xardíns toda a noite, ou seguíndome os partidos de fútbol os domingos e aguantarte sentado xunta de min nas terrazas, botándolle a lingua fóra aos meus amigos,

como lles fixeche a última vez que te botamos, para que te readmitira, pero a min non me fodas, Anxo, cando chegue a inspección faste pasar por tolo, tampouco creo que che sexa moi difícil”.

—E vostede como se chama e a que se dedica?

—Eu chámome Anastasio e son carnicero.

—Non, eu digo: que é o que fixo para que meteran aquí?

—Pois, iso, degolei a miña muller e as miñas tres amantes.

—Xesús!

D. Anastasio o carnicero sinaloume.

—E ese que mira? Coñéceo vostede? Leva toda a mañá aí escribindo e agora non nos saca ollo.

Dona Mariela miroume e contestou.

—Nunca falei con el, sempre anda só e non fala con ninguén.

—Seica é mudo.

—O mellor é preguntarllo a el.

Os dous personaxes achegáronse a miña mesa, dona Mariela sorriume e preguntoume alto e devagar.

—Oia, mozo, é vostede mudo?

—Non, señora?

—Alégrome moito. E que está facendo, vai escribir un libro?

—Aínda non o sei, de momento intento escribir un diario.

—É vostede escritor?

—Non, señora, son xornalista.

—Un xornalista! Eu nunca coñecín un xornalista. Eu coñecín moi pouca xente: a miña nai tívome debaixo das súas saias ata os cincuenta e cinco anos.

—Síntoo moito, señora.

—Moitas grazas. Oia vostede, aínda faltan cinco horas para a cea de noiteboa, e estou aburrída; se me fala vostede da xente que coñece, regálolle o xersei de la que estou a piques de rematar.

—Pero, señora, intento escribir un diario...

—Non se preocupe, fáleme tamén do seu diario, eu non o molestarei. Que di este recorte de prensa que ten aquí? Déixamolo ler?

—Faga vostede o que queira. Diga eu o que diga, farao de todas as formas.

—A ver que pon aquí:

O crime de Noiteboa

Xuízo. Ás dez da mañá de onte comezan as vistas preliminares do xuízo contra o presunto asasino de Susana Figueiras, que se declarou inocente de todos os cargos.

Este xornalista consultou a eminentes xuristas, e ata é probable que cunha boa defensa quede impune o asasino desta moza.

(...)

Hoxe na miña columna quixera denunciar que o noso Código Penal ten lagoas que permiten que asasinos sen escrúpulos queden en liberdade ou, ao menos, se libren da cadea facéndose pasar por tolos.

Hoxe este xornalista, moi ao seu pesar, cre que a lei non debería ser igual para todo o mundo, que a vella máxima “*in dubio pro reo*” non debería aplicarse de forma indiscriminada.

Alexandre Martínez · Santiago

—Escribiu vostede isto, mozo?

—Non, señora.

—E para que garda este recorte de prensa. Coñecía a esta moza? E que lle pasou?

—Pois, xa o ve, que a mataron.

—Podía ser un pouco máis explícito?

—Non, señora, non podo, ao menos de momento. Só podo dicirlle que a Susana Figueiras a envelenaron hai hoxe un ano, o día de noiteboa.

—De que trata o seu diario?

—Do que aconteceu a mañá seguinte de que mataran a Susana Figueiras. Creo que cosendo todo o que ocorreu o día seguinte da morte de Susana encontrarei a pista que me conduza ás razóns da súa morte, creo que nas páxinas do meu diario se encontra a solución ao crime de noiteboa.

—Podemos quedarnos a escoitalo?

—Queden se queren, non me virá mal un pouco de compañía, pero non me interrompan, a miña memoria xa non é o que era e non lembro exactamente a orde na que aconteceron as cousas.

—E tamén me falará vostede da xente que coñeceu. Eu coñecín moi pouca xente, mamá só me sacaba os venres a tomar o té, e a xogar ao bingo ou ao *bridge* no Náutico Vello.

—Si, señora, vostedes non me interrompan que todo me irá saíndo. Pero non teño moito tempo, así que procuren deixar as preguntas para o final.

—Non se preocupe, o carnicero e mais eu seremos como tumbas.

—Agradézollo. Xa me irá saíndo todo pouco a pouco, pero xa lles digo que non teño moito tempo, é hora de comezar co meu *Diario...*

#euquedolendo
#baíacónnósnacasa

A mañá de noiteboa

Chove sobre Santiago. O orballo séntalles ben ás pedras milenarias, ás pedras empapadas de historia. Ao peregrino, ao visitante, ao vagabundo, a solemnidade da pedra faino sentirse incómodo, un pouco amolado, insignificante.

Deixo atrás a Quintana, e comezo a andar sen rumbo fixo. Non quero saber onde estou, aínda non tocaron as dez no reloxo da Torre de Berenguela.

Crúzome cunha señora cega, o son do seu bastón enche a rúa mollada e baldeira, recorda a un tambor marcando o paso dunha procesión.

—Bos días no dea Deus!

O saúdo cordial da velliña descoñecida alégrame tanto que me fai esquecer os seus pesares.

—E vostede que os vexa.

A vella non contesta.

Continúo o meu camiño, paro nos escaparates de cando en canto. Todo en Compostela chama á beleza, á tradición, ao recordo de centos de nomes históricos, de infinidade de desexos e culturas que deixaron a súa marca estampada na cantaría, na prata,

nos costumes. Todo en Santiago invita á meditación. Paro debaixo dun toldo a secar a chuvia dos ollos, o escaparate ofrece cinceiros de bronce con escenas de guerras e antigos cabaleiros con helmo e armadura, a catedral en prata...

Penso en Xelmírez o arcebispo, en Mateu o mestre, en Castelao o escritor, o político, o debuxante; penso en que incomprendidos e que felices, a un tempo, son aqueles que dedican a súa vida a un ideal.

A solemnidade das pedras de Santiago só é comparable á vontade férrea que a elevou durante mil anos, que lle deu alma.

Hoxe é vinte e catro de decembro e xa tocaron as dez na campá da Torre de Berenguela.

No Franco crúzome con tres mozos vestidos de tunos que volven de romaría.

—Bos días teñamos, cabaleiro. Non vería pasar dúas mozas con andares de princesa camiño da misa?

O máis alto non se conformou coa descrición do seu compañeiro.

—Tivo que velas, home. Unha era longa e desgairada, que é a que lle gusta a estes dous; a outra era... como un anxo.

—Non, mozos, eu non as crucei. Collerían outro camiño.

—Mal demo as confunda!, estas non van a misa. Vai vostede de retirada?

—Non, rapaces, acabo de levantarme.

—Pois vaia vostede pola sombra, que as madrugadas sonlle malas para a saúde.

Os mozos vanse rindo e alborotando.

Subo por Praterías. Desde os balcóns como fervenzas cae a chuvia en pequenos torrentes que escorregan dende a pedra ata o chan.

As beiras das rúas estreitas de Santiago parecen querer tocarse, é como se os construtores de Compostela quixeran defender a cidade porta con porta, como unha muralla.

Dou voltas á zona vella, tocan as dez e media nas campás da Torre de Berenguela, as campás da catedral soan baleiras, molladas, lúgubres.

Nada en Compostela é perecedoiro: as badaladas de pedra, os arcos con forma de demos, os sons das campás da Torre de Berenguela, todo en Santiago desprende o recendo da eternidade, todo en Compostela respira a coidadosa continuidade dunha orde.

Un can mexa debaixo dun de tantos escudos que adornan as rúas de Compostela, casas que viron nacer fillos ilustres, e nas súas placas reza: “aquí naceu ou morreu o ilustre bispo, ou médico, ou xeneral...”. O can faille pouco favor aos elevados pensamentos, o can pensará que cadaquén mexe onde poida.

O meu nome é Gabriel Fontán e escribo estas páxinas para axudar a esclarecer a verdade, creo que estas páxinas poden aclarar a verdadeira razón que impulsou o asasino a quitarlle a vida a Susana Figueiras.

Sigo dando voltas ao casco vello de Santiago, paro un anaco a contemplar o convento de San Paio de Antealtares, na Quintana de Mortos. Imaxino os monxes asomados aos barrotes das súas celas que dan á praza pedindo perdón por poderen admirar a divindade aquí na terra. A néboa cobre, lenta, as pedras suorentas de Santiago, a néboa apenas permite ver o reloxo da catedral.

A cidade do Apóstolo, as súas igrexas, os seus edificios da zona vella, son frases dunha eterna oración labrada na pedra, todo en Santiago é morada de Deus, os homes aquí son tan só testemuñas do paraíso.

Na rúa do Vilar, unha figura negra, apoiada nun bastón, aparece entre a néboa. Era un mendicante:

—E logo, non me dará unha esmoliña para axudarlle ao apóstolo a cumprirlle os caprichos?

—Non levo nada enriba, bo home.

Por distraer a conciencia, pregunteille:

—Non vería pasar por aquí dúas mozas con andares de princesa camiño da misa? Unha era longa e desgairada e a outra era... como un anxo.

—Os únicos anxos ou santos que eu lle vexo a miúdo, señor, son os da catedral, e eses ollan para todos.

Saquei a carteira do pantalón e alixeirei un euro.

—Bos días, bo home.

—Bos días, cabaleiro, e que Deus, noso señor, llo premie con boa saúde e cunha muller de fiar.

O mendicante cubriuse de néboa, e aínda oín os seus risos e o seu último comentario:

“... aínda que non sexa longa e desgairada”.

—E a vostede con moitos parvos polo estilo.

Axudarlle ao apóstolo a cumprirme os caprichos..., sería o euro mellor gastado de toda a miña vida.

Seguín o meu camiño, crucei de novo o Obradoiro; o románico da catedral acusa a ambición do home por emular a Deus, por xogar a ser creador. O barroco invade espazos, enche a nada de exaltación de relevos de rocha que se antollan incómodas a un corazón romántico, figuras de pedra apiñadas con remordementos, sen un espazo propio.

Subo a costa de Xelmírez, hai xa catro anos que paseo por estas rúas húmidas e tristes que me van agarrando no seu abatemento de pedra e musgo, a rebeldía do home aletárgase baixo as torres que edifica, como diría Xaime Luxán; hai xa catro anos que cheguei a Santiago!

Neste diario contarei as cousas como me veñan á cabeza, o importante é non esquecer nada.

Á altura de San Martiño Pinarío escoito:

—Levo peixe fresco!

É unha moza nova, resulta atractiva a pesar dos seus farrapos e o seu olor a peixe.

—E non quererá un linguado o mozo? Mire que llo teño barato e estamos no tempo.

—E que tempo e ese, se pode saberse?

—E que tempo ha de ser? A cea de noiteboa, vaia un portento de señorito despistado.

—Non, moitas grazas. Hoxe ceo fóra.

Afasteime contemplando o seu sorriso burlón e a despedida atrevida das súas cadeiras. A rapaza apenas contaría dezaioito anos.

A patroa dona Amparo e Lolita a criada

Xa tocaron as once as campás da Torre de Berenguela.

Un desexo respírase sobre a néboa de Compostela, sobre as súas varandas, sobre os seus escudos; un desexo respírase sobre o reflexo do orballo nas pedras de Compostela, o desexo do home de estar sempre protexido dos seus propios medos.

Aínda non eran as once e media cando cheguei á miña pensión en Santiago de Chile. Cando cheguei vin a porta do meu cuarto aberta. A miña patroa, dona Amparo, estábame esperando.

—Dona Amparo, díxenlle que non me gusta que entre na miña habitación cando eu non estou, todos os días me aparecen as cousas revoltas. Que se lle perdeu a vostede aquí dentro?

—Nada, home, nada, como hai confianza; ademais, aquí tampouco che hai moito que roubar.

Tentoume a idea de facer un discurso sobre o dereito á intimidade pero contívenme, coa miña patroa non serviría de nada.

Coa miña patroa estaba Lolita, a criada. Lolita é unha rapaza de vinte anos con moita cadeira e poucas luces. Lolita naceu en Guadalupe e, de seguir alí, agora estaría coa barriga na boca e

reparida dunha morea de fillos, casada cun zambro que tocaría a frauta nas montañas co chal no ombreiro, namentres ela iría picando de cando en cando nos poucos gringos que pasan por Guadalupe e vendendo leite de cabra; pero seguramente estaría mellor que aquí.

Lolita andou en amores cun de segundo de Políticas, que estaba na Tuna. Visitáboo cada noite despois das serenatas e acabou deixándoo porque non lle vía futuro a andar cun borracho que repasaba na cama as citas de Sócrates.

Lolita sempre mostraba un sorriso, e ás veces quedaba mirando apampada, pero non falaba moito.

—Bo, dona Amparo, aquí hai cousas do meu traballo e non me gusta que se me ande revolvendo,. Pídlle por favor que non me volva entrar se non estou na casa.

—Bo, home, tampouco é para poñerse así. Eu estáboo esperando para darlle un recado. A policía pasou por aquí e preguntoume por vostede.

—A policía? E que querían?

—Ah, iso non o sei! Preguntáronme se viña por aquí un tal Xaime Luxán. Eu, claro, díxenlles que ese señor fora un antigo inquilino desta pensión, e que agora non sei onde anda. Tamén me preguntaron a que se dedicaba vostede e eu non souben que dicirlles, eu sempre o vexo metido entre os seus papeis, pero o que se di traballar, eu non o vin nunca. Tamén me preguntaron polas súas afeccións, vese que como non está vostede casado nin ten outros entretamentos, desculpando, que se lle coñezan... E vostede é moi amigo dese Xaime Luxán?

—Si, é amigo meu.

—Amigo seu?

Non contestei. Dona Amparo seguiu a conversa.

—Bo, o caso é que a policía anda buscándoo, e como se informaría de que son tan “amigos”. É igual, non son cousas miñas. Eu con dicirillo xa cumprín.

—Grazas, dona Amparo.

—Non hai de que. Tamén lle puxen sabas limpas. Por certo, pode adiantarme hoxe os cartos do mes? Como xa estamos a día cinco... se lle é apuro, podo volver pola tarde.

—Non, muller, para que vai volver. Espéreme no corredor, que agora mesmo llos levo.

Lolita e a patroa saíron da habitación. Eu fun buscar os cartos. En canto saín ao corredor con eles o ton de dona Amparo cambiou.

—Non vaia vostede crer que vin aquí a polos cartos, o que pasa é que Lolita se empeñou en mudarlle a cama, e en canto se lle mete unha cousa na cabeza...

Lolita mirou estrañada a patroa, dona Amparo tamén a mirou co xesto engurrado. Lolita non entendía nada pero botou un sorriso por se acaso. Eu por alixeirar a tensión preguntei:

—Lolita, muller, por que te molestaches?

Lolita, empeñada en sorrir, sen entender nada aínda.

—Ah, iso si que non! Lolita pódelle vir desas terras salvas abandonadas da man de Deus, onde se comen uns aos outros, pero élle moi voluntariosa, e eu téñoa moi ben aprendida. A ver, Lolita, dille a D. Gabriel quen che descubriu?

—Cristóbal Colón, dona Amparo.

—Ata lle ensinei literatura. A ver, Lolita, dille a D. Gabriel de quen é o *Poema de Mío Cid*?

—É “anónimo”, dona Amparo.

—E iso que significa? —preguntei.

—Que dona Amparo non o sabe.

—Xa o ve vostede, está na miña casa como nunha escola. O que pasa é que unha non lle pode andar todo o día a voltas coa caridade, que se tivera tempo facía de Lolita unha Rosalía. Ademais non lle fai distinción entre os hóspedes. Ben sabe vostede que lle cobro menos que aos demais; pois é a vostede a quen máis estima lle ten, sempre lle está mudando a roupa e arraxándolle a habitación. Bo, D. Gabriel, eu téñolle moitas cousas que facer, hoxe é noiteboa e véñenme os parentes cear. Deixeille o meu enderezo á policía por se sabía algo de vostede. Se volven, onde os mando a buscalo?

—Dígalles que ás seis sempre estou tomando café na cafetería *O Derby*, na Praza de Galicia.

—Bo, pois se non manda máis nós ímonos xa, que aínda temos que pasar polo mercado.

Dona Amparo foi empuxando a Lolita ata a porta, a rapaza ía despedíndose de min a empuxóns como podía.

—Quede con Deus, señorito!

—Ata logo, Lolita.

Achegueime ao asexadoiro e vin como dona Amparo lle daba labazadas a Lolita namentres esperaban o ascensor. Podíase oír perfectamente aínda polo baixo a voz berrona da porteira.

—Que ás seis toma o café no *Derby*. Alí tomaba o café o Valle-Inclán ese, estes artistas sonche todos iguais, uns vagos que non teñen onde caer mortos e, ademais, é amigo dun delinciente.

A dona Amparo, cando se enfadaba, subíalle todo o sangue á cara. Para min que non lle quedaba una gota no resto do corpo, poñíase vermella como un tomate. Tamén é verdade que se lle baixaba deseguida e que se lle quedaba a cara pálida e branca como a neve.

—Sería pola gravidade.

—Sería.

Cando dona Amparo meteu a Lolita, a criada mexicana, a labazadas no ascensor, tiña a cara como unha amora, como se acabara de levar unha malleira. Eu xa digo que, para min, non lle quedaba unha gota de sangue no resto do corpo.

Hai case cinco meses que non vexo a Xaime Luxán. Estaría sen branca, como sempre, e faría algunha das súas para conseguir pagar o alugueiro do mes. Xaime Luxán é un estafador, e dos bos. Tamén é estudante de Medicina, quédanlle dúas pendentas para acabar a carreira pero é mellor menciñeiro que estudante de Medicina.

Xaime Luxán vendeu máis fémures de Santiago o Maior á porta da catedral que o mesmísimo Teodomiro. Os ósos roubábaos, segundo dicía, da Facultade, aínda que nós nunca estivemos moi seguros. Xaime chegaba vestido de tuno á porta da catedral e ensináballos ao primeiro peregrino que pasara:

—Señor, permítame que o entreteña un intre, que estou seguro que lle interesa. Aquí onde me ve tan pouquiña cousa, un día aparecéuseme o Apóstolo vestido de peregrino e díxome estas sagradas palabras: “Xaime, como ti es boa xente e, ademais, somos homónimos, aquí che deixo a sagrada reliquia do meu fémur para que lla deas a quen ti consideres que máis merece. E agora voume ao ceo gozar coa contemplación de Esther, que é unha santa moi auxiliadora. Que che vaia ben na vida e non esquezas cumprir o meu encargo; unha vez que o cumpras, todos os teus pecados che serán perdoados”. Como os meus pecados non son poucos teño un pouco de présa por cumprir o encargo: déixolle o sagrado fémur por trinta euros, fai?

Non acostuman caer máis que a metade, pero dábanlle para os viños na Raíña coa súa moza Susana Figueiras, que era estudante de Dereito.

O neno louro e Paloma Bucarest

Xa soaran as doce nas campás da Torre de Berenguela.

O director do meu xornal quere facerme unha proba como articulista. Debo escribir algo sobre o Nadal, pero non se me ocorre nada.

Saín á terraza e vin, abaixo na rúa, un mendicante que durmía ao abrigo dunha zapataría coa man estirada.

Eu non son Azorín, non sei darlle vida ás cousas como facía el pero ocorrésemme que, abaixo na rúa, o asfalto se cansa de repetir o eco das mesmas pegadas, que os monecos nos escaparates reflicten sempre os mesmos desexos.

Mirei o edificio de enfrente. No sexto piso, a través da ventá, podo ver un neno de cabelos louros sentado no seu escritorio, coa tele conectada.

O neno está só e nas dúas mans ten un libro de literatura infantil. Imaxino o que pode sentir o neno porque eu tamén fun neno.

Na tele botan uns debuxos de Walt Disney, onde unha manda de lobos persegue un cervo, o neno esquiva a tele e na páxina quince do seu libro resolla a súa indignación nun chorro de Moby Dick da man de Melville.

O neno dá a volta e mira a tele, o cervo voa e aterra en cada salto baixo unha morea de folerpas. O neno non terá máis de seis anos e cre recoñecer dos ollos dos depredadores algo familiar: “O corazón duro como o diamante dos grandes cazadores, a resignación ante o inevitable da súa condición que o obriga a matar para sobrevivir, a determinación, a soidade...”.

Imaxino o que sente o neno porque eu tamén fun neno. A súa caligrafía pegada a carón da alegría de Campaiña, a carón do corazón tallado do vello Geppeto...

De vez en cando dá a volta e mira para a tele. O cervo corre sen demasiado estilo. Para que vai poñer estilo, se van comelo? Ao neno dálle igual, o neno está só e está afeito a utilizar o medo como aliado.

Debo ter o artigo que me pediu o director do meu xornal listo para mañá, necesito ideas: ocorrémeme que o medo é o verdadeiro fracaso pero iso non serve para un conto de Nadal. Ademais eu non son un filósofo, nin sequera me gusta estar en posesión da verdade. Un dorme máis tranquilo sabendo que está enganado.

Aínda non tocaron as doce e media no reloxo da Torre de Berenguela, necesito ideas para o meu artigo sobre o Nadal. Ocorrémeme que a conciencia dos adultos se aletarga ao amenecer pero non o apunto porque non ten sentido nun conto do Nadal.

Abaixo, Paloma Bucarest, a do club *A Góndola*, acaba de conseguir o seu primeiro cliente dende hai tres días. Paloma no club faise chamar Lupita. Lupita, cando lle pagan unha copa e hai confianza, non se atreve a cobrar os seus servizos. Isto tráelle moitos desgustos porque no seu oficio se suscitan moitas envexas e desconfianzas. Nisto hai que ser moi profesional. O chulo pégalle unha malleira cada vez, iso si, sen gritarlle nin deixarlle marcas, vese que os chulos tamén teñen o seu corazónciño.

Dise na rúa que Lupita Bucarest era de boa familia e que ata foi criada nunha escola privada, onde lle ensinaron francés e, na clase de ximnasia, algunha das posturas contorsionistas que domina.

Lupita Bucarest, cando o seu chulo lle pega sen tino nin medida, agacha a cachola e fai o amor con maior paixón e acaloramento. Lupita ten moito sentimento pero os anos ensinan, e a rúa é o berce da sabedoría.

No sexto do edificio de enfrente xa deron o intermedio da película de Walt Disney, o neno colle o seu libro de literatura infantil e entretense recollendo as mazás do cesto caído da vella vendedora de froita dun conto de Andersen; eu sei o que sente: eu tamén fun neno. O neno está só, ninguén debería estar só en noiteboa, na tele botan un anuncio de desodorizante, a que lle importa un anuncio de desodorizante? O neno crese un príncipe e entretense rescatando no seu libro unha princesa dunha torre de inexpugnable marfil, montado na pluma de Salgari.

Aínda non deu a unha nas campás da Torre de Berenguela.

Abaixo na rúa, Lupita Bucarest despide o seu cliente. Comeza a chover, sempre chove en Santiago. Lupita métese dentro do Club *A Góndola*. Lupita tamén se chama Paloma pero iso soamente o saben algúns. A Paloma Bucarest non a poñen romántica os días de chuva. Paloma é unha profesional. Lupita só estivo namorada unha vez: a primeira vez.

Ignacio Salomón coñeceu a Lupita apenas estreada, que é cando as do seu oficio corren o perigo de namorarse. Ignacio enrolárase por primeira vez, era piloto da Mariña Mercante, e é cando os do seu oficio cren que poden ter un amor en cada porto, e dicíalle a Lupita que a quería e que estaba a esperar a aforrar para sacala de alí.

Ignacio Salomón deitouse con Lupita de balde durante algún tempo, e ela recibiu malleiras abondas do dono do *Góndola* moi

gustosa, pensando que cada hostia a acercaba un pouco máis á felicidade.

Ignacio aforrou e casou coa filla dun comerciante de Santander que lles deixou a casa. A muller soubo o de Lupita e decidiu non enfadarse e darlle gusto a Ignacio, que foi o cornudo máis caladiño de toda a cidade; deitarse coa súa muller non era de balde, víñalle saíndo a Ignacio a “canivete” por marea.

Lupita Bucarest non volveu chamarse Paloma e os dous aprenderon algo: o destino non paga a pena contradicilo, é unha perda de tempo, o destino é todopoderoso e dálle a risa que o anden a marear.

Agora Lupita Bucarest é unha puta con cicatrices que disque son as mellores e rara vez se enfada, só cando algún cliente fala do que non sabe ou se nomea a Santo Ignacio en van.

Xa tocou a unha no reloxo da Torre de Berenguela.

No sexto do edificio de enfronte o neno de cabelos louros remata un quebracabezas. Eu sei o que sente: eu tamén fun neno. A caixa do quebracabezas indica os anos apropiados para resolvelo. O neno nin sequera o mira. O neno descobre cousas novas todos os días e abúrrelle pensar se ten ou non os anos apropiados.

O casto mariñeiro

Segundo Placencia

Saín da habitación coa intención de marchar á rúa buscar a Xaime Luxán. Collín as chaves da casa, e estaba a punto de liscar cando se abriu a habitación pegada a miña. Era Segundo Placencia, un mozo co que compartía o piso.

Segundo era un mozo mariñeiro de dezaoitto anos, tiña a cara chea de pencas pero aínda así non era mal parecido. Estaba en Santiago agardando a orde de embarque. Segundo tiña un gran corazón e a inocencia propia dos seus anos.

—Bos días o vexan, D. Gabriel, non lle vin o pelo en dous días, xa o daba por afogado. Onde se meteu?

—Tiven que facer, Segundo.

—Vostede sempre tan ocupado, D. Gabriel, debería repousar un pouco, non é bo andar sempre traballando.

—Tes razón, Segundo.

—Quería falar con vostede. Hoxe chegoume, por fin, a orde de embarque. Dentro de seis días embarco na Coruña.

—Parabéns, Segundo! Era o que estabas agardando, non si?

—Levo unha marea de tres meses, e quería convidalo a uns viños para celebralo.

—Moitas grazas, Segundo, pero agora non podo. Teño que buscar un amigo.

—E logo, eu non son amigo? Podemos buscar xuntos ese amigo seu. Vostede é a única persoa que coñezo en Santiago. Cando cheguei aquí hai case un mes, viña cheo de camarote, e agora non saio da habitación. Déixeme lavar os ollos e imos tomar as cuncas por Santiago. Veña, home, imos festexar a noite-boa.

Segundo non tiña familia, polo menos nunca me falou dela. Deume un pouco de pena e, ao final, cedín.

—Está ben, Segundo, pero só un par de ribeiros, eh!

—Axiña estou listo.

Eu fun coller unha bufanda á habitación e, en canto volví, Segundo xa me estaba esperando nas escaleiras. Saímos á rúa e tiramos para a Praza de Galicia. No camiño Segundo fíxome unha confesión:

—Téñolle que contar unha cousa, D. Gabriel. Eu a vostede admíroo moito, e eu a verdade é que non lle son moi listo. Vostede escribe libros e a min gustaríame contar as cousas que me pasaron no mar, estou seguro de que se podería escribir un libro pero eu apenas sei escribir. Ademais o castelán non se me dá moi ben... eu o castelán só llo falo coa xente importante como a filla da dona da panadaría, que é madrileña, ou ao contramestre, que é de Bilbao. Os demais, aínda que sexan de fóra, xa se apañarán. Non cre que fago ben?

—O que creo, Segundo, é que poderías escribir as túas experiencias no mar en galego. Hai moi boas novelas escritas en galego.

—Que di vostede, home? Os libros importantes escíbense en castelán. O meu profesor falaba en castelán e sabíao todo. Todas as persoas cultas falan en castelán pero eu non son ningunha persoa importante, eu son mariñeiro. Non vaia pensar vostede que me esquezoo de quen son. Aínda así eu creo que un tamén pode ser como se quere ver, refírome por dentro, un pode moldearse como as ondas do mar cando rompen nas pedras, ou como a amante que un imaxina como o océano, perfumada de misterios e argazo.

—Vaites con Segundo! Vai resultar que es un poeta...

—Pois, si señor! A min no barco chámanme o poeta. Boh!... tamén me chaman o “Picasardiñas”... isto foille cousa do contra-mestre Ramón Freixanes, porque di que sempre se me escapa a peza xa a medio tirón, pero ninguén sabe a verdade. Vítor Oreiro cre que mo chaman porque sempre me ando metendo onde non me chaman, e o mariñeiro Nicolas Valdemoro cre que me alcu-maron así porque, cando facemos porto en Barcelona, sempre ando polas Ramblas a ver o que pica.

—E é verdade?

—Non, señor. Xúrollo. A min dáme un pouco de vergoña dicilo... eu non sei... eu sei moi pouco de mulleres: a verdade é que nunca estiven con ningunha. Eu estou como Deus me trouxo a este mundo, e xa vou para os dezanove...

—Boh!, home, aínda es novo. Xa te cansarás de saber como son as mulleres.

—Pero vostede podería aconsellarme, D. Gabriel, vostede escribe para que os demais aprendan.

—En son de Ribeira e alí un que é ben nacido aprende do pai ata que morre. Miña nai era unha santa, eu non son fillo dunha calquera, pero quedei orfo aos cinco anos. Vostede podería ensinarme algo de mulleres, o que non me ensinou meu pai.

—Coido que non podo axudarte, Segundo.

—Pero vostede é un señorito, desculpando; de onde eu veño non saen señoritos, a vida nunha vila da costa non é doada, un vai pescar e tense que conformar co que encontra, ou anda buscando ata que lle boten unha pada de terra por encima. Eu, ás veces, comparo a vida cunha partida de billar: unha mala xogada, metes a negra e fodes a partida; sabe vostede? Navegar non está feito para calquera, vese que os peixes se asustan coa chumbada da melancolía, e a min, como lle dixen, chámame “picasardiñas” mais téñenme aprecio. Nun barco apréndese a convivir e a capear os temporais. Do que non che ensinan nada é de mulleres, vostede podería ensinarme: que é o que lles interesa?

—Non o sei, Segundo. Supoño que a cada unha algo diferente, non o sei, xa che digo que non son o máis axeitado para aconsellarte.

Comezou a chover con máis forza. Segundo e mais eu entramos nunha taberna enfronte do convento de Santa Clara, o que fundou dona Violanta, a esposa do rei sabio. Recordei as súas *Cantigas*, que memorizara na escola: tiñan un significado especial baixo o orballo de Compostela:

*Santa Maria, valed', ai Sennor
e acorred' a vosso trovador,
que mal le vai.*

A tan grand mal e a tan gran door,
Santa Maria, valed', ai Sennor
como soffr' este vosso loador;
Santa Maria, valed', ai Sennor
e sã' é ja, se vos en prazer for,
do que diz «ai».
Santa Maria, valed', ai Sennor...

O mariñeiro Segundo Placencia continuou a súa charla á deriva...

—Eu das cousas das mulleres non lle sei nada. En Ribeira un sabe que é burro porque ten que tratar de vostede aos conserxes. A min o que me gustaría é saber elixir a muller axeitada. Din que detrás dun gran home sempre hai unha gran muller.

—Non sempre, Segundo, non sempre. Mira, como xa che dixen, eu non son o home máis adecuado para aconsellarte, eu vivo só e nunca me entendín demasiado ben coas mulleres, pero este parécese un bo consello: “a estima que un home ten de si mesmo non debe depender do recoñecemento de ninguén, sexa home ou muller”.

Segundo escoitou decepcionado o meu consello. Aos case dezanove anos agradácese máis unha baldeira argucia de Casanova que un aforismo para acomplexados.

Segundo pediu outra botella de ribeiro e bebémola en silencio, pensando cada un no que ía deparar o ano novo.

O mozo mariñeiro bebía do ribeiro esperando as respostas que eu non tiña. Segundo non ocultaba nada detrás do seus ollos verdes. Neles un podía adiviñar a calma ou a tempestade, sen trampas, as emocións sinceras dos dezaioito anos. O mar nunca mente, os ollos de Segundo eran como o mar... da mesma intensidade que o mar... Eu tratei que as súas preguntas non foran de balde.

—Mira, Segundo, o único que che podo asegurar é que a “costela de Adán” é máis rabuda que a maragota –collín unha frase prestada de Ortega– “e que o corazón entende de razóns que a razón non entende”.

—Déixese de filosofías e farrapos de gaitas, D. Gabriel. Acaso non foron as mulleres as que inventaron o romanticismo? Acaso non foi Rosalía a musa das Campás de Bastabales, dos ver-

sos que deixan regatos ao seu paso? Ou dona Emilia Pardo Bazán. Acaso non están as mulleres cheas de amor? Non lle parece que somos os homes que queremos complicallo todo.

Eu non contestei: nas palabras de Segundo había unha sabedoría insospeitada para os seus dezaoitto anos. Segundo seguía sorrindo, coa mirada verde do mar picado de inverno, coa mirada cristalina e transparente do amor amigo de agosto.

—A vostede o que lle pasa é que sufriu algún desengano que lle pica moi dentro, verdade D. Gabriel?

Servín outros dous vasos de viño, e permanecemos en silencio, gozando da boa compañía: Segundo, do seu idealismo e inocencia, e eu da visión de Santa Clara e das *Cantigas* de Afonso X:

(...)

*Que me faz a mort', ond' ei gran pavor;
E o mal que me ten tod'enredor;*

(...)

Segundo foi dentro pagar e cando volveu levantámonos e fomos pasear pola zona vella: a rúa do Franco, Entrerrúas, a rúa do Vilar... Na rúa Nova entramos a comer o polbo no *Bomberos*. Segundo, que xa ía medio chispa, tomouna co mesoneiro:

—Este polbo púidolle estar ben bo o ano que se matou, agora parece coiro; estes berberechos non están mal, mágoa que teñan máis area que a praia de Carnota...

O taberneiro refutáballe en voz baixa:

—Ti si que levas unhas areíñas de máis.

Segundo comezou a rir:

—Dáse de conta, D. Gabriel, enseguidiña sabe todo o mundo que son de porto de mar.

Eu non compartía as risas de Segundo.

—Vaia, Segundo, seica o caldiño do ribeiro comeza a facer o seu efecto!

—Non, D. Gabriel, o que pasa é que hoxe é noiteboa e hai que deixar as tristuras para outro día. Vin que vostede antes se puña triste pola conversa que tiñamos, e intento cambiar de tema, eu sei cando falo de máis. Aínda así quixera que me respondera a unha última pregunta. Como se sabe se unha muller está namorada?

O taberneiro aguantaba a risa como podía debaixo do mostrador, e evitando escachar a rir contestoulle ao mozo mariñeiro:

—Mira, fillo, a muller cando te ten agarrado polas cirolas, vaite despedindo. A muller que te soubo gañar é o son da gralla que te esperta cada mañá, a desconfianza que te fai sentir que es un impedido, é o “agora imos porque eu quero”, o “agora volve-mos porque me dá a gana”. E cando é así, ese amor chega a vello. Pero cada un no amor ten que ter as súas propias experiencias, e non hai dúas mulleres iguais. O namoramento da miña muller duroulle o tempo de terme ben agarrado polas cirolas, pero haberá de todo. Non lle parece a vostede?

Eu asentín coa cabeza sorrindo.

Sáímos de alí. Segundo deixou a ración de polbo pola metade. Pensei no taberneiro escachado a rir e volvendo o polbo á pota mentres dicía: “Outro malpocado o comerá...”.

Ao pasar pola Praza de Fonseca, parei nun bar a mercar tabaco. Na terraza discutía unha parella inglesa, probablemente eran noivos ou estaban apenas casados. El acusábaa de estar gastando os cartos en parvadas que non servían para nada, e ela, que non tería máis de vinte anos, ensináballe unha foto do equipo do Compostela e uns palillos de Camariñas que acababa de mercar:

—*Oh darling, they're tipicalls sovenirs.*

A rapaza, de longa cabeleira loura e axustado vestido negro, cruza as pernas a miúdo e deixa entrever nos seus movementos a abertura da súa saia e a transparencia das medias negras. O suficiente para alegrarlle a tarde a Segundo. Ela non ten pinta de entender galego pero fai que olla un libro de Pondal.

Tocan as tres nas campás da Torre de Berenguela.

Para que Segundo non se aburrira, continúei coa conversa que a el lle interesaba:

—Sabes, Segundo? Azorín, o sabio silencioso, dicía que as arañas dominarían o mundo. Eu creo que as mulleres dominarán o mundo, tecen e tecen, e terminarán por envolvernos a todos nas súas redes.

Segundo quería comprar un cinto de coiro, e parabamos en cada posto do mercado ambulante. Ao fin encontrou un ao seu gusto.

—Non sei se xa lle falei do meu amigo Rafael Lavandeira, D. Gabriel? Xa lle fixemos moitas mareas xuntos. É un bo mariñeiro, pero non é moi moderno. Estou desexando ver a cara que pon cando me vexa con este cinto. Rafael é de Cospeito, desas terras de Lugo onde só se entende de terra e de vacas, e aínda que Rafael é mariñeiro onde os haxa, non lle ten clase como vostede ou coma min. No fondo é para dar pena, non lle parece?

—Se ti o dis, Segundo.

Pensei no que significaría “modernos” na boca de Segundo. Para min modernos eran Bécquer, Espronceda... os poetas dos cafés. Eu morrería feliz de asistir a un faladoiro na mesa de Larra! “Modernos” xa nunca significaría o mesmo despois desa conversación con Segundo.

O mozo Segundo e mais eu cruzamos o Obradoiro, comezou de novo a chover, a praza estaba baleira, as nosas palabras soaban graves, profundas, ante o enorme coliseo de pedra.

A Segundo interesáballe a historia da Catedral.

—Vostede cre que nesta praza pasarían tantas cousas como se contan?

—Claro que si! Mira, ese é o palacio arcebispal. Foi incendiado en tempos de dona Urraca e nas súas torres refuxiouse o arquitecto de Santiago, Diego Xelmírez. Isto ocorría durante as loitas de Afonso VII e a súa muller dona Urraca, que, ás veces, estaba ao lado de Xelmírez e, ás veces, en contra del, segundo como lle dera o arrouto. Aínda que, grazas a Deus, Xelmírez puido escapar.

—E diso hai moito?

—A principios do século XII, se non me equivoco.

—Boh!, home, se hai tanto tempo, a nós nin nos vai nin nos vén, non lle parece?

Eu botei un sorriso sen contestar.

Segundo sacaba o seu cinto da bolsa para admiralo e mostrarmo presumindo:

—Este si que é un cinto moderno...

As lembranzas de dona Visitación

No cruzamento con Raíña, a rúa das tabernas de Santiago, cruzámonos cunha señora de touca negra, que viña co rosario na man. Ao chegar á nosa altura, a muller alzou a cabeza e exclamou:

—Gabriel, Gabrieliño, demo de rapaz...!

—Dona Visitación?

—E quen che había de ser. Xa non me coñeces? Xa che vou vella, pero ti segues igual que sempre, se acaso uns dedos máis alto...

—Que está facendo vostede aquí?

—Agora traballo e vivo aquí, demo de rapaz... na casa dos patróns. E pensar que non te acordas de min, eu que che cambiei os cueiros tantas veces!

—Si que me acordaba, muller, como non me había acordar?

—Como me recordas ao teu defunto avó. De teu pai non colliches ningunha herdanza, grazas a Deus, teu pai era un desgraciado. Eu era moi amiga da túa avoa, lembras?

—Claro que me acordo, dona Visitación.

—A ela caíanlle as lágrimas cada vez que falaba de ti. Morreu pouco despois de que ti viñeras con túa nai para Santiago,

eu creo que morreu de pena. Cando morreu, intentei avisar a túa nai para que viñerades pero ninguén sabía de vós.

—Cambiamos de enderezo varias veces.

—Eu creo que túa nai fixo mal en levarte con ela tan pequeno. De túa nai, a Rosa, acórdome moi ben. A Rosa era moita muller, a máis guapa do lugar, e feita, e mais todo un carácter. Cando teu pai escapou para Cuba non volvestes ter noticias del, e a Rosa non quixo ser unha carga para o teu avó, así que colleu unha noite e, con catro trapos, viñestes para Santiago pasar traballos. A Rosa non quixo dar o voso enderezo porque sabía que teu avó iría buscarvos. Así era a Rosa.

—Boh!, dona Visi, outro día falaremos con máis calma, hoxe lévolle un pouco de présa...

—Déixate de formalidade, home, que che vin o cu moitas veces. Eras un verdadeiro demo! Acórdaste cando lle tirabas pedras á Marela? A vaca mirábase con cara de pena, pero non dicía nin “mu”, porque ata o pobre animal che tiña lei. Cando te aburría a paixón da Marela, enchías de pedradas o Xeneral, o can da Benita, que non che tiña tanta paciencia como a Marela, e teu avó tíñate que baixar de enriba dun outeiro mentres a Benita aguantaba o Xeneral.

—Cousas de rapaces, dona Visitación.

—Non, Gabrieliño. Ti coa túa cabeleira loura baixo o sol de Agosto parecías un anxo pero eras peor que unha praga. Acórdome como se fora onte a noite de que toda a aldea saíu na túa procura:

“Era a véspera de San Benitiño, teus pais foran á Coruña coa túa avoa para amañar os papeis da pensión. Cando teu avó Manuel se levantou da sesta ti xa non estabas. Teu avó, que che tiña tanto medo como os demos á cruz, temeu o peor e veu correndo á miña casa.

—Visitación, víchesme o rapaz?

—Non, Manuel, non o vin desde a mañá.

—Botou comigo a sesta e ese vivo demo escapou da cama mentres eu durmía.

—Tranquilo, Manuel, andará xogando por aí, xa aparecerá.

Pero o teu avó, que te coñecía, non quedou tranquilo e comezou a preguntarlle a todo mundo, ata ao mesmo Vieites. Tí xa non te acordas del, verdade Gabriel? O teu avó e mais el non se falaban por que Vieites lle roubaba as nasas. O día que o colleu, o Vieites non se atreveu a negalo e díxolle ao teu avó:

—Eu andei moitos anos á Mercante co capitán Cornelio Lagares, que era un home sabido, e sempre dicía que os tesouros do mar son para quen os encontra.

Teu avó tiroulle o rizón á cabeza, grazas a Deus non lle deu, senón hai unha desgraza. Desde entón non se falaban, pero, por saber se te vira pola praia, teu avó deixou de lado as disputas:

—E non verías o rapaz pola praia, Vieites?

—Eu veño de pescar, non de tomar o sol, Manuel. Ademais non pasei pola praia, deixei o bote varado no almacén, e desde alí só vin o Ramiro, que lle está pintando as letras ao seu bote novo: o *Virxe do Carme*. Por certo non sei onde sacaría os cartos. Di que llos deixou o “Xordo”, o pai da Trini, a súa muller, pero para min que hai gato encerrado.

—A ti menos que a ninguén ten que importarlle, deixáchesme as nasas no seu sitio?

—Home, Manuel, parece mentira...

—Xa amañaremos contas, que te vexo moi cargado. Pregunta polo Gabriel a todos os que vexas polo camiño, e se alguén o viu, vesmo dicir axiña.

—Tranquilo, Manuel, seguro que anda xogando por aí.

Teu avó revolveu toda a aldea para te encontrar. Cando se foi o Vieites foi a casa da Flora. Acórdaste de Flora, Gabriel? Tiña marido en Suíza, durante uns anos escribíalle cartas dicíndolle que estaba xuntado cartos para levala con el; despois deixou de escribirlle, e hai dez anos que non se sabe nada del. Teu avó preguntoulle por ti a Flora pero tampouco te vira:

—Non, Manuel, non vin ese vivo demo desde hoxe pola mañá, que me veu espantar as galiñas, desde entón non puxo nin unha soa, cando o ven é peor que se virán o raposo.

—Vaite ao lugar, Floriña, a ver se mo encontras, pregunta nas casas e na taberna, vaite á escola vella, a ver se estivera xogando por alí.

—Pero home, Manuel, teño o caldo ao lume, e o pai está a punto de chegar para cear...

—Flora, Floriña, fame este favor. Deixáronmo ao meu cargo e quedei a durmir; se lle pasa algo, a Rosa mátame.

Flora apagou o lume da cociña, e pechou a porta da casa para ir buscarte. A teu avó ninguén lle negaba nada, toda a aldea lle quería ben, non é que fora un santo, ao contrario: botaba pestes dos curas, pero era alcalde sen necesidade de título, era xuíz sen libros xurídicos. Cando oía que dous ían a preito por un anaco de terra, falaba con eles e escoitaba as súas razóns. Os preiteantes acababan a súa exposición dicindo: “xa verás como a lei no xuízo me dá a razón”.

Teu avó escoitaba calado, sen sacar o “celta” da boca, e cando os dous litigantes remataban a súa exposición, preguntaba:

—E os que fixeron esa lei non serán dos Ruelas?

A familia dos Ruelas rouboulle un terreo a teu avó que lindaba co deles porque non tiña os papeis de propiedade, deixáran-

llo seu pai en herdanza. Os Rueles, que sabían que teu avó non tiña escrituras, levárono a xuízo e gañaron. Teu avó escoitou a sentenza co “celta” na boca, pero apagado por respecto ao xuíz. Despois marchou para a casa e pechouse na súa habitación, non saú dela nunha semana, nin sequera recibiu os veciños que, de boa fe, lle iamos levar consolo. Teu avó berraba desde dentro da habitación sen abrir a porta:

—Que se vaian as comadres murmuradoras da porta, que aínda non morrín para darvos que falar. E non recibo pésames, xa sairei cando me saia do carallo.

Cando saú da habitación estaba fraco e moi cambiado. As súas respostas, sempre mordaces e impulsivas, volvéronse máis profundas, e máis discretos os seus consellos, como se temera cometer un erro que dera ao traste coa xustiza, e sempre tiña unha palabra na boca: a lei; e preguntáballe a Pedro, que tiña un primo avogado en Santiago:

—Oe, Pedro, e esa lei que se aplica é sempre a mesma?

—A mesmiña. Bo!, ás veces, leva un pouquiño de máis e, ás veces, un pouquiño de menos.

—De que?

—De lei.

—Claro, logo non ten apelidos?

—Non.

—Pois estamos listos. Non se pode arranxar contas con que non se coñece.

Teu avó xogaba todas as tardes ao tute na taberna de Rita con Don Brais, o médico, Antón Rocha, o primo do teu avó, e André o “Coitelos”, un afiadador ourensán con sona de curandeiro, que vivía na caseta do Marteliño e que morreu sen ter a quen

deixarlla. A teu avó, ás veces, íalle de parella ao tute don Anselmo, o cura, e teu avó e mais el sempre terminaban a partida pelexando:

—Pero, home, Manuel, tes que cagarte no altísimo cada vez que cantas as corenta? Es un pecador, Manuel, vereite arder nas lapas do inferno.

—E non será nas chamas da queimada, don Anselmo? Non se queixe, Señor Cura, que se non é por min, o café con augardente de hoxe págao o clero.

Outras veces, cando a taberna estaba chea, comezaba unha historia e todos os presentes facían coro ao seu arredor. A teu avó na aldea todo o mundo o quería ben.

Foi a mediados de Agosto, cando faltastes da casa e teu avó puxo a aldea patas arriba:

—E non verías pasar por aquí o rapaz, Xaquín?

Xaquín, o vello taberneiro, o pai da Rita, negou coa cabeza.

—E ti, neniña?

Rita non fixera caso e seguiu atendendo a barra. O teu avó estivo uns segundos en silencio. Ao fin, dixo en volta alta:

—Pois, sabes que che digo? Como non me axudedes a buscar a Gabriel, agora mesmo declaro na aldea a lei marcial, e ao que probe unha gota de augardente mallo nel a paus ata Fisterra.

Santo remedio, Gabrieliño, a Rita enseguida se ofreceu a axudarlle voluntariosa:

—Polo amor de Deus, pai! Non ve que ao Manuel lle falta a criatura? Suba e chame aos irmáns, que de fixo xa están chupando da augardente que trouxo o “Coitelos” de Ourense. Xa ves, Manuel, unha mátese a traballar para que uns folgazáns lle chupen as suores co ai! de que son do sangue...! Ti non te preocupes,

Manuel, que meus irmáns coa augardente que levan enriba atoparán tres netos a falta dun. Ti toma unha augardente de herbas, que a esta invita a casa.

Teu avó lamentábase:

—Sabes, Rita? Eu sempre durmo a sesta con el e nunca pasou nada, e a ese vivo demo dálle por escaparse o día que seus pais non están. Cando o saiba a Rosa...!

Chegaron á taberna os traballadores da canteira. Ía con eles Diego Ponce, o fillo do “Arroás”, o que andou embarcado con teu avó no *Praia de Corcubión*. Con Diego, teu avó non tiña máis confianza que a de tomar un vaso co pai de vez en cando, pero con el non tiña nada. Aínda así teu avó, pregoulle ao capataz Diego Ponce:

—Diego, Dieguiño, e non me axudarías a buscar a Gabriel? Quedei a durmir e cando espertei esa alma condenada xa non estaba. E pásame isto precisamente hoxe que seus pais van na Coruña. Pídocho pola amizade que teño co teu pai...

En menos dun abrir de ollos xa andaba o mozo a repartir. Diego, traballar non traballaba, pero non había quen llas dera repartindo:

—Conrado, ti colles a camioneta e revísame palmo a palmo a estrada ata Carnota. Ti, Pepe, tiras para O Pindo...

Xa estaban arrancando os traballadores, cando chegou o “Ferreiro” á taberna.

“Ferreiro” durmía no monte e vivía da caridade. Nunca soubemos porque o chamaban así. Cando o viu entrar, teu avó preguntoulle:

—E non verías o rapaz polo monte, “Ferreiro”?

O “Ferreiro” apurou un trago de augardente antes de contestar:

—Vin, home, vin. Andaba brincando de pedra en pedra, ía camiño da Laxe da Moa. Chameino e berreille que había un lobo ás voltas polo confurco pero non me fixo caso.

Como aquela noite ninguén ía cear tranquilo ata que deras sinais de vida, fomos toda a aldea cara ao monte, polo camiño do confurco, que vai dar ao Pindo.

Ti estabas encima dun carballo, debaixo mesmo de onde tiña o lobo a súa gorida. Cando oímos os teus berros, todos coidamos que estabas pedindo auxilio, e canto te encontramos encima do carballo o que facías era chamar a berros ao lobo mentres preparabas o tiracoios:

—Lobo, lobiño, sae da cova, mira o que che vou dar... sae, canciño, xa verás que non che fago nada...”.

—Ai, Gabrieliño, mira que encontrarte aquí! A vida dá moitas voltas e un nunca sabe onde vai acabar. Mira para min, agora traballo para os patróns dun restaurante aquí na Raiña. É xente de moitos cartos. A vida dá moitas voltas, Gabriel, eu nunca casei, e non foi por falta de pretendentes, que os tiña moi bos. Eu estaba esperando o home adecuado, e penso que xa chegou. A vida dá moitas voltas, Gabrieliño... fíxate, eu, sen ir máis lonxe, un día podo chegar a ser a dona do corazón e da renda de quen hoxe me manda. E non che digo máis, que teño a xefa moi enferma e todo o teño que facer eu no negocio. A bo entendedor... A vida dá moitas voltas, Gabrieliño, e a morte tamén. Teu avó Manuel deixou como última vontade que lle cantaran a regueifa no enterro. Non puido ser porque non a deixou feita, e el era o único da parroquia que sabía cantalas. Un non debe deixar as cousas que quere facer para o último momento.

—Niso leva razón. Boh!, dona Visi, nós marchamos que levamos algo de présa. Calquera día destes pasarei a visitala.

—Eu tamén marchou, que levo présa. E ti casaches, verdade?

Eu non respondín.

—Que pouco te parece a túa nai! A Rosa xa leva tres maridos ás costas. Bo!, o importante é que lle aproveitaran, non si? Ademais, iso foi despois, desde que volveu de Santiago, iso foi desde que andou contigo polo mundo adiante. Ninguén sabe o que fixo túa nai pero cando volveu traía moitos cartos. Os dous viñades moi cambiados: ti case non falabas. Mesmo parecía que viñas dunha desas Castelas das que falaba Rosalía. Túa nai traballou para un señores, teu pai era un fillo de puta que non merece nin que se nomee. Teu pai trouxo de Cuba un chapeu e un pantalón que foi branco nalgún tempo: cando saíu da illa.

—Fáisenos un pouco tarde, dona Visitación, prométole que outro día falaremos longamente dos vellos tempos.

—Ai, home, que soso te volviches!... Cántame, criatura, e logo non casaches? Souben que andabas enleado coa filla de Regueiro, o taxista, sei que vivías en pecado, ou sexa, que vivíades xuntos sen casamento —Visitación sorriu con malicia— pero con boa saúde, grazas a Deus.

—Aquí en Santiago todo o mundo comparte piso. Inés cando chegou aquí non tiña onde ir. En Santiago isto dos pisos está moi difícil, xa o saberá vostede.

—Así será, Gabrieliño, así será, pero o Regueiro di que che medirá as costelas tan pronto como aparezas pola porta. Dío para disimular, ti sempre lle caíches ben.

Crin que tiña a obriga de aclarar as cousas.

—... ademais, dona Visitación, Inés xa non está na miña pensión: hai seis meses que se mudou.

—E logo, home, pelexastes? Os xoves non sabedes ter conta da lingua. Agora subíusevos o orgullo á cabeza e cando vos dades de conta, védesvos esperando unha desgraza para casar co taberneiro. Se o saberei eu...! O tempo non come os ósos de todo o mundo por igual, Gabrieliño, pero acaban todos pelados. É de

tolos perder o tempo na procura da desgraza, Gabrieliño, ao final acábase por atopala. Na aldea hai poucas novidades, todos se preguntan que foi da túa vida. Teu pai arrimouse a unha de Cariño, e tes dous irmáns con cara de sarracenos, así de negros naceron os anxiños. A túa nai xa hai que non a vexo.

Dona Visitación mirou a Segundo.

—Aquí onde o ves, este bo mozo era un verdadeiro demo, eu non sei de onde sacou o aire intelectual. Dáme outra aperta, Gabrieliño!, e pásate hoxe pola taberna, que é noiteboa, e o que che faga falta pídesmo, que para iso estou eu.

—Non se preocupe, dona Visitación, teño de todo. Se encontro un minuto pola tarde, irei facerlle unha vista, prométollo.

O sol agora caía a prumo na Raíña. Mentres dona Visitación se afastaba, eu pensei nos versos que Machado dedicou a Compostela:

*... la pobre alegría
de un sol de lata
y una niebla fría...*

Sempre sospeitei que era o corazón do poeta, que estaba lonxe da súa terra o que ía cubréndose dunha néboa fría.

Dona Visi entrou no seu restaurante falando para si mesma:

“Demo de Gabriel, que señorito se nos volveu!”.

Encontro con Lolita

Hoxe en Santiago non se pode dicir que día vai. Ás veces orballa, ás veces chove, ás veces sae o sol. Agora non se ve o sol dende a zona vella, pero vai calor.

Un dos amigos do grupo, Alexandre Sambade, acostumaba dicir que o sol de Compostela é como unha fantasma que purga os seus pecados entre a néboa e a sobriedade das pedras.

Sambade é dentista, fillo e neto de dentistas. Alexandre Sambade escoita a xente con atención, mirándoa fixamente as enxivas. Con Alexandre diante un sempre ten a boca cerrada. Aínda recordo a derradeira vez que falamos enfronte do convento de Santo Agostiño. Alexandre admiraba o escudo da fachada.

—É certo que aquí non brilla o sol en todo o ano, é certo que Compostela é lúgubre, pero non che parece, Gabriel, que esas cinco estrelas de pedra recordan a estrela que guiou a Teodomiro ata a tumba do apóstolo? Non che parece que brillan máis que o mesmo sol?

Alexandre Sambade non tiña alma de sacamoas, senón de namorado, e cría que saber contemplar a beleza era o verdadeiro sentido da vida. Por unha razón ou por outra con Alexandre diante un sempre prefería ter a boca pechada.

Cando se foi dona Visitación, Segundo e mais eu continuamos paseando pola zona vella de Compostela. Faleille a Segundo Placencia da cidade:

—Algúns, Segundo, cren que o nome de Compostela vén do latín “cemiterio” polas tres tumbas que se encontraron e que atribuíron ao apóstolo e aos dous discípulos que o acompañaban: Atanasio e Teodoro; outros cren que Compostela deriva da composición latina “campo de estrelas”. Un poeta dixo unha vez que Compostela posúe o raro privilexio de posuír a única verdade.

—É unha frase moi bonita, D. Gabriel.

Cruzamos devagar San Paio, contemplamos a súa fachada. Cando paseo pola zona vella de Santiago sempre lembro que teño que mercar un libro de heráldica.

Admireime do escudo do convento e inventei o seu significado: un dragón ameaza con queimar no seu lume a todo aquel que traspase o templo con outras intencións que non sexan ennobrecerse en Deus; un castelo que ben podería representar a fortaleza da palabra de Deus; dous anxos; un solemne ancián cun libro na man e imaxino que nas súas letras de pedra pode lerse a beleza do suspiro divino, o testemuño de pedra que sostén a vontade dos homes a través dos séculos, a esencia da alma. Imaxino que nas súas letras de pedra se gardan os apelidos que hoxe só lembran as pedras alzadas durante séculos cara a un mesmo fin: **Compostela.**

A cidade xorde para o viaxeiro entre a néboa, ofrecéndolle os seus trazos do románico e plateresco.

Compostela afágase de poder mostrarlle a Deus o paraíso de pedra do seu apóstolo guerreiro. Santiago garda a pegada dos homes a través dos séculos, rivalizando co Pico Sacro no horizonte, como se o enxeño do home quixera competir coa milagre da creación.

As pedras de Compostela lémbrralle ao peregrino as penalidade do camiño.

—Santiago é a obra dun prodixioso dramaturgo medieval, onde os reis se axeonllan para render homenaxe ao discípulo matamouros.

En Compostela fúndese a misericordia de San Francisco, a sabedoría de Fonseca, a perseveranza de Xelmírez e o soño de Europa asubiando entre as pólas dos piñeiros.

Compostela, que mereceu os eloxios de Dante, que contemplou a loita entre nais e fillos, a Compostela convertida da raíña Lupa, a Compostela desolada de Almanzor... Compostela hai que pensala en imaxes superpostas da súa historia, o asasinato dos Churruchaos, a invasión do duque de Lancaster, Compostela hai que pensala no espírito de Morillo, na valentía do batallón dos literarios, na oración e silencio da Quintana de Mortos.

Compostela hai que pensala no espírito das súas pedras, e na procesión do tanguer das súas campás a través de mil anos: tranquilas, solemnes, eternas, como o camiño...

A Segundo non lle interesa a historia de Santiago.

—Vese que esa dona Visitación tratouno a vostede moito, non, don Gabriel? Eu pensei que era vostede dos *madriles*.

—Non, Segundo. Nacín nunha aldeíña de Carnota.

—Con quen vai pasar esta noiteboa?

—Só, meu amigo. Ás veces, a soidade é a mellor compañía.

Seguramente. Pensei que Segundo estaría memorizando a miña resposta estúpida para repetirla na primeira ocasión que tivera aos seus compañeiros de barco.

Segundo empeñouse en pasear pola catedral. Visitamos o museo e o palacio de Xelmírez; a historia do palacio é inconexa, fría e chea de datas.

—Sabe vostede, don Gabriel?, eu creo que Deus nos dá a todos o mesmo enxeño, aínda que poucos saben como utilizalo.

—Seguramente.

Cando chegamos á esquina do Franco, encontrámonos a Lolita, a interna de dona Amparo, que saía da farmacia. Cando nos viu, os ollos da rapaza brillaron.

—Boas tardes, Lolita.

—Boas tardes, don Gabriel. Desculpe vostede que non o vira.

—Ven un momento. Quero presentarche un amigo meu.

Pensei nunha presentación orixinal: “Aquí o gran capitán, aquí a raíña de Saba”, pero non tiven ocasión presentalos, Lolita interrompeume:

—Non fai falta, xa nos coñecemos. O señorito alugou este mes a habitación, e deixa todo ciscado polo chan.

O mozo agachou a cabeza.

—Sabe xa o que quería a policía?

—Sei que buscan un amigo meu, pero aínda non sei por que.

—Pois a señora está que bota chispas.

—A túa señora, Lolita, é unha pobre enferma. Compadézote por ter que aguantala.

—Si que está enferma, precisamente veño de comprarlle o seu xarope para o estómago, que non hai quen aguante na casa co olor. Véxoo a vostede moi delgado, D. Gabriel, ten que coidarse máis.

Lolita veu a España en busca dos soños que o que marchou coa súa honra lle metera na cabeza. Dona Amparo ofreceulle cama por traballar de sol a sol. Lolita non era mala rapaza.

—Despois teño que ir á súa casa a regar as plantas, don Gabriel, gustaríame que estivera vostede alí para estar de lería un pouco, hai tempo que non converso con ninguén. Parecereille unha descarada...

—Non sexas boba muller, e xa che dixen que non me trates de vostede, non son tan vello. Claro que estarei na casa. A dicir verdade xa debería estar alí. Verémonos despois.

Segundo despediuse de Lolita:

—Ata despois, moza! Eu tamén estarei na casa pola tarde.

Lolita non lle contestou.

—Ata logo, don Gabriel.

Lolita foise con paso rápido. Dona Amparo controlaba o tempo que lle levaba ir á farmacia.

Segundo e mais eu atallamos polo Toural para chegar antes á Praza de Galicia. Ao pasar por debaixo do Atlas o mozo confesoume:

—Sabe vostede, don Gabriel? A min tamén me gusta a soidade. Cre vostede que ás mulleres como Lolita lles gustan os homes solitarios?

—Quen sabe o que lles gusta ás mulleres, Segundo?

Na fachada das casas adornan as cunchas de peregrino. Véñenme a memoria uns versos de Alcuino de York:

*... pobres teitos teñen
os dons da celestial sabedoría.*

Nas casas vellas de pedra consérvanse anacos de historia de incalculable valor. Compostela encerra un desexo eterno. A súa vontade é como unha prisión onde as máis vellas palabras quedan

baleiras ante a pedra. A estatua do apóstolo preside a catedral e a cidade contemplando os milagres que consegue a fe dos peregrinos, maxestoso desde o seu trono de prata e ouro.

Segundo quería continuar a romaría.

—Entremos nesta taberna a tomar un viño, don Gabriel.

—Non, Segundo, para min xa é abondo.

Despedín ao mozo mariñeiro con pobres escusas e funme en dirección á Praza de Feixó.

#euquedolendo
#baíaconnósnacasa

O día en que coñecín a Xaime Luxán

Chove en Santiago, como sempre. O diluvio universal debeu comezar en Compostela. A xente corre baixo os demos de pedra que adornan os soportais das casas da zona vella. As siluetas dos estudantes, dos peregrinos, dos mendicantes fanse borrosas.

A beata, o catedrático, a vendedora de verduras confúnden-se baixo a chuvía de Compostela.

Protexinme da chuvía baixo uns soportais da rúa Nova, e púxenme a mirar escaparates mentres lembraba o día que cheguei a Santiago hai xa cinco anos.

Cando aquela mañá baixei do autobús, a miña intención era pasar o día coñecendo Santiago, visitando o máis interesante da cidade. Hoxe en día só cumprín a medias o meu propósito. Aquel día, eu, Gabriel Fontán, apenas licenciado da Facultade de Xornalismo en Madrid, fixen o que calquera estudante: deixei as maletas en consigna e busquei unha pensión.

Baixei os Basquiños e entrei na zona vella, deixei atrás a estatua de Cervantes e a Casa da Troia. O mesón *Cetaños* estaba cheo de estudantes. Pedín unha cervexa, e entretívenme escoitando a conversación dunha mesa próxima, na que sentaran varios mozos. O que falaba era un mozo de perilla e mirada perdida.

O que falaba no mesón *Cetaños* era o que hoxe é o meu mellor amigo, Xaime Luxán.

—Eu dígovos que Hipócrates xurou por xurar, e que se tivera idea dos males que asolarían a nosa sociedade, como a sida ou as mutacións xenéticas, non xuraría defender a vida por encima de todo.

Ao parecer os mozos discutían sobre a eutanasia, acheguei-me un pouco a súa mesa para poder oílos mellor.

—É increíble que un futuro médico coma ti, Xaime, xulgue tan á lixeira un tema tan importante como a vida. A vida non é elección dun mesmo, o tempo que nos toca vivir forma parte dunha orde, como os pequenos parámetros nos que se apoia unha lei natural, como a posición das palabras na construción dunha frase. Non é unha elección voluntaria senón un común acordo entre os individuos; do contrario o mundo converteríase nunha Torre de Babel, imperaría a lei da selva.

—E que cres que é isto, Sambade? A orde, como ti dis, para ser un común acordo debería irse á merda en canto se erga unha voz en contra. Esta coidada orde que é a sociedade non é máis que a evolución do *Trivium* e o *Cuadrivium*, e aliméntase dun cúmulo de erros repetidos e aceptados comunmente por tradición.

—O que ti defendes é a anarquía, Xaime.

—Chámalle como queiras. Ti que opinas, Óscar?

—Que queredes que opine? Facédesme graza os intelectuais, os que vos pasades a vida coa moralidade de cousas que nin vos van nin vos veñen. Eu, mentres vós xogades a endereitar o mundo, teño que traballar de acomodador, ou de camareiro, ou do que saia, para poder pagarme a carreira. Eu non teño tempo para andar pensando nesas cousas.

Outro dos mozos comezou a falar, máis tarde souben que era Roberto Vila.

—En Madrid ninguén lle dá importancia a esas cousas. Os galegos sempre queredes entendela todo, a vida hai que tomala máis á lixeira.

Xaime, que se dera conta de que eu non perdía detalle da conversación, dirixiuse a min mentres escachaba a rir.

—Este desgraciado enleou nada menos que a Matilde Cánovas, a máis nova das fillas do xuíz Cánovas, que é toda unha institución aquí en Santiago, e aínda ten o valor de vir presumindo de *madriles*. En Santiago cambiou moi gustoso o seu retiro madrileño, polos paseos pola Alameda, e a Zarzuela por unha tarde de merenda no monte do Gozo coa filla do xuíz Cánovas.

Outro dos membros do coro que rodeaba a Xaime, Xesús Toral, comezou a falar.

—Eu creo que o home non se resigna a non poder entender o castigo innato da morte e intenta razoala, xoga a ser Deus. O home vive atormentado polo remordemento de mortes pasadas e séntese impotente ao non ser capaz de recuperar o que foi noutro tempo.

—Así que para ti a vida é algo así como a busca do tempo perdido, como unha novela de Proust —preguntou Xaime.

—Si, algo así. Lembro que na miña aldea, o último ano de escola, fixemos unha excursión ao monte máis alto e alí, na cima, había un carballo oco. Chamábase-lle o “Carballo das lembranzas”. Os nenos de cada xeración deixabamos alí o que fora o obxecto máis prezado para nós neses anos que pasamos no colexio: a cambio formulabamos un desexo. Eu deixei unha moeda da Segunda República que me dera meu avó para a miña colección de moedas; o ano pasado intentei buscala pero o carballo xa non estaba alí.

Xaime Luxán dirixiuse de novo a min.

—O que falou con tanto sentimento chámase Suso Toral. Pero que fas aí tan só? Ven sentar con nós. Non opinas que a vida é para vivila sen máis?, a quen lle apeteza facelo, claro...

—A verdade é que eu non sei moito desas cousas.

—Vaia, por fin, unha persoa sensata nas nosas charlas de café.

Collín unha cadeira e sentei xunto de Xaime.

Nese momento entrou no *Cestaños* un personaxe sobre o que recaeron todas as miradas. Era un individuo alto e corpulento, ben parecido, e ía do brazo de dúas mozas con minisaia que non pasaban dos vinte anos. Xaime murmuroume ao oído.

—Ese imbécil que acaba de entrar é Xoán Torres e amigo de Raúl porque é narcisista. E Raúl admírao. Xoán é dos que lles gusta que lles alimenten a vaidade. Está en cuarto de Dereito e todo o mundo di que chegará a ser un bo leguleio. Eu procuro afastarme todo o que podo dos avogados porque xa o di o refrán: “Mais doce é a morte do afogado, que a do que anda en tratos con avogado”, non che parece?

—Non sei que dicirche. Non coñecía o refrán.

—O refrán creo que é un pouco meu pero non deixa de ser certo.

O mozo Torres acercouse á mesa e deixou nela as súas luvas. Sen saudar a ninguén máis, estreitou a man de Raúl Mourelo, mentres llo presentada ás súas amigas.

—Estas son Rita e Marta, dúas amigas que queren coñecer Santiago; este é Raúl Mourelo, amigas miñas, un filósofo dos de verdade.

—Non esaxeres, Xoán.

Xaime Luxán exclamou en voz baixa.

—Vaia por Deus, se son un para o outro...!

Xaime levantouse e colleu dúas cadeiras doutra mesa que ofreceu ás rapazas. Torres quedouse de pé e presentouse a Xaime.

—Ola, son Xoán Torres. Debe desculparme. Coñézoo?

—Acéptolle as desculpas; e si, coñécesme moi ben. A última vez que nos vimos foi na “Casa das Crechas”: intentaches pasarte coa miña noiva, Susana Figueiras, recórdala?

—Ah, si, xa recordo! A vostede sentáralle mal a bebida e houbo un mal entendido.

—Vaiche boa! Eu entendino axiña.

Raúl Mourelo interrompeu a discusión.

—Xaime, por favor...

Raúl arrimoulle unha cadeira a Xoán Torres e cambiou de tema.

—Que é da túa vida, Xoán? Non te deixas caer nada por aquí. Vese que che dan boa vida na capital!

—Precisamente íalles contando ás miñas amigas que empecei a traballar cun avogado amigo de meu pai. E non teño tempo para nada.

—E que, acostúmaste á vida de avogado?

—Claro, pero eu creo que estou preparado para ter un bufete propio, non che parece?

—Claro que si, Xoán, ti sempre consigues o que queres!

Xaime exclamou.

—O dito, son un para ou outro...! Camareiro, traia unha copa de coñac para min e unhas pastas para as señoritas. Como se

chama vostede? Rita? Cámbiolle un grollo por unha dentadiña, Rita, pero non o vaia beber todo, eh!

A moza Rita mirou a Xoán Torres e murmuroulle:

—Por favor, Xoán, vámonos de aquí, todo isto é tan aldeán...

Xoán Torres díxolle a Raúl.

—Ten razón a señorita, veña Raúl vouche ensinar o meu coche novo.

O camareiro serviulle a copa a Xaime e este apurouna dun trago.

Rita deu unha boqueada, Xaime chamou de novo ao camareiro.

—Oia, por favor, traia outro coñac e outras pastiñas. Esta vez o coñac é para a señorita.

Roberto Vila, que viu a cousa mal parada, cambiou de tema:

—Así que non lles gusta Santiago, señoritas? Pois aquí temos establecementos de categoría. Déixennos acompañalas e ensinarlle o verdadeiro espírito de Compostela.

Xaime Luxán no se deu por vencido.

—Pois si, Rita, aquí somos todos uns animais. Ás mulleres como vostedes devolvémolas aos pais para que as manteñan eles sen queren, ou entérranse en cal vivo, segundo o costume da zona.

Roberto Vila saíu en defensa das apenas chegadas.

—Deberías desculparte coas señoritas, Xaime!

—E ti que queres agora, Roberto? A Cánovas estaría orgullosa de ti, véndote agora feito un Quixote. Xa lle falarei do cabaleiroso que es en canto a vexa.

Roberto Vila viu que era o momento de marchar:

—Concédannos, señoritas, o pracer de ser os seus anfitrións na cidade. Quizá poidamos descubrirlles un Santiago que non coñecen.

Estaba claro que a invitación non vos incluía a Xaime Luxán nin a min. Todo o mundo se levantou e abandonou o local sen despedirse. Raúl Mourelo colle do brazo a Xoán Torres ao saíren e Xaime Luxán exclamou de novo:

—O dito, son un para o outro...!

Cando marcharon, Luxán estivo un anaco falándolle á copa. Ao fin deuse conta de que eu non marchara cos demais e preguntou:

—Supoño que acabas de chegar a Santiago, equivocócome?

—Aínda teño as maletas en consigna.

Xaime Luxán pediu outra copa, e estivo un pouco falando só, finalmente dirixiuse a min e faloume como se me coñecera de toda a vida.

—Non te fíes nunca dos amigos, e menos das mulleres. O home perde a dignidade nun momento por elas.

—E os cartos.

—Si, claro. Tamén perde os cartos. Así que acabas de chegar a Santiago, de onde ves?

—De Madrid. Acabo de rematar Xornalismo.

—Un xornalista. Seguro que nos levaremos ben. A min cáeme ben a xente que escribe, creo que é porque son inconformistas coma min, e o inconformismo é a nai da imaxinación, non che parece?

—Pode ser.

—Claro que si. Así que acabas de chegar a Santiago? Viñeches parar á máis máxica das cidades, todo é un milagre en Compostela, xa o verás. Santiago nubra as memorias dos que a visitan, é a cidade a que escribe a historia de quen por ela para e non ao revés. Como dixeches que te chamabas? Dá igual, non mo digas, esquecéreno en dous minutos. Que signo do zodíaco es?

—Pisces.

—Temíao. Dentro de dous días encontrareite dando voltas a arrodear Santo Agostiño, pedíndolle máis ao sabio que ao santo, que te ilumine na trindade da alma; ou admirando como un bobo coa boca aberta o Pórtico da Gloria, a marabilla icónica de España, como diría Unamuno; dentro de dous días encontrareite pensando que a beleza morta, a solemnidade do extinguido, se nos fai familiar na tristeza. Camareiro, vai sacarme das miñas cábalas! Quere traerme esa copa dunha vez? Xa sei o que pensarás de min, que son un pobre desgraciado que cambia a súa amargura por mordacidade a través dunha copa, pero dáme igual o que penses de min.

—Eu non penso nada.

—Xa colliches pensión?

—Aínda non.

—Despois direiche onde podes estar ben, eu vivía alí ata hai moi pouco. Agora vivo coa miña noiva, Susana, xa cha presentarei. Teño o presentimento de que nos imos levar moi ben. A dona do piso é un pouco molesta, pero é cómodo e as habitacións son asolladas.

—Eu non pido máis.

—De momento é mellor que vivas na zona nova. A zona vella aos sentimentais cólleos desacostumados; cada muro, cada

escudo, cada estatua recórdalles que todo ten un castigo, que todo pode ter un fin, que só a pedra permanece. En fin, Santiago non nos afecta a todos da mesma maneira. Camareiro, chameino cincuenta veces! É, vostede parvo ou que?

O camareiro, que xa estaba canso das impertinencias de Xaime, agarrouno pola camisa e levantouno da cadeira. Xaime tropezou coa mesa e caeu ao chan. Eu non son moi carraxento pero nese momento saquei forzas de fraqueza e enfronteime ao camareiro:

—Axude a levantarse ao meu amigo inmediatamente.

—Pero, señor, vostede escoitou o que me chamou.

—Xa me oíu, inmediatamente! E traíame a folla de reclamacións.

—Si, señor...

O camareiro axudou a levantarse a Luxán. Paguei o que debía Xaime e marchamos. Luxán non abriu a boca ata chegar a Santo Domingos de Bonaval. Ao fin dixo esquecendo o que pasou no *Cestaños*:

—Se queres coñecer Compostela deches coa persoa axeitada.

Cruzámonos con cinco tunos collidos de ganchete, que ían cantando unha coñecida melodía de benvinda a Compostela.

—Santiago non nos afecta a todos da mesma maneira. Aínda así prometo ensinarche o que a min me impresionou máis da cidade.

—Agradézochos, Xaime, necesito un bo guía.

—Comezaremos polo Obradoiro. Debe o seu nome aos artesáns que a construíron. Enfronte da catedral álzase o palacio do arcebispo Raxoi, que tanto bo fixo por Compostela. A súa esquer-

da o plateresco no Hostal dos Reis Católicos, a fachada é do renacemento, as paredes decoradas con impagables frescos foron recubertas con cal, non se sabe de que partiu a idea, mellor así... Este é o Seminario Conciliar, de arquitectura grecorromana, o actual Concello. Esta construído sobre o antigo palacio dos Churruchaos.

—Vaia, Xaime, es toda unha eminencia en historia.

—Se te aburro, dimo. Ás veces empezo a falar e non me dou conta... Vaia guía encontraches!

—Seguro que non o hai mellor.

—A fachada do Concello representa a batalla de Clavijo, ao parecer ficticia. O seu arquitecto foi Xosé Ferreiro sobre o deseño do pintor de cámara, Ferro.

Era evidente que Xaime Luxán estaba namorado de Santiago.

—Este é o pórtico románico de San Xerome.

Chegamos á Praza de Praterías. Xaime continuou:

—Esta é a Berenguela, a famosa torre do reloxo, construída por Domingos de Andrade, que marca co seu compás os hábitos da cidade, aínda que en Compostela non existe o tempo...

Subimos ata a Quintana de Mortos.

—Este é o muro dos literatos e levantouse en conmemoración do Batallón de universitarios que loitou valentemente contra a invasión francesa; está é a Porta Real, e esta é a Porta Santa, que só se abre nos anos santos e esta é a Porta da Redención.

Xaime Luxán estaba namorado de Santiago. Eu non quixen desentoar:

—Parece un inmenso anfiteatro do paraíso...

—Non esaxeres! Xa lle gustaría ao paraíso.

Unha voz feminina soou ás nosas costas.

—Vaia, o famoso Xaime Luxán!

A que saudaba era unha rapaza loura, ben parecida, acompañada dun mozo moreno, de bigote negro, pelo corto, e aro na orella.

—Raquel, a beleza máis imponente de Santiago! Medraches, ou estoume facendo vello?

A rapaza riu e respondeu:

—Como está Susana, golfo? Que estás facendo aquí sen ela?

—Vaiamos por partes: Susana está ben, mellorando o presente, claro; e, segundo, eu sen Susana fago o que podoo, nunca o suficiente.

—Nunca cambiarás, Xaime.

—Agora, en serio, estáballe ensinando a cidade aquí, ao amigo... non me digas o teu nome, terminará esquecéndome de todas as maneiras.

—Eu chámome Raquel, e tamén coñecín este cantante cando cheguei a Santiago. É case unha institución para os novatos na cidade.

—Non esaxeres –protestou Xaime.

—Déixate guiar por el, coñece a historia de Santiago mellor que ninguén, pero non lle prestes cartos e, sobre todo, non deixes que te meta en ningunha das súas partidas.

—Este mozo é Carlos Torres –dixo sinalando ao rapaz que estaba xunto dela–, imos á mesma Facultade, precisamente agora imos arranxar o da matrícula.

—Eu chámome Gabriel Fontán e veño de estudar Xornalismo en Madrid.

Raquel sorriu. Raquel é desas persoas que caen ben ao primeiro golpe de vista.

—Agora levamos un pouco de présa, aínda temos que arranxar o alugueiro e ir matricularnos á Facultade, pero xa teremos tempo de coñecernos mellor, Gabriel: Santiago é moi pequeno.

A moza despediuse de Xaime.

—Adeus, trapalleiro!

—Ata a vista, loura!

Raquel, que levaba unha minisaia branca. Esaxerou adrede o meneo das súas cadeiras ata conseguir de Xaime Luxán un prolongado asubío de admiración, ben merecido, por certo. Raquel era unha verdadeira beleza, un monumento de muller.

A moza e o seu compañeiro dirixíronse ao Franco. Non se me escapou o detalle de que Xaime non me quixo presentar ao acompañante de Raquel Casteleiro. Cando os perdemos de vista. Xaime comezou a contarme de que os coñecía e comprendín a razón.

—A Raquel coñecina hai catro anos, cando chegou a Santiago. E de Lugo, da zona de Viveiro. A metade de Santiago quere saír con ela, pero Raquel non quere saber nada de noivados. Aínda que é cortés con todo o mundo, ata comigo que, ás veces, son merecedor de que me partan os beizos. Ata aguanta a ese imbécil de Carlos Torres, o irmán de Xoán Torres, que é tan parvo como o seu irmán. Non me sorprendería que Xoán mandara ao seu irmán facerse o encontradizo a ver que podía sacar en limpo con Raquel. Xoán bebe os ventos por ela, pero non se fixo o mel para a boca do asno. A Xoán vanlle máis as de quince anos que unha muller de verdade. Boh!, cambiemos de tema, seguiremos coa nosa visita a Santiago, ou se o prefires podemos ir tomar unha copa...

Eu rin.

—Non, Xaime, prefiro pasar un anaco máis coñecendo a cidade.

—Como queiras, aínda que non vexo a que vén tanta présa, tes tempo de sobra para coñecer a cidade. A Santiago hai que dixerila pouco a pouco.

Xaime Luxán e eu continuamos a nosa visita á zona vella.

—Esta é a igrexa de San Martiño Pinario, comezouna o bispo Sisnando e foi coroadada polo barroco de Casas e Nova. Fóra o mosteiro máis famoso de cantos se entregaron aos beneditinos. Á comunidade exclaustrárona cando a desamortización.

Mentres falaba do templo a Xaime iluminábenselle os ollos. Pasamos San Martiño e entramos nunha rúa estreita.

—Que rúa é esta, Xaime?

—Esta é a rúa da Moeda Vella. Conserva o nome que conseguiu cando o arcebispo Xelmírez logrou o privilexio de cuñar moeda. Nesta rúa instaláronse os primeiros talleres.

Comezou a chover. As explicacións de Xaime baixo a chuva de Compostela antolláronse máis misteriosas, máis solemnes. Chegamos a un gran templo.

—Este é San Francisco, o santo negociou os terreos a cambio dun cesto de troitas cos beneditinos. Foi fundado polo carboeiro Cotolay, que hospedou o santo.

Ao noso lado unha excursión de anciáns escoitaban máis a Xaime que ao seu propio guía. Luxán, coa súa perilla e o seu chapéu calado ata as cellas, continuo ensimesmado nas súas explicacións.

Cando deixamos atrás San Francisco chegamos a Antealtares.

—Este é o antigo mosteiro de Antealtares, foi fundado por D. Afonso o Casto. Oe, Gabriel, véxote canso, deixemos as visitas para outro día. Sei onde se organiza unha partida para desplumar uns novatos, é imposible perder...

Recordei a advertencia de Raquel Casteleiro e quixen evitar ser eu o novato desplumado.

—Non, home, non! Despois, se queres, tomamos algo, agora prefiro que me sigas ensinando Santiago.

O resto da tarde foi unha lección de historia, vimos Santo Domingos de Bonaval, que acolle o Panteón de Galegos Ilustres, o Museo do Pobo Galego, reedificado por Monroy, subimos a costa dos Basquiños...

—Este é o convento de Santa Clara: fundouno a esposa de Afonso X o Sabio, a raíña dona Violanta. En Santiago, Gabriel, hai unha lenda gardada debaixo de cada pedra e o convento de Santa Clara tamén ten a súa: dise que a gardiá do convento puido cumprir o seu soño de viaxar a terras de Xerusalén sen que o notasen as súas compañeiras, grazas a que a virxe ocupaba o seu lugar mentres ela bicaba o chan santo.

Continuamos durante horas admirando as marabillas que a terra que acolle o apóstolo ten reservadas para os visitantes, ata que o ceo de Santiago se converteu nun torrente e nos tivemos que refuxiar no café bar *A Costiña*, na rúa Xelmírez.

Luxán pediu unha copa de coñac quente. Quedamos un anaco en silencio, mirando como escorregaban as gotas de auga a través da cristaleira, as primeiras chuvias despois do verán. Os estudantes apenas chegados refuxiábanse baixo os soportais en que antano se refuxiaron os seus mestres. Luxán quitou o chapeu enchoupado e sorría mentres miraba a rúa empapada a través da ventá.

De aí a un bo rato, Luxán rompeu o silencio cuns versos:

*Contempla entre mis torres las estrellas
no estas del invierno, bórralas
aquellas de nuestro Agosto,
ardiendo en sueños fríos.*

Xaime Luxán explicoume o poema:

—Xerardo Diego compuxo estes versos a primeira noite que chegou a Compostela. Un inspirado apagón permitiulle ver a cidade como hai quíntos anos. Ás veces, os apagóns están como feitos a propósito, non che parece?

—A verdade é que a min a poesía non me interesa demasiado.

—Camareiro!, unha copa de coñac e outra para o meu amigo.

—Xaime, non berres!

—Tranquilo, home, que non che vou montar ningunha escena, ti cáesme ben, aínda que non saibas nada de poesía. Entenderás mellor os poetas que cantaron a Compostela cando o vexas todo. Agora iremos buscarche pensión, e mañá seguirei ensinándote a cidade. Compostela está aí para todo o mundo, ata para quen non sabe apreciála, pero eu estou seguro de que ti si saberás. Ensinareiche o máis significativo da cidade, o resto xa o irás vendo ti, pouco a pouco. Compostela hai que remoela amodiño. Falareiche de Xelmírez, o arquitecto do Santiago que hoxe coñecemos, ensinareiche as súas obras, como Santa Susana. Ao arcebispo acusárono de ladrón por traer as reliquias da santa de Portugal, cando a verdade é que estaban baixo o coidado do prelado, abandonadas no país irmán que une o Miño. O único que fixo Xelmírez foi trasladalas a un lugar en que serían veneradas como merecían. Mañá ensinareiche o Atlas do palacio de Bendaña no Toural, dise que soltará o mundo sobre a primeira estudante que consiga a licenciatura sen perder a virxindade. E se consiga que non te aburras, ensinareiche todo Santiago, quedarás

empapado non só de chuvia senón tamén de pedra e de historia: “pedra santuaria, luxosa pedra, pedra igual e varia...”.

Esta vez recoñecín os versos de Machado no mapa histórico de Luxán.

Cando deixou de chover paguei as consumicións no *Costiña*, e marchamos. Collemos un taxi na Praza de Galicia e dirixímonos á Estación de Autobuses.

Ao chegar á estación recollín as maletas en consigna. Traía pouca equipaxe: unha maleta e un bolso de man. Cando regresei coa equipaxe xa estaba Xaime discutindo co taxista.

—Roubaríaslle a túa nai se puideras. Apaga o taxímetro, home de Deus.

—Protéstalle ao meu xefe, que é el quen leva os cartos, eu só son un chofer e teño que facer o que me mandan.

Intervín en voz baixa para respectar a autoridade de Luxán.

—Vamos, Xaime. Dille a dirección da pensión ao taxista e marchemos que hoxe non vou coller habitación.

Xaime deixoume na casa e ao día seguinte veu recollerme como me prometera. Desde ese día ata que comezou o curso, Xaime e mais eu vímonos todos os días, iamos xuntos a todas partes, fíxenme amigo seu e tamén do seu grupo: Roberto Vila, Raúl Mourelo, Alexandre Sambade..., en fin, de todos. Xaime Luxán tamén me presentou a que ao fin sería a verdadeira protagonista deste diario: a súa noiva, Susana Figueiras.

Os inspectores Martínez e Seoane

Xa soaron as catro na torre do reloxo de Berenguela.

Cando cheguei á casa oín ruídos na cociña. Imaxinei que o mariñeiro Segundo Placencia estaría preparándose algo para comer. Abrín a porta da cociña e alí estaba a patroa con dous homes de gabardina gris. A porteira sinaloume:

—Ese é o home que buscan. Xa lles digo que eu non teño o seu carné e mira que llo pedín máis de cen veces, non mo poderá negar. Tampouco sei onde traballa, e mira que llo preguntei.

Eu procurei mostrar tranquilidade:

—A que debo a súa visita, cabaleiros? Ocorreu algo?

A porteira non deixou contestar aos dous homes.

—Que se ocorreu algo! Á miña casa nunca tivo que vir a policía, decátase vostede?

Un dos policías atallou o teatro da porteira.

—Por favor, señora, teña a bondade de saír. Gustaríanos falar sós co Sr. Fontán.

A patroa saíu a contragusto.

—Boh!, boh!, xa me vou, pero non deixen de darme un berro se me necesitan.

O policía disimulou como puido o sorriso e presentouse:

—Son o inspector de policía Martínez, e este é o meu compañeiro, o inspector Seoane, lamentamos ter que molesto pero necesitamos facerlle algunhas preguntas.

—Non se preocupen. Ocorreu algo?

O inspector Seoane interveu.

—Por que cre vostede que ocorreu algo?

—Pois porque a policía non acostuma esperarme na casa para comer!

—Claro. Cando foi a última vez que viu a Susana Figueiras?

—A moza de Xaime? Hai uns cinco ou seis meses, creo. Non, esperen, vira hai unhas semanas na *Gaiola*, pero non falamos, eu ía no autobús.

O inspector Seoane preguntou de novo:

—Estaba soa?

—Non, estaba cun mozo que coñeceu cando aínda ía á universidade. O seu apelido é Torres, non me lembro do seu nome.

—Nós, si. Chámase Xoán Torres e traballa nun bufete no centro da Coruña. Hoxe non foi traballar, chamou dicindo que se atopaba mal. A súa noiva tampouco sabe nada del; é igual, xa o encontraremos. En realidade non é el quen nos importa. A el buscámolo pola mesma razón que a vostede, para preguntarlle que é o que sabe de Xaime Luxán. Canto tempo hai que non o ve?

—Señores, xa me estou cansando de tanto misterio. Non responderei a ningunha outra pregunta ata que me digan o que pasou.

—Está ben. A patroa da pensión onde vivía Susana Figueiras deunos a dirección de Inés Castro, e ela deunos unha lista das persoas que coñecían a Xaime Luxán. Esta noite asasinaron a Susana Figueiras, e Xaime Luxán é o principal sospeitoso.

—Meu Deus!

—Onte pola noite a patroa escoitou ruídos na habitación de Susana Figueiras, pero non lle deu importancia. Vese que a tal Susana levaba unha vida moi atafegada, todas as noites pasaba alguén por alí, e marchaba pasada a media noite. Nunca quedaba a durmir, pero onte á noite a patroa, que vive no piso de baixo, escoitouno marchar antes do acostumado. Na mesa había dúas copas de viño, probablemente unha delas envelenada, os do laboratorio están analizándoas. Non encontramos pegadas máis que da vítima, de momento.

O inspector Seoane asentía de vez en cando á explicación de Martínez.

—Hoxe, ás nove da mañá, a patroa subiu como sempre a espertar a Susana Figueiras e encontrouna sentada no sofá, morta. Como xa lle dixen fáltanos coñecer o resultado do laboratorio pero é máis que seguro que unha das copas estaba envelenada.

—Susana morta... Non podo crelo!

—Estamos intentado encontrar móbiles entre os que a coñecían. Ocorréselle a vostede algún?

—Pois claro que non! Boh!, eu non coñecía demasiado a Susana, pero non era o tipo de rapaza que se relacionara con asasininos. Era unha estudante normal e corrente.

—A patroa non coñecía as súas amizades, só a Inés Castro, unha moza que vive preto do Hospital. Ela foi quen nos deu o seu enderezo.

—Coñézoa...

—Inés Castro deunos unha lista completa da xente que coñecía a Susana. Tamén nos dixo que Xaime e Susana romperan hai algúns meses. El é o principal sospeitoso. Fomos á súa pensión pero hai días que non vai por alí, debe tres meses de alugueiro, non ten traballo e ninguén sabe onde pode estar. Sabemos que Xaime Luxán era moi celoso, e que nunca aceptou que Susana o abandonara. O asasino coñecía a vítima, pois a cerradura non estaba forzada, e non había sinais de violencia. A verdade é que apenas temos dúbidas sobre a identidade do asasino.

—Susana envelenada... Que loucura!

O inspector Seoane repenou o mostacho e abandonou o seu xesto inquisidor.

—Sírvase unha copa, home, axudarlle a reporse, estas noticias non convén tomalas a pau seco.

Fínxelle caso e servinme un coñac. Ofrecinlles unha copa aos inspectores.

—Non grazas, estamos de servizo. Dígame, cando foi a última vez que viu a Xaime Luxán?

Ía contestar que había máis de cinco meses que non vía a Luxán, pero penseino dúas veces e respondín.

—Non vou contestar a nada ata que fale con Xaime Luxán. El non é ningún asasino.

—Non se busque problemas. Podemos acusalo de entorpecer o labor da xustiza.

—Non perdan o tempo comigo, eu non sei nada. Axudareinos no que poida cando saiba o que pasou por boca de Luxán.

Escoitouse o croar da patroa detrás da porta:

—Xa o dicía eu. Amigo dun asasino, meu Deus! Pero a quen metín eu na miña casa?

O inspector Seoane fixo un aceno despectivo ante a exclamación da patroa.

—De momento non o molestaremos máis. Se ve a Xaime Luxán non deixe de dicírnolo. Aínda que sexa o seu amigo debe entender que un home nas súas circunstancias é como un animal acurrulado, que se se deixa só, o único que vai conseguir e meter-se en leas, máis das que xa ten, ou cometer calquera loucura.

—Se sei algo del, comunicareillo.

—E non se preocupe polo seu amigo, porque nisto dos crimes pasionais métennos no manicomio, e aos catro meses están na casa, bótanos cando lles fan falta habitacións.

—Créame, inspector, Xaime Luxán non é un asasino, nin está tolo.

—Boh!, boh!, créoo, pero non deixe de avisarnos se o encontra.

Nese momento a patroa entrou na cocíña, e continuou coa súa interpretación.

—Eu non quero verme mesturada con amigos de asasininos! Teño por testemuñas a estes dous señores policía, agora mesmo faime as maletas e marcha da miña casa con vento fresco.

Ao inspector Seoane xa lle estaba cargando a patroa.

—Escóiteme, señora, eu se fora este home demandaría.

—Que me di?

—Mentres non se celebre un xuízo, este señor é máis inocente que vostede, que non ten a copia do carné de identidade dos seus alugados; ande con coidado, nin sequera ten a obriga de pagarlle, se a mete en preitos, mentres non se pronuncie sentenza, e iso pode tardar anos...

O inspector Seoane chiscoume o ollo.

—Este piso é da súa propiedade?

—Pois, non, señor.

—Ensíneme os papeis de subarrendamento.

A patroa comezou a chorar.

—Non os teño aquí, pero anda por algures, xúrolllo. Desde que morreu o meu marido anda todo como un palleiro. Eu só son unha pobre viúva que non sabe onde ten a cabeza.

A patroa choromicou de novo.

—Se o meu pobre Henrique vivise...

Seoane chiscoume de novo o ollo e despediuse.

—Bo!, nós xa nos imos. Non esqueza maternos informados. O mellor que lle pode ocorrer ao seu amigo é que o atopemos ante de que se meta en leas. Xa se está cursando a orde de busca e captura.

—Ata logo, señores.

A patroa acompañou os inspectores Martínez e Seoane ata a porta.

—Eu xúrolles, señores inspectores, que teño os papeis gardados nalgures. Non lles desexo que nunca padezan o meu mal, non queiran saber o mal que o paso desde que morreu o meu Henrique. Oxalá que nunca se vexan como unha pobre viúva...!

O neno louro e as campás de Berenguela

Lembro que cando era rapaz e tiña un problema que non sabía como resolver, abría a ventá e respiraba. Logo coa fiestra aberta sentaba no escritorio e escribía. Nunca conservei nada do que escribín naqueles tempos, non creo que pagase a pena.

Cando se foron os inspectores e a patroa, saín ao balcón e respirei unha bafarada de aire fresco.

Ao outro lado da rúa, no sexto do edificio de enfronte, o neno seguía apoiado sobre o seu escritorio, atento aos seus libros. Nos seus ollos adivíñase a tristura. Pensei en voz alta:

“Quizais estea enfermo...”.

No sexto do edificio de enfronte, o neno de cabelos louros prende a tele, nos debuxos animados o cervato marcha fuxindo da manda de lobos. Eu sei o que sente o neno de cabelos louros, eu tamén fun neno...

O cervo ten os pelos de punta, salpicados pola neve. No decorado da manda de lobos, a luz fíltrase a través das folerpas de neve formando un arco da vella.

Na habitación do neno hai xogos de luces. Nesa habitación a imaxinación, a combinación da realidade e da maxia é unha ciencia.

O neno achégase ao escritorio, quere descubrir a sensación da soidade a través da razón, trocar as palabras polos sentidos, e encherse de olor de páxinas vellas, húmidas, nobres. Pensei de novo en voz alta:

“O seu orgullo é moi parecido ao valor que, ás veces, nos salva da nosa propia conciencia, o valor que amaña a fe e rouba o amor de calquera fraude. A súa habitación para el é como o que-bracabezas a medio terminar encima da alfombra”.

Na fiestra do sexto do edificio de enfronte, o neno non sabe que o observan, o seu mundo non vai alén da súa habitación.

Lembro que cando eu era pequeno, cando tiña un problema, os días parecíanme máis longos. Ao mellor eran máis longos!

Soan as cinco nas campás da torre de Berenguela.

As campás marcan a vida de Santiago, anuncian o final das clases, o final dos debuxos, o final dos mitos...

As campás da torre de Berenguela anuncian o final das páxinas.

Inés Castro

Cerrei a porta da terraza e saín ao corredor, golpeei tres veces a porta de Segundo Placencia. Estaba durmindo.

Ao fin contestou desde o outro lado da porta.

—Son Gabriel, non te levantes; se chama alguén preguntado por min, dille que volverei nunha hora. Farasme ese favor?

—Non se preocupe.

Ao saír da pensión dirixinme á zona vella de Santiago. A cidade pareceume distinta, máis lúgubre que de costume. Crucei o Obradoiro, e pedinlle ao apóstolo que preside a súa fachada polo descanso eterno de Susana Figueiras. Andei sen rumbo, sen pensar en nada, nin sequera admirei como de costume as pedras de Santiago.

A policía xa visitara todos os amigos de Xaime Luxán. Pensei en ir visitar a Inés Castro, e preguntarlle o que sabía sobre a morte de Susana Figueiras:

“Ela non quere verme ou estará con Xoán, sería moi violento, ademais prometín que nunca falaría outra vez con ela”.

Ao saír de Praterías estaba pensando no día en que a coñecín. Nunca esquecerei o día en que chamou a miña porta:

—Ola, lémbraсте de min?

—Pois agora mesmo, a verdade...

—Son Inés Castro, a filla de Federico, o taxista. Túa nai deume o teu enderezo, e mándame unhas cousas para ti, tamén me manda recado de que pases pola aldea, que ten ganas de verte.

—Ti es, Inesiña, a que sempre andaba dando voltas pola miña casa enleando todo? Encontraba os restos das túas coletas louras por todas partes, ás veces no medio dos meus libros.

Ela riu:

—Xa vexo que non te lembras de min. En cambio, eu acórdome de ti perfectamente. De crías todas estabamos tolas por ti, sempre andabas só, parecías un príncipe encantado, cousas da aldea. O pelo deixábao alí a mantenta para que te fixaras en min, e para maldicirte cando non o facías. Xa che digo que as raparigas estabamos todas tolas por ti.

Inés riu de novo. Non facía falta, no seu primeiro sorriso xa decidira que sería a muller da miña vida. Falamos durante un anaco mentres eu me namoraba.

Os seus ollos, dun intenso e estarrecedor azul, recordábanlle o mar de onde viña, o mar que tanto estrañaba.

Xa levabamos dúas horas falando e a min parecíame que só pasaran un minutos. Esa sensación mantívose ao longo dos anos que pasamos xuntos. Parecíame coñecela de toda a vida; era a resposta a todos os misterios, estivera esperando desde sempre, sen sequera sabelo. Inés mirou o reloxo.

—Estase facendo tarde, xa me teño que ir, xa che dei bastante a lata, ademais... aínda teño que buscar habitación.

Eu informeina procurando mostrar desinterese:

—Aquí mesmo temos unha habitación libre, mentres non encontras algo mellor, claro está, é dicir se non che importa terme como veciño.

—Importarme? Será como estar na casa. Cando era unha cría soñaba que ti eras o meu príncipe azul! Xa ves que estupidez! Os rapaces cos que moceaba sempre os comparaba contigo.

—Pois cando me coñezas de verdade, vas levar unha gran decepción.

Inés contestou cun aceno pícaro.

—Iso son eu quen debe decidilo.

—Boh!, cóntame, como queda todo pola aldea?

—Xa sabes como son as aldeas, alí nunca pasa nada. Os únicos acontecementos son os enterros e as vodas. Por certo, túa nai vai casar con León Santurce, o da drogaría, pero iso xa o sabes, non?

A verdade é que non o sabía.

—Si, claro, como non hei sabelo.

—Cando morreu teu avó, houbo moitos comentarios de por que non asistiras ao enterro: “que co que teu avó te quería”, “que se ese era o pagamento que lle dabas”, “que se agora xa se cre un señorito”... Eu sempre te defendín e díxenlle a todo o mundo que as túas razóns terías para non vir.

—Xa había un mes que o enterraran cando souben da morte do meu avó.

—A ti que che importa o que digan na aldea? Lembro que unha das cousas que máis admiraba de ti é que sempre parecías estar por encima dos contos.

—As aparencias enganan. Xa che dixen que te defraudaría.

—Lémbrome ben de ti, a min non me enganas. Ti eras especial, ninguén sabía o que pensabas, non eras como os demais. Xa sabes que dos rapaces que quedaron na aldea o mellor era Xaquín do Tareixo, que era tartamudo.

Inés veu vivir a pensión, e namorámonos porque era inevitable. A escusa para a demostración do noso afecto xurdiu a primeira noite que ceamos xuntos. Terminamos unha botella de viño e escoitamos *Yesterday* dos Beatles a soas relendo en voa alta pasaxes de *En busca do tempo perdido* de Proust.

—Como conseguirías que unha muller se namorara de ti?

—Cres que sería moi difícil con este corpo?

Preguntei altivo e raposeiro. Inés riu.

—Claro que non. Eu non dixen iso.

—E ti como conseguirías que un home se namorase de ti?

—Eu creo que só hai un amor na vida, un que é para sempre. Non fai falta facer plans, o amor acaba por atopar o seu camiño. Cando me dixeron que che concederan un traballo en Santiago decidín vir verte. Na aldea estaba afogando e xa estaba farta de historias: “que se me ía quedar para vestir santos”, “que se era demasiado soberbia”, “que se os moitos aires non eran bos casadeiros”. As miñas amigas andaban con chismes ás miñas costas; en canto os rapaces, os que pola noite foran rexeitados, a mañá seguinte desprezaban os favores que non puideren conseguir. Ti non podes entendela porque es diferente. Será moi afortunada a muller que compartira a túa vida.

Aos homes pódeseles gañar de moitas maneiras: a min Inés Castro gañoume converténdose en coartada da miña vaidade.

—Tamén será moi afortunado o home que ti elixas, convertíche en toda unha muller, unha muller preciosa.

Os días foron pasando, e a Inés gustáballe preocuparse por min:

—... non é bo que tomes tanto café, non deberías beber tanto, preocupaste demasiado polas cousas...; esta noite cando termines de escribir ven á miña habitación, non acendas a luz, non digas nada, e métete na miña cama...

#euquedolendo
#baíaconnósnacasa

A declaración de Xaime Luxán

Paseo polo Obradoiro. Cada paso en Santiago encerra un milagre irrepetible. En Compostela pódese concibir como en ningún outro sitio a claridade da alma.

Asáltame a idea de que os meus pés camiñan sobre mil anos de fe. Non creo que exista un lugar onde están tan unidos o home e Deus, onde foran tan esforzadamente labradas as chaves da eternidade.

A miúdo o Obradoiro antóllaseme incompleto no seu decorado medieval. Hoxe non. Uns turistas pasean pola praza en catro cabalos árabes e deixan que os animais anden libremente pola praza.

Imaxinei os xinetes con outras roupas, sen os seus *Lacoste*, con cinchas e roupaxe de batalla, imaxineinos con capas cubertas do po do camiño, e as costas impregnadas de sangue e suor irriense, derramados nos campos de Castela en defensa dunha raíña mil veces axudada por Compostela, mil veces traizoeira para a cidade santa: dona Urraca.

Enfronte da catedral, soa a harmónica dun mendicante pedindo esmola, por que non un artista? Recordei as palabras dun mestre: “As campás vano creando todo día a día, século a século, e escriben os guións da historia, sen máis esforzo que dar as horas”.

Subín Acibecharía, cheguei á rúa Cervantes, e mentres camiñaba polo Franco, en dirección á praza de Galicia, miraba as tendas que permanecían abertas sen demasiado interese, os estudantes, aos que se lles facía tarde e volvían á casa con présa, cargados con bolsas da compra, para comer en media hora e saír de novo.

Dei voltas á cidade vella, intentando encontrar a Xaime, ou a alguén que o vira. Cansado de andar e vencido pola fame regresei a casa.

Ao chegar a Santiago de Chile, Xaime Luxán estábame esperando no portal. Levaba o chapeu de pana roto, igual que a camisa manchada con restos de sangue. Pregunteille intentando disimular na miña voz o ton de nerviosismo.

Polo amor de Deus, Xaime, onde te metiches? Levo toda a mañá buscándote.

Notei que lle cheiraba o alento a alcohol e que estivera chorando. Aínda conservaba os sucos das lágrimas na súa cara lixada. Xaime encaixa coa imaxe que conservo dos labregos da miña aldea: máis de un metro oitenta, robusto, e que non se deixa amedrentar polos acontecementos.

A frase preferida de Xaime é: “Que lle imos facer, Deus proverá!”. A intelectualidade da que presume non é máis que unha fachada armada de sentimentos nobres, e simples, que nas cidades tendemos a disfrazar, por enconralos obsoletos, anticuados ou desapropiados; pouco sofisticados. Xaime pasou chorando e bebendo toda a mañá. Cando me viu o home nobre e firme, que só se irritaba ante a hipocrisía, impasible ante calquera desastre, os seus propios fracasos, rompeu a chorar.

—Cálmate, home —abrín a porta do edificio—, vamos, sube!

Non sabía que dicirlle, usei unha das súas frases: “Todo se arranxará, xa o verás”. Cando se calmou dixo entre saloucos:

—Tes que axudarme, meu amigo, xa non sei que facer! Acabo de vir de Vigo. Ao chegar á pensión contáronme que Susana morrera, que a mataran, aínda non podo crelo!

A mirada de Xaime, polo común desafiante, retadora, non era máis que un cristal humedecido, humilde, morto.

—Nin sequera sei onde está! Non quero ir á policía, ándame buscando, teño medo de vela. Matárona, Gabriel, ela era o único que me quedaba, ela dábase forza aínda sen estar ao meu lado. Podía sentila na lembranza, na esperanza, e agora está morta.

A rúa case estaba baldeira. A xente acudía ao traballo a primeira hora da tarde, aínda coa preguiza pola dixestión. Unhas estudantes quedaron paradas ante o aspecto de Luxán.

—Seino, meu amigo, ven, vamos arriba, comiches algo? Boh!, é igual, agora o que necesitas é un café e lavarte un pouco. Arriba teño roupa limpa, mentres te duchas preparareiche algo de xantar.

Tropezou co felpudo e tivo que agarrarse a unha caixa de correos para non romperlle a planta exótica á porteira, que foi un presente do seu sobriño que anda por Colombia.

As estudantes consumían goma de mascar, murmuraban entre elas e poñían cara de pena. Antes de cerrar o portal, díxenlles:

—Se o que queredes é consolalo, quedaravos moi agradecido.

Mentres subiamos no ascensor, Xaime preguntoume:

—Quen cho contou, Gabriel?

—A policía veu verme. Xaime, tes que ir agora mesmo á comisaría.

—Que é o que vai pasar agora, Gabriel?

—Nada home, que vai pasar. Tomarannos declaración.

—A min iso dáme igual. Que vou facer sen ela?

—Todo se arranxará, xa cho dixen. Pero onde te metiches. E esa camisa manchada de sangue...?

Xaime ficou calado, e cando entramos no piso preguntou alterado:

—Non pensarás que a matei eu? Eh, Gabriel!, non pensarás que fun eu?

—Non digas estupideces, Xaime! A policía quererá saber onde estiveches. Din que faltaches varios días da pensión, tamén din que non tiñas cartos para pagala. Por que non mos pediches a min? Suponse que somos amigos, non?

—Teño o meu orgullo. Agora as cousas non me van demasiado ben. Dábame vergoña e, ademais, ti tampouco te deixaches ver demasiado desde aquela noite no *Modus Vivendi*.

—Si, desde aquela noite... Boh!, segundo parece, ultimamente as cousas non foron demasiado ben para ninguén pero todo se arranxará, xa o verás, todo volvera á normalidade.

—Agora xa non hai esperanza. Tiñamos as nosas discusións como todo o mundo, case sempre por falta de cartos, pero ela quería á súa maneira, e seguramente co tempo volveríamos estar xuntos, verdade Gabriel?

—Claro que si, Xaime.

—Os malditos cartos. Eu só estaba pasando unha mala racha. Agora xa nunca poderá saber que todo se arranxaría. Susana tiña un carácter moi forte, desesperábase enseguida. Estiven en Vigo e fíxenlle un par de favores a un amigo, incluso encontrei traballo, un dos de verdade, nuns matadoiros. Ten graza, agora que todo iría ben... esta é a xogada mestra do noso Deus e da súa xustiza.

—Tes cartos?

—Si, adiantáronme algo..., o suficiente para pagar a pensión e darlle algo de cartos a Susana, pero xa non ten sentido. Precisamente onte cheguei tarde de Vigo. A dona da pensión xa non estaba, así que decidín ir celebrar a miña boa sorte tomando unhas copas, xa sabes, brindar polo futuro. Vese que me deron “garrafa”..., emborracheime, e creo lembrar que tiven unha pelexa, había unha muller, non sei onde teño a carteira, nin sequera sei se este sangue é meu.

—Boh!, toma estes pantalóns, a min quédanme frouxos, a ti iranche ben. Métete na ducha, dáte un bo afeitado, a ver se conseguimos que quede no baño Mr. Hyde.

—Ti cresme, verdade? Todo se arranxaría entre Susana e eu, e agora... agora está morta.

Xaime meteuse no baño e eu na cociña. Prepareille un filete con balocas, abrín unha lata de pementos e auga.

Estaba cortando o pan, cando escoitei a porta da entrada. Pensei que era a dona do piso, e imaxinei a escena se encontraba a Xaime na ducha. Corrí ao corredor mentres intentaba atopar unha excusa. Segundo Placencia estaba cerrando a porta da entrada e viña algo chispa.

—Sabe vostede? Non parece noiteboa, as rúas de Santiago están baleiras, o mellor será esperar ata a noite para celebrala. Vostede virá comigo, non?

—Non o sei, Segundo. De aquí á noite poden pasar moitas cousas. Despois direicho.

—Quen está no baño? Trouxo unha noiva?

—É un amigo meu. Acaba de chegar a Santiago e está dándose unha ducha, espero que non che moleste.

—Que me vai molestar! Eu vou dereito para a cama. Prepárese para a noiteboa. Xa verá que festa!

Segundo meteuse na súa habitación, aos cinco minutos xa se escoitaban desde a cociña os seus ronquidos. Cando Xaime saíu da ducha xa tiña o filete sobre a mesa.

Xaime sentou á mesa e devorou con ansia o filete. Non me miraba e as súas lágrimas escorregaban sobre o prato.

—Tiñas fame, eh?

Xaime miroume.

—Dime que isto non é máis que un pesadelo. Dime que non está morta.

Xaime baixou a cabeza.

—Sabes? Estou seguro de que todo se arranxará... a culpa de todo tena esta maldita cidade... É ela Gabriel, espía os nosos pecados, vainos condenando á súa maneira, pon a proba a nosa fe.

Custábame traballo crer que fora Xaime quen falaba así sobre Santiago.

—Déixate de parvadas, Xaime. O que necesitas é durmir un pouco e serenarte, pero non agora. Agora debes presentarte na comisaría de policía, antes de que vaian a peor as cousas, despois traereite á casa e durmirás.

—Si. Supoño que é o que debo facer..

—Claro, home! Agora tranquilízate, temos que pensar o que lles vas dicir. Intenta recordar onde estiveches onte pola noite, con quen, e a que hora. Estate tranquilo cando prestes declaración. Os policías que viñeron hoxe aquí non se dan conta de nada, e todo lles parece unha pista.

—Dime a verdade, Gabriel? Ti sabes algo?

—Xúroche que non, meu amigo.

—Sabes que a quería, verdade? Aínda que, ás veces, quixera matala. Ela a min tamén me matou...

—Estas son o tipo de cousas que non lle podes dicir á policía, Xaime. Non te preocupes, Xaime, todo se arranxará...

Presteille a Xaime roupa limpa e fómonos á comisaría. Ao chegar vin o detective Martínez, que nos fixo sentar nun despacho baldeiro, e esperalo. El veu á media hora cun café na man e un cigarro na outra, cerrou a porta e sentou. Presenteille a Xaime.

—Ese é Xaime Luxán, comisario, vén declarar.

—E fixo ben. Xa se estaba cursando a orde de busca e captura.

—Vostede tamén quere prestar declaración.

—Non, eu non.

—Pois, entón saia.

—Quero falar un intre co meu amigo.

O comisario Martínez de mala gana deixoume uns minutos a soas con Xaime.

—Lémbraste de con quen estiveches onte?, con que te pelexaches?

—Non o sei, Gabriel. Onte cheguei de Vigo con algo de cartos e emborracheime, non me lembro de nada.

—Tes que facer un esforzo, Xaime. Que fixeches ao saír da estación?

—Dígoche que non me acordo, Gabriel. Que queres que che diga? Estaba como unha cuba. Seguramente daría mil voltas aos bares da zona vella. Eu que hostia sei! Entraría en todos os bares en que me fiaban, ou nos que vira unha muller fermosa, durmiríame encima da barra dalgún bar. Eu o único que quero é saber onde está Susana...

—Boh!, debes tranquilizarte e intentar recordar onde estiveseches. Necesitamos algunha testemuña que corrobore a túa coartada.

Xaime parecía tranquilo, aínda que ensimesmado, e non prestou atención. Cando lle tomaran declaración, seguramente non ía dicir nada diferente do que me dixo a min, o cal o ía axudar moi pouco. Necesitaba atopar alguén que virá a Luxán a noite do 23 de decembro.

Martínez dirixiuse a min.

—Iso xa o veremos, Sr. Fontán. De momento aquí só poden estar os que van declarar.

—Como xa lle dixen non teño nada que contar –deille a Xaime unha palmada nas costas–. Ti, sobre todo, mantén a calma, e non esquezas o que che dixen.

Xaime e o detective Martínez pasaron a unha oficina e eu quedei sentado máis de dúas horas, xunto ao mostrador do rexistro.

A oficina dunha comisaría sempre é un bo teatro. Durante ese tempo vin as mellores representacións da miña vida: a primeira en aparecer foi M^a Xosé Novoa, alias a “Petardo”, que traballou na especialidade de dúos con Paloma Bucarest. Nada máis entrar leouse a patadas cos policías que a detiveron, e pediulle axuda ao policía do rexistro:

—Detéñaos, Sr. Axente, eu son unha muller decente e estes dous ben sei eu o que queren!

Un dos policías interveu:

—Un dos seus clientes acusouna de roubo.

—Iso é mentira.

—Non esperaba menos de ti.

Cando levaron á “Petardo” entrou na comisaría unha parella. El gastaba bigote e levaba posta unha cazadora de ante que me fixo recordar os detectives dacabalo das películas dos setenta.

Agora apenas me lembro das súas caras, só lembro que el tiña cara de chulo e ela de santa. Estaban divorciados e tiñan unha filla. A muller acusaba o exmarido de raptar a filla.

O home estaba prestando declaración:

—Mire vostede, axente, todo isto non é máis que unha farsa. Cando vou buscala as fins de semana, súa nai xa a levou para Lugo, á casa da súa avoa. Comprenda vostede que un deixou a alma nesa criatura. Así que fun buscala.

—Mira que es cínico! Non lle faga caso señor. Ponme a nena a pedir para o *Domund* na porta das igrexas, e a nena non trae un peso á casa. Devólvema sen a cadea de ouro que lle regalaron seus avós o día da primeira comunión. Tamén lle falta o cinto novo á criatura. A última vez que a levou, a nena chegou a casa co posto e un lazo que non valía gran cousa, e sen a pulseira e o abrigo que lle regalou miña irmá. Hai cinco anos que non me pasa a pensión da cativa —o home corrixiu.

—Ti o que es é unha gran puta.

Os divorciados acabaron por facer as paces e marcharon.

Unha comisaría de policía é un gran teatro do que sempre podes aprender. Paloma Bucarest di que as comisarías de policía e os barcos á deriva son un berce de paixóns.

Cando se abriu de novo a porta onde facían interrogatorios, apareceu un rapaz esbrancuxado e con pencas, ao que non conseguían aliviar a palidez da súa cara. Acusábano de traficar con drogas, a min deume a impresión de que, de ter un par de gramos do que fose, non os vendería.

Ao fin saíu o detective Martínez e resolveu moi serio:

—O seu amigo non sairá hoxe. Hai moitas lagoas con respecto á súa coartada, e el non parece disposto a colaborar: está como noutro mundo; para o único que abre a boca é para preguntar pola vítima. Vostede non ten porque sabelo, pero é un claro síntoma de culpabilidade en Criminoloxía.

Eu respondínlle o impertinente que puíden:

—Vostede cre?

—Pois, si. Cando lle dixemos que lle estaban facendo a autopsia, púxose como tolo, nin vostede o recoñecería. Ás nosas preguntas, respondía que quería vela e falar con ela. O psicólogo aconsellounos que esperáramos a que se tranquilizara. A este tranquilizábo eu... Está claro que alegará loucura temporal...

—Está claro! —corroborei moi interesado— E vostede cre que intentará resucitar a defunta para que non lle carguen co morto?

O policía cambiou de actitude:

—Boh!, é igual, vostede nin saía da cidade. A el reterémolo aquí ao menos ata que se realice a autopsia, vostede vaia para casa. Manterémolo informado.

Dei media volta sen despedirme de Martínez. Ao cerrar a porta da comisaría vin que o rapaz acusado de traficar con droga miraba para min. Antes de pechar a porta da comisaría aínda oín a voz de Martínez:

—Avisarémolo cando todo remate.

Mentres saía da comisaría dixen en voz baixa:

—Si, cando acabedes de crucificar a Xaime.

Xa non podía pensar. Ao pasar fronte o edificio do cabido recobrei unha chisca de consciencia; o edificio do cabido ten unha fachada imponente, de fondo non ten máis de tres metros.

Un profesor novo, co pelo vermello e marcas de acne, explicáballes con paciencia a historia do edificio aos seus alumnos de último de Primaria, que o escoitaban por vergonza allea.

Seguín a excursión ata o palacio de Fonseca.

Aos nenos tráelles sen coidado a Universidade, as respostas que poden aceptar uns cativos de último de Primaria non veñen nas enciclopedias.

“Na capela das reliquias –explicaba gravemente o profesor para as cativas menos afortunadas– gárdanse, entre outras, as dos apóstolos S. Pedro, S. Paulo e Sto. André, unha espiña da coroa do Señor, unha cruz de ouro con restos da verdadeira cruz de Cristo, reliquias de S. Xoán Bautista, a cabeza de Santiago o Menor e un dente, reliquias de San Bartolomeu e San Matías, un óso de San Torcuato mártir, discípulo de Santiago, xunto con San Cecilio, do que tamén se conservan reliquias. Os corpos de Santa Susana, Santa Vitoria, S. Froitoso e S. Félix; un óso de S. Campio, o corpo de Santo Antón de Papúa, o de Santa Inés, virxe e mártir; oito cabezas das once mil virxes e mártires...”.

Os nenos do último curso de Primaria non encontran nas enciclopedias a ansia de saber. Eu sígoos e encóntroos choutando na fonte de Pratarías; ás veces as nenas, sempre máis sensibles e piadosas, prestan uns segundos de atención ao profesor novo co pelo vermello e acne:

“A fachada de Pratarías ten unha grande importancia arquitectónica polos seus lixeiros arcos, formados por outros decrecentes”... “As figuras colocadas sobre o muro, polo seu carácter bizantino deberon pertencer ás construídas por Afonso o Casto...”.

Unha das cativas fai unha pregunta que o profesor novo non sabe responder:

—Por que entre tantos santos os seus nomes apenas se repiten...?

Reflexións

Dou voltas ao casco da zona vella de Santiago, e nos balcóns aparece gravado o símbolo do apóstolo: a cuncha de vieira. Ao paso de calquera rúa, Preguntoiro, rúa Nova, Pratarías... os pensamentos non parecen os mesmos. Penso en *Sempre en Galiza* de Castelao, lembro o seu desterro.

Ao paso de calquera rúa do casco vello de Santiago, os nosos problemas íntimos, as nosas ideas máis profundas non nos pertencen.

En Santiago nada obedece ao azar. Lin unha vez que a Santiago hai que vela baixo tres perspectivas: a idea que teñen en Europa da Cidade Santa, a idea que teñen no país, e a real, a idea que teñen os galegos de Compostela. En Europa confúndese o apóstolo coa figura do xudeu errante, véseo como a pantasma do peregrino, que se estende polos camiños do cristianismo. En España quérese velo como un Cid matamouros, resplandecente cabaleiro daqueles tempos da reconquista, hoxe unha estatua nalgunha parte. Galicia ve no seu patrón os antigos gardiáns da relixión, o patriarca evanxelizador co seu bastón nunha man e o seu pergamiño na outra, protector da fe verdadeira e consolador de moitos traballos e traizóns.

Santiago é a alma dos galegos, para todos os que o abrazan, a única conciencia moral indivisible, rexistrada en Europa ao longo da cristiandade, a fe conservada na pedra de séculos...

O faladoiro no *Modus Vivendi*

Aquel día construíuse todo o que concirne a esta historia. Na reunión que tivemos o grupo no *Modus Vivendi* sacouse a idea do asasinato de Susana Figueiras, agora estou seguro. Inés e mais eu quedáramos con Xaime e todos os demais.

Alexandre Sambade trouxo unha prima de Madrid, que coñecía de memoria as características de todos os hoteis de Santiago. Xaime Luxán díxome ao oído:

—Ou ben é moi puta, ou ben é moi rica... En calquera caso sempre lle podo vender o verdadeiro fémur de Santiago.

—Deixa a pobre rapaza en paz, Xaime.

Xa pasaran dous anos. Raquel Casteleiro fixérase moi amiga de todo o grupo, sobre todo de Xaime Luxán, aínda que nunca houbo nada entre eles.

Xa pasaran dous anos desde que coñecín a Inés.

A noiva de Xaime, Susana Figueiras, foi a primeira en chegar, e saudou a todos os compañeiros do faladoiro daquel día no *Modus Vivendi* a medida que ían aparecendo.

Cando Inés e mais eu chegamos ao *Modus Vivendi*, o que estaba falando era Xaime Luxán:

—Dígovos que Castelao foi perseguido ata o desterro! A Castelao traizoárono os seus propios amigos porque o temían.

Incluso os americanos querían saber das súas actividades cos “roxos”. Os comunistas, pola súa parte, querían un total apoio de Castelao para a súa causa, para eles Castelao era o alento da revolución.

Óscar Seoane seguiu a conversa:

—Liches o de Mary Docampo no xornal?

—Si, algo lin. Parece ser que era filla de galegos, e que aquí os trataban de esquerdistas, seica incluso tiveron a Castelao aloxado na súa casa.

—Ao parecer non tiveron un final moi agradable.

—Non, o marido de Mary Docampo asasinou a súa esposa, a súa sogra e a súa irmá xordomuda. Recorda un texto sádico de Poe. A Mary asestoulle vinte puñaladas.

Inés non atendía á conversa, cambiara moito nos últimos meses, xa non era a rapaza inocente que chegou da aldea co andar resolto e ganas de comer o mundo. Meditaba máis as súas respostas. Tampouco era a rapaza tímida que había que protexer dos perigos da capital, pariu a súa propia personalidade.

Inés era respectada nos faladoiros, a súa opinión sempre era interesante. A min non me preocupaba o cambio de Inés. Eu tamén cambiei nestes dous anos: non podía escribir, estaba demasiado preocupado por perdela. Considerei o meu abandono da literatura como unha crise pasaxeira, non quixen saber o motivo.

Roberto Vila chegou cun compañeiro da Facultade de Psicoloxía, creo que se chamaba Eduardo...

—Como psicólogo penso que en determinadas situacións unha persoa é capaz de matar, pero matar por pracer é outra cousa. O marido de Mary Docampo gozou co seu crime, non cabe dúbida de que estaba tolo.

—Tolos ou non somos a única especie animal que pode atopar pracer matando –precisou Roberto Vila.

—O home sempre mata por necesidade, as reaccións do ser humano, incluso as dun tolo, teñen resposta en psicoloxía. Unha boa parte dos asasinatos son por amor –completou Eduardo.

Eu engadín:

—Home, e tamén por odio.

—É o mesmo, teñen a mesma base. Poderíamos dicir que todos somos asasinados anónimos.

Raúl Mourelo protestou:

—Isto é unha parvada.

Raquel Casteleiro intervén:

—Non. Non o é. Todos somos asasinados e suicidas a diario, cada vez que esquecemos ou lle poñamos trabas ás posibilidades da vida. Todos vendemos unha personalidade pero calquera de nós sería capaz de converterse nunha persoa distinta, se fora preciso.

Roberto Vila concluíu:

—En fin, todos nós seríamos capaces de cometer un crime, se fose necesario.

Inés non atendía á conversa, estaba inqueda desde que Susana Figueiras lle murmurou algo ao oído.

De súpeto, Inés achegouse e murmuroume:

—Hoxe quedo a durmir na casa de Susana.

—E iso por que?

—Parece ser que está enfadada con Xaime. Así ten unha escusa para non ir durmir con el.

—Non me gustan esas cousas, Xaime é amigo meu e non me gustaría que pensara que nos metemos na súa vida privada.

—Susana tamén é amiga miña.

Non contestei.

—Mira, Gabriel, xa sabes que na casa non temos sitio para nada, eu non podo estudar e ti non podes escribir. Non nos vén mal separarnos algunha noite.

—Pode que teñas razón.

Óscar Seoane seguiu contando:

—Agora que falades de Castelao venme á cabeza o que o autor de *Retrincos* respondeu unha vez que lle preguntaron se non cría que era necesario un idioma universal. Castelao respondeu:

“O máis universal dos idiomas é o dos pobres animais, que se entenden a berros ou con sons queixosos, ou imperiosos, o can ladra aquí en Galiza igual que en Dinamarca”.

Ao fin, Inés intervéñ na conversa:

—Deixade que o pobo se amañe só. Vale máis un bo brazo que aguante do arado, ou un bo médico que, como antes, pase un inverno cobrando en especies o seu labor, que o máis convencido dos idealistas.

Xoán Torres apareceu cando estabamos a punto de irnos para cear. Viunos desde a porta e Raúl fíxolle sinais para que entrase. Dubidou un intre e ao final decidiuse. Raúl Mourelo recibiuo xovialmente.

—Canto bo por aquí! Desde o curso pasado non te deixabas caer por Santiago. E que non te acordas dos amigos?

—Como esquecerte, Mourelo, o mellor pensador de Santiago...

—Xa estarás acostumado a mellor compañía...

Xaime Luxán exclamou:

—Póño en dúbida.

Susana contestoulle co mesmo disimulo:

—Imbécil.

Todo o mundo fixo oídos xordos, ninguén quería meterse nos problemas da parella. Xoán ía acompañado do seu irmán Carlos Torres. Raúl achegoulles unhas cadeiras.

—Estabamos falando de nacionalistas e nacionalismo. A ti que opinión che merecen?

—Respondereiche, Raúl, como bo galego con outra pregunta. E que opinión queres que me merezan? Pasaron de moda, é doutro tempo...

Xaime Luxán interrompeu ao avogado:

—Es un bicho raro, Xoán, caleite a primeira vez que te vin. O mesmo mestre Castelao dicía que o nacionalismo non pode alimentarse co bandullo, tampouco entenderse.

Xoán Torres fixo oídos xordos aos insultos de Xaime e diriuiuse a Susana sen decatarse de que Xaime Luxán estaba diante:

—Vereite despois, Susana?

Xaime Luxán saltou encima de Xoán Torres antes de que ningún de nós puidera impedilo.

Roberto Vila e Raúl Mourelo apartaron a Luxán de enriba de Xoán Torres.

Cando recuperou a respiración, Xoán Torres púxose a dar voces no local:

—Todos vós sodes testemuñas de que este home quixo matarme!

—A nai que te pariu! —contestou Luxán a modo de desculpa.

Carlos Torres non quixo saber nada do asunto e saíu a fume de carozo en canto cheirou a pelexa. Seu irmán seguía berrando que se ía dereitiño á comisaría de policía. Susana saíu tras deles sen despedirse, Inés tamén se levantou e colleu o bolso. Eu pregunteille:

—E a ti, Inés, que se che perde nesa peregrinación?

—Vou intentar que non durma no cárcere o borracho do teu amigo.

—Ti sabías que Susana se vía con Xoán Torres, verdade?

—A quen vexa Susana non é problema meu.

—Canto hai que coñeces a Xoán e de que?

—Non teño porque responderche pero fareino, se con iso quedas tranquilo. Presentoumo Susana hai xa algúns meses, ás veces invítao a comer e coincidimos, a min non me importa. Xoán é unha eminencia en dereito, calquera cousa que poida escoitar dos seus labios será máis proveitosa que toda unha tarde escoitando os vosos castelos no aire.

—Nunca me ocultaches nada. Por que isto si?

—Susana ten razón con respecto a Luxán, é un crío inseguro e caprichoso, e ti es igual ca el. Non tendes a máis mínima responsabilidade, e por enriba eses estúpidos celos. Mañá, en canto chegue á casa, temos que falar. Vaia esceniña que montaches!

—Pero se eu non dixen nin unha palabra!

Inés non me deixou continuar, colleu o bolso e foise polo camiño que colleron Susana e os irmáns Torres. Eu creo que aquela tarde no *Modus Vivendi* foi onde verdadeiramente comezou a fraguarse o asasinato de Susana Figueiras.

A nosa vida de estudantes

Creo sinceramente que no interior destas páxinas se encontran as respostas a todos os enigmas sobre o asasinato de Susana Figueiras, os móbiles do crime.

Desde que cheguei a Santiago comecei a saír con Xaime Luxán e o seu grupo. Ás veces quedabamos no café bar *A Costiña*, na rúa de Xelmírez, onde estivera a antiga fábrica de moedas, ou no *Derby* da praza de Galicia, ou na *Casa das Crechas*, ou na *Gaiola*, na praza de Hondarribia, ou en calquera lugar na zona vella.

Á maioría de nós a zona nova non nos interesaba.

Intento aclarar as miñas ideas mentres paseo polo Preguntoiro, intento separar sensacións, ideas, os personaxes que interviñeron naquela noiteboa: o día en que mataron a Susana Figueiras.

Parei a tomar un café no hostel *A Nosa Casa* de Entremurallas e intentei recordar mentres prendía un pito diferentes días que me sirvan de exemplo para explicar no meu diario a personalidade cada un de nós.

Recordei un doce de febreiro. Compostela esta triste. Quixen tomar un café no mesón *Castaños*, da avenida de Figueroa, pero estaba cerrado, era o día de descanso do persoal.

Compostela está triste como case sempre, triste para os poetas e os solitarios; Compostela sempre está triste para os que se

levantan co corazón nu, a Alameda, os Bautizados... Compostela estaba triste como case sempre en inverno pero a Cidade Santa nunca estaba triste para os nosos corazóns de estudantes.

Á fronte das novatadas e ideas que cubriran as noites de troula estaba Seoane.

Cando saímos da Universidade todos sabemos que a nosa vida a partir de entón transcorrería por outros camiños, e a néboa e a tristeza que envolven Santiago a media noite convertémolas no decorado ideal para as nosas ocorrencias.

Ás veces Xaime Luxán dicía que eran as reliquias dos mártires as que nos inspiraban; ás veces dicía que as nosas trasnadas debiamos interpretalas como o último alento da nosa rebeldía...

Aquel día quedáramos no café bar *A Costiña*, na costa de Xelmírez. Convocáranos Seoane ás cinco da tarde, ou sexa que a tarde prometía troula. Óscar Seoane pedira o día libre, alegando un ataque de flato: “aos patróns cheiroulles mal, non vaiades crer...”.

Naquela tarde no *Costiña* non estaban ningunha das mulleres do grupo. Raquel Casteleiro non podía vir porque tiña exames e por máis que chamaron á súa porta Óscar Seoane e Roberto Vila, e por máis que lle tiraron pedriñas na súa fiestra, e por máis tunas que lle cantou Raúl Mourelo, e por máis pedriñas que lle tirou Xaime Luxán aos cristais, non houbo maneira de que Raquel saíra ao balcón ou respondera ao interfono. Xa nolo advertira!

Santiago está triste e cando me dirixo a Xelmírez, ao paso de Quintana, recordo como sempre os versos de García Lorca: “a lúa está bailando sobre Quintana de mortos”, e crin entender a soidade do poeta. En metade da praza baleira o xenio do home encóllese ante a realidade da obra xa creada, ante a grandiosidade do barroco, ante a solemnidade do Obradoiro, de Quintana, de Berenguela, ... Quixen crer que eran as musas literarias as que me facían ser solidario co poeta andaluz.

Inés e a noiva de Xaime, Susana Figueiras, quedaron a estudar no apartamento de Susana. Estabamos na época de exames. Susana, aínda que oficialmente durmía con Luxán, tres noites por semana pasábaas no seu apartamento. Xaime non quería enténdelo.

—Temos un piso de catro habitacións, que razón che impide meterte na túa habitación a estudar? Non teríamos tantos gastos.

Susana resolvía as dúbidas de Xaime sen parar mentes e sen maior apuro:

—Non é o mesmo, Xaime, contigo na casa non podo concentrarme; ademais, coñézote e sei que cando esteas aburrido virás a molestarme con calquera excusa ou chegarás borracho á casa ás tantas da mañá e pasarei a noite discutindo contigo. Esa foi a razón pola que repetín o último curso.

Esa non foi a razón pola que Susana repetiu. No entanto non era a primeira vez que discutían polo mesmo, e no fondo Xaime sentíase culpable. No seu orgullo alzábanse tímidas protestas.

—Borracho eu? Non digas estupideces. Dirás que queres estar ás túas anchas...

—Pensa o que queiras, fillo, diga eu o que diga, acabarás como sempre tendo a última palabra.

Chámome Gabriel Fontán, e non quero deixar nada no tinteiro. Créame quen lea estas páxinas que non é a miña intención faltar á verdade.

Non había ningunha muller naquela reunión na costa de Xelmírez. Dos que estabamos ningún tiñamos exames nin nada mellor que facer ao día seguinte máis que durmir, así que decidimos armar unha boa.

Inés tampouco puido asistir a aquela reunión no *Costiña*. Eu quero crer que teño máis tacto que Xaime Luxán, polo menos non

son tan posesivo, e son, desde logo, moito menos celoso, así que cando Inés me dixo que ía durmir á casa de Susana esa noite, non lle concedín a menor importancia.

—Impórtache se paso esta noite na casa de Susana.

—Importoume algunha vez?

Inés murmurou

—Iso é o malo.

—Que?

—Non, nada. Non é que me apeteza demasiado pero sei que necesitas estar só para escribir. Susana e mais eu, como sempre, pasamos a noite falando mal de vós, xa sabes... así somos as mulleres.

Inés chiscoume o ollo.

Eu son dos que nunca desconfían ou dos que sempre venden a baixo prezo a súa confianza.

Cando saímos do café aquela noite demos volta á rúa do Preguntoiro, á praza de Santo Agostiño e á praza de Abastos. Tomamos un café do cantón de San Bieito no baixo soterrado e amofado do edificio que habitou Murguía.

Raúl era partidario de ir á boleira, Roberto quería ir a cerverarías de Santiago de Chile, pero ao final, como sempre nestes casos, o que decidiu foi Seoane:

—Vamos ao cemiterio.

Foi Raúl Mourelo o que obxectou:

—Non poderíamos facer algo máis interesante?

Ao fin, despois de moitas discusións, collemos a liña 1-2 “Boisaca-A Choupana”.

Cando chegamos ao cemiterio todos estivemos calados durante uns minutos, nin sequera Seoane ou Luxán, os autores daquela comedia, se atreveron a dicir nada no medio do camposanto.

Luxán agachaba nunha bolsa unha botella de augardente, á que lle dabamos un grolo de vez en cando. Foi Seoane o primeiro en rachar o silencio.

—Aí está a nosa primeira vítima!

Un velliño depositaba un ramo de flores na tumba da súa muller. Seoane roubou outro ramo de flores dunha tumba próxima e acercouse ao ancián. Na tumba estaba gravado:

Carme Piñeiro
Morta á idade de 57 anos

Óscar depositou o ramo de flores fronte á tumba, a carón da que permanecía o ancián abraiado... Óscar rezou xunto do viúvo:

—Quen te viu Carme, e quen te ve! Quen nos ía dicir que o destino se ía poñer na nosa contra? Xa ves ti, uns días despois de que morrera o teu marido... a vida non nos tratou ben. Quen nos ía dicir que arruinaría unha pulmonía todos os nosos plans?

O viúvo, antes desconsolado, agora coa mosca detrás da orella, intervén:

—Oia, vostede, que morreu de cancro de mama.

—Ate niso me enganou!

O viúvo da Sra. Carme non sabía como consolar a Seoane.

—A min tamén me deixou só.

—Era vostede un parente achegado?

—Non tan achegado, non señor. Eu son o defunto cornudo do seu marido!

Nin a Luxán nin a min nos parecían éticas as burlas de Seoane, aínda que recoñecerei que cando saímos do camposanto escachamos a rir como todo o mundo.

Xa anoitecera cando fomos ata a casa do profesor de filosofía Eduardo Campos. Na Facultade de Filosofía correu o rumor de que para durmir tiña que deitarse espido abrazado á súa muller de sesenta anos, ninguén sabe de onde saíu o conto.

Sabiamos que o profesor se deitaba cedo porque máis dunha vez Raúl Mourelo fora consultarlle calquera cousa do tema que estaban dando, e a muller dixéralle que xa estaba deitado.

O profesor vivía na rúa das Hortas, detrás da catedral. Cando chegamos á súa casa tiña as contras abertas e estaba soando *O divertimento* de Mozart.

As casas da rúa das Hortas son casas baixas, así que se pode chegar facilmente á fiestra do primeiro piso.

Óscar Seoane, que era o que encabezaba os nosos sarillos, subiuse aos ombreiros de Raúl Mourelo e escudriñou entre os furados que deixaban as cortinas. De pronto escachou a rir e a cambalear sobre os ombros de Raúl, que xa non soportaba o peso de Seoane, e ambos remataron enriba do coche do profesor: un Rover apenas estreado.

Seoane, que caeu enriba de Raúl, seguía agarrado ao estómago coa risa.

Subín enriba dos ombreiros de Luxán e mirei entre as cortinas. A ventá estaba aberta. O profesor Campos corría en enaguas e con perruca, alzando o cepillo do retrete detrás da súa engurrada e escuálida muller.

Pasou moito tempo desde aquel día, e xa non son o estudante con ganas de troula que era daquela, pero aínda sigo escachando a rir cada vez que lembro aquela escena.

Raquel Casteleiro

Sigo paseando pola zona vella de Santiago, pensando nos posibles motivos que poderían impulsar alguén a matar a Susana Figueiras. Penso no neno de Santiago de Chile, que estará xogado na súa casa, quizá súa nai xa volvera. Penso en Xaime no cárcere; penso en Inés e Xoán Torres.

Ao paso da rúa das Orfas pásame pola cabeza que a Susana lle gustaría contemplar toda a lea que se montara pola súa morte, e arrepiñome enseguida. Paso pola rúa de Altamira, onde están os talleres de *El Correo Gallego* e penso na cantidade de tinta que correrá pola morte de Susana.

Ocórreseme que o home é o ser máis utilitario da creación, o que mellor aproveita as desgrazas dos semellantes. Para min que iso non é bo pero seguro que hai cousas peores.

Non sei que vou facer, nin cantas voltas dei á zona vella de Compostela. Ao pasar pola catedral mirei, como sempre, para enriba, cara ao apóstolo matamouros. Alí estaba a figura de pedra co bastón inclinado, como sempre, disposto a iniciar a súa eterna peregrinación. Vexo o solemne patriarca e o humilde peregrino, observador de horizontes, que probou o po de todos os camiños, a peste do solitario que foi forasteiro en todas as cidades... en todas ata chegar a Compostela.

Necesitaba falar con alguén, así que fun cara a onde sabía que podía encontrar algúns amigos do grupo.

No *Montero* da praza de Mazarelos encontrei a Roberto Vila. Roberto estaba con Raquel Casteleiro e cunha parella. Achegueime á mesa. Roberto estaba coa cazadora de pana posta, seguramente tamén acababa de chegar. Como sempre que falaba Roberto, atraía a atención das mesas veciñas, ao menos das mozas (e as non tan mozas). Raquel Casteleiro ao verme non quixo interromper a Roberto e fíxome sinais para que sentara. Roberto Vila fixo un alto na conversación para saudarme e Raquel preguntoume:

—Sabes o de Susana?

—Si!

Raquel cambiou de tema e presentoume a parella. Entendín que non quería que se falara de Susana ata que marcharan.

—Esta é a miña irmá Luísa, aínda que todos lle chamamos Lois.

Luísa miroume e sorriu ao saudar.

—Este é o seu noivo, Xermán. Viñeron dicirme que casan, ou sexa que será mellor que cho presente como o seu marido.

O futuro cuñado de Raquel estreitoume a man. Xermán Martínez foi boxeador e actualmente traballa como garda xurado, e non é demasiado listo. “Lois”, a irmá de Raquel, estudaba segundo de Veterinaria.

Cumprimentada a presentación, cada un pensaba nas súas cousas, e ninguén sabía de que falar. Roberto Vila, tan oportuno como sempre, sacounos do apuro:

—Alégrame a túa determinación Xermán, gústame ver que aínda se conservan as tradicións, que aínda hai persoas que se atreven a adquirir compromisos.

Raquel Casteleiro consideraba unha estupidez a voda da súa irmá, e sabía o desgusto que lle ía dar a súa nai. Ademais o garda

xurado non lle caía ben. Raquel dedicoulle a Roberto Vila unha mirada de desaprobación. Roberto non se deu conta e continuou cos parabéns:

—O ser humano está esquecendo a obriga que ten co futuro, volvémonos egoístas, consideramos as responsabilidades como un obstáculo. Felicítovos de todo corazón!

Xermán, o garda xurado, encolleuse de ombreiros e sorriu porque tampouco lle pareceu que o estiveran ofendendo.

Raquel Casteleiro atravesou coa mirada a Roberto Vila, que esta vez si que se decatou. Raquel non quería demorarse máis tempo con aqueles estúpidos parabéns:

—A ver, “Lois”, contéstasme dunha maldita vez, estás embarazada?

—Si.

Raquel pegoulle unha puñada á mesa que sobresaltou ao mesmísimo garda xurado Xermán Martínez.

—É que te volviches tola?

—Por favor, Raquel...

—Meu Deus, “Lois”! Cantas veces falei contigo sobre iso? Boh!, ao feito peito... E por iso casas! Definitivamente volvícheste tola.

—Non esaxeres, Raquel. Xermán quere-me e esta disposto a casar comigo —en ton confidencial, Luísa murmuroulle á súa irmá ao oído—. Di que nunca coñeceu a ninguén coma min.

Raquel mirou o boxeador tocado e replicou resignada:

—Parabéns.

O garda xurado Xermán Martínez encolleu de novo os ombreiros, xa estaba farto de tantas felicitacións.

—Maldita sexa! Nun só día isto e o de Susana. Debe ser certo que as desgrazas nunca veñen soas.

Esta vez Xermán deuse por aludido e quixo replicar: por primeira vez mirou directamente os ollos de Raquel e quedou mudo.

Raquel insistiu en convencer á súa irmá do seu erro.

—Por favor, “Lois”, deixa que Xermán vaia traballar a Madrid el só, espera un pouco antes de dicirillo a mamá, xa sabes que ela non pode coller desgusto por culpa dos seus achaques ao corazón. Cando lle digas isto, vala matar. Queda unha semana na miña casa, falamos do que é mellor que fagas, e despois... ti decides.

—Non, Raquel —Luísa concluíu a discusión en ton cariñoso e determinante—, quero ter a miña vida propia, saír desá casa. Todos pensades que a vida que me espera é a dunha solteirona que pasará a vida coidando de mamá, a irmá que ultima os detalles para a túa visita polo Nadal. Quero vivir a miña propia vida, aínda que non sexa a dun conto de fadas.

Raquel non se deu por vencida:

—Pero, “Lois”, tes toda a vida por diante... es demasiado nova para amarrarte. Este ano entras no terceiro curso. Pensa no que loitaches para chegar ata aquí. Pensa nos teus soños.

—Non penso deixar de estudar.

Raquel xa esgotara os seus argumentos.

Luísa Casteleiro non se parecía en nada á súa irmá Raquel. Luísa era delgada e alta, con pouco peito e menos cadeira, con grosos cristais de montura antiga. Críase o parrulo feo da familia e tiña miles de motivos para considerarse importante, pero ningún tivo o acerto de recordarllo a tempo.

Hai xente que só é feliz cando se considera imprescindible. Baixo os lentes de “Lois”, nos seus ollos azuis, gardábase como

nunha caixa de Pandora a esperanza que a libraría da soidade. Luísa non se parecía en nada a súa irmá. Raquel era como unha estrela chea de vida, brillaba con luz propia alí onde estivera. Os homes volvían a vista ao seu paso, pero a maioría sabía, á primeira mirada de Raquel, que intentar algo sería unha perda de tempo, que estaba moi lonxe das súas posibilidades. Nin sequera se atrevían a botar piropos.

A Luísa gustaríalle ser como a súa irmá. Luísa deuse conta a tempo de que cada un somos o que somos e que só podemos vivir a vida propia, incluso inventándoa. A Luísa, a futura muller do musculiños garda xurado, gustaríalle saber que era en realidade a súa irmá quen a envexaba a ela: polo amor que sempre deu sen pedir nada a cambio, pola súa resignación, pola súa coraxe, polo seu silencio. A Luísa gustaríalle saber que a preocupación de Raquel non era máis que o temor de ter que compartir o seu amor, noutras palabras: celos.

Luísa rematou a discusión.

—Non me gusta pelexar contigo, irmá. Isto é o que decidín e sobran os reproches. Para min é importante que te alegres por min pero se non é así... non vou cambiar os meus plans.

De novo houbo un silencio, e a Raquel comezaron a esco-rregarlle as bágoas polas fazulas.

Roberto Vila intentou solucionar o embarazoso da situación e dirixiuse a Xermán.

—Pois eu sigo crendo que facedes o correcto porque...

Raquel interrompeuno:

—Xa está ben de estupideces, non? Que coño sabes ti?

Roberto agachou a cabeza e calou. O musculiños garda xurado encolleuse de ombreiros e pensou que a cousa non ía con el.

Luísa cambiou de tema e Roberto non abriu a boca de novo ata que marcharon.

Acompañamos a Luísa e ao garda xurado ata a praza de Galicia, alí tiñan o coche. Tiñan a intención de coller a estrada de Noia onde anunciarían o seu compromiso á familia de Raquel.

Cando marcharon, cruzamos a praza de Galicia en silencio. Raquel retivo unha bágoa ata chegar á praza de Hondarribia. Entramos na cafetería *A Gaiola* e Raquel foi ao servizo: cando volveu traía os ollos vidrosos.

Raquel acariñou o pelo de Roberto, que permanecía coas orellas agachadas e calado.

—Perdoa, Roberto, xa sabes... é a miña irmá, a miña irmá pequena.

Roberto sorriu e aceptou as desculpas, cun leve movemento de cabeza.

A Raquel téñoa como a persoa máis fría que coñezo á hora de afrontar un problema, a que menos introdución emprega en calquera pregunta, por iso non me sorprendín cando preguntou:

—Quen matou a Susana Figueiras?

Roberto e mais eu permanecemos calados, ningún dos dous sabíamos que responder.

Ao fin, eu relatei o que sabía do suceso, e que xa se contou aquí. Concluí o meu relato facendo un resumo de como estaban as cousas.

—O único seguro en toda esta lea é que Susana Figueiras morreu e que Xaime Luxán está no cárcere.

Roberto Vila intervén:

—Tamén é seguro que a policía está despistada, e que non ten a menor idea de quen matou a Susana. Dous inspectores estiveron facéndome preguntas. Interrogáronme sobre Susana e Xaime e sobre todos os que os coñecemos. Preguntáronme onde estivera onte entre as dez e as doce. Eu dixen que estivera na miña casa estudando, e os meus compañeiros de piso corroborárono. Aínda que non foi de todo certo, a iso das dez e media baixei chamar a unha cafetaría á casa dos meus pais, e estaba comunicando; cando é así, miña irmá está falando co mozo e non colga en menos de media hora, así que fun comer unha hamburguesa. Despois falei con miña nai e subín de novo. Os meus compañeiros de piso estaban estudando nunha das habitacións coa porta cerrada e a música a tope. Non se deron conta da miña ausencia, e eu non quixen lear máis as cousas. Se lle digo a verdade irían falar co dono da hamburguesaría que coñece a meus pais, e non me gustaría que a miña familia pensara que estou leado nun asasinato.

Recrimíneille a súa actitude.

—Non deberías ocultarllo á policía, Roberto.

—Que máis dá? Se a cousa non se aclara direi a verdade.

Raquel engadiu:

—Esquecedes unha cousa que tamén é segura: é imposible que Xaime matase a Susana Figueiras.

Roberto e mais eu quedamos perplexos ante a seguridade da afirmación e Raquel.

—Non, non é o que pensades, por desgraza en non podo servirille de coartada. O que quero dicir é que non vexo a Xaime matando a ninguén de forma premeditada, e menos a Susana. Xaime é un santiño que se lle vai a forza pola boca, e cambia de enfado a cada copa. Xaime mataríase, antes ou en todo caso suicidaría despois de matar a Susana Figueiras. O asasino ten que ser unha persoa metódica, alguén o suficientemente amigo de Susana

para que o deixase entrar na súa casa pola noite e o invitase a unha copa. Aínda así o asasino é o suficientemente listo como para que a policía non o teña como principal sospeitoso. Unha vez morta Susana, el sabería que Xaime sería o principal sospeitoso.

Roberto Vila intervén:

—Boh!, se pretendemos resolver o asasinato de Susana, teremos que ser obxectivos e non deixarnos levar por sentimentalismos. Non debemos esquecer que, en realidade, Xaime era o único que tiña motivos para matar a Susana. Polo tanto, aínda que ningún de nós o creamos o asasino... Luxán é o principal sospeitoso!

De novo houbo un silencio.

Mentres Roberto e Raquel pensaban no nome do asasino de Susana, eu miraba desde *A Gaiola* á praza e botaba en falta a algazara dos estudantes enchendoa cos seus berros sobre algunha materia, enchendo a praza cos seus pequenos para o mundo e grandes para eles problemas de estudantes.

Gustaríame dispoñer de máis tempo para falar disto pero un co paso dos anos vaise dando conta de que hai que poñer un remate a cada cornada. Cando es novo, non o precisas.

Santiago no Nadal é un gardián de pregarias, un inmenso templo de peticións e desexos. Estráñase a xuventude paseando cos seus libros debaixo do brazo, alegrando despistados a cristalreira da cafetaría *A Gaiola*. Non sei durante canto tempo os tres estivemos contemplando calados a fonte da praza baldeira. Ao fin, Raquel preguntou:

—Que é o que imos facer?

Roberto Vila respondeu:

—Encontrar o asasino, aínda que xa vos dixen o que penso: de quen a coñeciamos, o único que tiña motivos para matar a Susana Figueiras é Xaime Luxán.

Roberto Vila estudaba psicoloxía. Cando un está diante dun psicólogo sempre lle parece que o están examinando: os movementos das mans, os pestanexos involuntarios, as miradas esquivas, as malas interpretacións, os pequenos complexos aos que noutras ocasións non lles damos importancia, fan que nos sintamos culpables diante dun psicólogo. Un diante dun psicólogo sempre se sente culpable de algo, un diante dun coidador de tolos séntese como o protagonista de *Crime e Castigo*.

Roberto Vila miroume fixamente aos ollos durante un rato, e non vou negar que a súa insistencia me puxo un pouco nervioso. Ata que entendín que só estaba esperando a miña opinión:

—Esqueces unha persoa que tamén podía ter motivos para matar a Susana, Xoán Torres. Todos sabemos que Xoán e Susana tiñan unha lea. Non pode ser que Xoán, polo motivo que fose, quixese terminar coa relación, e Susana non estivera disposta a permitirllo, véndose así obrigado a matala para evitar a chantaxe?

Un diante dun psicólogo sempre cre que sabe de un máis que un mesmo, e sempre se sente atormentado pola súa conciencia. Roberto esperou a que lle tivera sentido a miña opinión. Permanecía calado, continuou mirándome inquisitorialmente. Contestou, sen expresión ningunha na súa voz, como bo galego, con preguntas:

—Por que cres que Xoán tiña algún interese en rematar con esa relación, e que che fai crer que Susana puidese ter algo co que chantaxear a Xoán?

Desviei a mirada e a resposta, non quería continuar con aquel interrogatorio nin responder ás súas miradas. Quitei importancia á miña opinión:

—Home, Roberto, é só unha hipótese. Eu non son detective! O que si está claro é que mantiña unha relación de sentimento coa vítima e, por tanto, podía ter máis motivos que ti ou ca min para matala.

Roberto respondeu sen desviar a súa mirada dos meus ollos.

—Iso non é o que eu creo, Gabriel.

Xa me estaba cansando da mirada inquisitorial de Roberto e dos dobres sentidos das súas frases.

—A verdade é que me trae sen coidado o que ti creas, Roberto. Se sabes algo ou tes outro sospeitoso que non sexa Xaime, dínolo ou cóntallo á policía. Fódenme os misterios, sobre todo cando os que os crea non sabe unha merda.

Roberto calou e deixou de mirarme. Raquel intervén na conversa:

—Boh!, a todos nos sorprendeu a morte de Susana, pero non arraxamos nada discutindo entre nós. Ademais todo isto é un pouco precipitado. A min o que contaron é que Susana morreu envelenada pero aínda non lle fixeron a autopsia, e de ser así, o máis lóxico é que se suicidase. Supoño que a policía detivo a Xaime para descartar móbiles pero o máis lóxico e que se suicidase. Susana tiña tendencia á depresión e seguramente ti teñas parte de razón, Gabriel, e Xoán non quixese seguir con esa relación. Estaba claro que Xoán Torres só estaba con Susana para botar un foguete de vez en cando, e Susana este ano tiña que repetir curso. Coa única que se levaba ben do grupo era con Inés e ultimamente disputábanse o amor de Xoán Torres. O máis lóxico é que se trate dun suicidio.

Roberto corrixiu o veredicto de Raquel.

—Non te enganes, Raquel, cando a policía se pon a deter a xente é porque teñen claro que foi un asasinato.

—Non creas, Roberto. Os policías que me viñeron ver a min non saben distinguir unha intoxicación dun estupro. No entanto é certo que cando a policía comeza a deter sospeitosos é que encontraron indicios para descartar o suicidio.

Raquel pensaba en voz alta:

—Eu sigo crendo que isto non é máis que un pesadelo, que dun momento a outro espertarei e que Susana estará aquí rexou-bando da nova pastelería na rúa da Rosa, e que dun momento a outro aparecerá Luxán borracho como unha cuba insultando o camareiro.

Xa estaba a punto de levantarme para marchar cando Roberto Vila, que permanecía calado, ollando cara á barra, fíxo-me ficar pegado no asento.

—Recordades a conversa daquela noite no *Modus Vivendi*? E como se fose unha premonición do que ía pasar. Nos vos parece? Todos nós estivemos de acordo en que seríamos capaces de matar en determinadas ocasións. Creo que o asasinato de Susana Figueiras comezou a forxarse aquela noite no *Modus Vivendi*. Ademais, esquécennos sospeitosos tan importantes como nós mesmos ou como Inés Castro. Inés, sen dúbida, sabía que de vez en cando Xoán Torres se entendía con Susana.

Intervín para defender a Inés.

—Inés non sería quen de matar unha mosca.

—Aínda non o entendes, verdade? Ti, coma sempre, no teu mundo de fantasía! Non se trata do que ti creas...!

Mirei a Raquel, nunca a notara tan desinteresada polo que pasaba ao seu arredor.

Aquela tarde ningún dos tres personaxes que estabamos na *Gaiola* sabíamos o que facer para axudar. Ao fin, Raquel trazou un plan a seguir:

—O que hai que facer é falar con todos os que coñeciamos a Susana Figueiras, a ver se alguén sabe algo que nos poida dar unha pista. Eu irei falar con Inés.

A Roberto a idea pareceulle ben e dixo:

—Eu falarei con Carlos Torres, ten que saber onde está o seu irmán.

Eu tamén tiña cousas que facer.

—Eu irei para casa, os inspectores quedaron de avisarme se descubrían algo, quizá máis tarde pase pola comisaría a ver se me deixan ver a Luxán. Levareille algo de roupa e cousas de aseo.

Roberto e Raquel aínda permanecían sentados cando saín da *Gaiola*. A praza de Hondarribia estaba triste como toda a cidade. Subín o colo do abrigo e marchei en dirección á praza de Galicia. Comezaba a ir frío.

#euquedolendo
#baíaconnósnacasas

Paseo por Santiago

Levantei a cabeza ao pasar fronte ao convento de Santo Agostiño e detívenme un intre a ollar a fachada do templo, o seu escudo, as súas estrelas, os seus cans, e as súas citas romanas; mágoa que un non teña tempo para heráldica...

Só me detiven un instante fronte ao convento, o suficiente para conservar aínda na memoria a sobriedade da pedra e chegar á praza de Abastos. Non era preciso máis: percorrín tanta veces o mesmo camiño que podería debuxalo cos ollos pechados.

Ás veces as lembranzas trabúcanse en Santiago. A brétema que baixa do sacro deixa o entendemento e o tempo en que sucederon as cousas ás escuras, ás veces pérdese a noción da realidade entre a néboa que cobre a catedral, e un pérdese en si mesmo, nos seus recordos.

Sei que na miña axenda tiña apuntados algúns compromisos para hoxe; con todo o que pasara xa non lembraba ningún, só intentaba encontrar respostas, facer o que estivera na miña man, que non puidera máis tarde remorderme a conciencia por non axudar o suficiente ao meu amigo Xaime.

Ao pasar pola rúa das Orfas quedei un anaco parado fronte ao escaparate da pastelería *As Colonias* e lembrei que levara alí a pulseira de Inés cando pasei por diante da xoiaría *Marín*, pero co resguardo quedara ela cando marchou da casa.

Percorrín de novo o mesmo camiño cara a pastelería. Realmente o local botaba un recendo...!, entrei e comprei un biscoitoño de licor que me soubo a pouco.

Na rúa Cardeal Paio quedei contemplando un bazar. No seu interior pareceume recoñecer a nova dependenta, causante en boa medida do éxito do local entre os visitantes, pero eu non estaba para facer visita social. Pensei en Xaime.

O que teño que facer é darme présa e chegar á casa canto antes. De saberse algunha noticia alí é o único sitio onde me poden localizar. Seguí o meu camiño até a saída da zona vella de Santiago, en dirección a Santiago de Chile. Polo camiño quixen copiar ao detective Holmes e quixen pensar en detalles do caso que se nos estivesen escapando a todos: á policía, a Raquel, a Roberto, a min... Pensei en todos os que podían estar involucrados no misterio. Que pensará Inés de todo isto?, e onde estará Xoán Torres?

Onte pola noite soñei que a xente tiña a facultade de medrar sen cambiar de tamaño á vista dos demais. Hai que ver que cousas soñamos! E pensar que hai xente que lle busca significados...

Non debo perderme nos meus pensamentos. De novo tropezo co Obradoiro, penso en ir á casa de Inés, pero enseguida o descarto, quizá Xoán Torres estea alí. Que ía pintar eu? Parecería unha escusa para ver de novo a Inés; collín o camiño da Facultade de Medicina, pasado o Hostal dos Reis católicos.

De todas as formas podería ir ver a Inés. Que diaños me importa o que pensen os demais? Que diaños me importa o que pense Inés? Aínda que o dito non é así: de covardes está o cemiterio cheo e ninguén se acorda deles. Só os que dan un paso adiante escriben a historia.

Non sei cantas voltas dei ao Obradoiro, ocórreseme subir as escaleiras labradas na época do prelado Maximiliano de Austria.

Non sei o que busco alí, quizá o santo, quizá a miña volta á igrexa me alumee no asasinato de Susana.

Entrei na catedral. No Pórtico da Gloria puxen a man no arranque da columna que garda a árbore de Xosué, apoiei a man nos cinco ocos, nutridos das xemas e das oracións de millóns de peregrinos en centos de anos. Non pedía nada, non sabía que pedir, nunca crin demasiado; no entanto, mentres sentía o tacto frío da pedra gardiá da fe, sentínme como o enganador descuberto, como o neno ao que se colle na primeira mentira, na primeira travesura. Retirei a man enseguida. Dei a volta ao Pórtico; ao pé da columna, ás costas da obra do mestre, a súa cabeza. Dei os tres croques de rigor e sen pedilo desexei que sempre me concedese o don de non trabucarme, pero non me refería ao presente, o meu desexo alcanzaba os erros xa cometidos.

Saín da catedral e dirixinme ao Franco: “O mellor que podo facer agora é irme á casa”.

As novidades de Xesús Toral

Paso de novo por diante do palacio de Fonseca, a actual biblioteca universitaria. Baixo os soportais dous homes de cute axitanada imitan coas súas guitarras o folclore dunha terra que talvez non volvan pisar. Pásaseme pola cabeza que a min tamén me gustaría ser aventureiro, irme difundir con eles a cultura na que creo: un misioneiro.

Eu nunca fixen o camiño de Santiago, e a única promesa que lle fixen ao santo apóstolo foi rematar de relatar o meu diario do día de noiteboa do ano pasado, poñer o meu gran de area para aclarar a morte de Susana Figueiras.

Xa tocaron as seis nas campás da torre de Berenguela, cando paso fronte ao palacio de Fonseca. Non resistín a tentación de entrar e fumar un pito no seu patio.

Sentei nun banco de pedra e busquei sen présa o chisqueiro, non había ninguén no xardín, non creo que quedase un só estudante en toda Compostela. É bonito que alguén lle estea esperando a un en noiteboa. A soidade nunha cidade como Santiago acaba por facerse amigo dun, a saudade pode ensinar máis cousas a un home nunha soa noite que a mellor das amantes. No entanto non é boa compañeira a melancolía...

Estaba inquieto. Sabía que aquela tarde apuraría un desenlace que, calquera que fose, me faría pasar un mal trago. Xa dixen

que nunca lle pedira nada ao santo, no entanto agora gustaríame poder deter o tempo, non sentir nada, como se fora unha das pedras do claustro de Fonseca.

Á saída do palacio de Fonseca non se ven estudantes, é media tarde e xa comeza a anoitecer. Hai pouco lin nun artigo que o noso reloxo biolóxico nunca termina de acostumarse aos cambios de hora. Recordo que pensei: “Nos tempos que corremos o cambio de estacións é un inimigo insignificante para o noso reloxo biolóxico, enfrontarse á realidade é o verdadeiro inimigo”.

Á porta do palacio un mendigo interpreta a Pavaroti. O mendigo non sabe que son eu, e se o soubera daríalle igual. Hoxe é noiteboa e quero crer que é por iso que os mendicantes son o que parecen en Compostela. En Santiago, baixo os farrapos dos mendicantes, vese con máis claridade a alma dos artistas. Santiago posúe entre os seus privilexios o de acoller nas esquinas e baixo os soportais os artistas máis prodixiosos de España. Santiago é un dos poucos sitios do mundo onde os mendicantes poden ser sabios.

Chámome Gabriel Fontán, estudei Xornalismo e agora encárgome da sección de Anuncios por Palabras dun xornal local. Ás veces tamén me encargo da sección Necrolóxica, poucas desde que matei a algún por equivocación.

Subín a costa de Xelmírez e acordeime daquela tarde no *Modus Vivendi* en que Mourelo e Roberto Vila suxeitan a Luxán mestres este gritaba:

—Se hai algo entre Susana e ese fillo de puta de Xoán Torres, mato os dous.

Seguramente a policía terminará por saber deste incidente, seguramente tamén pescudará que Susana despois daquilo non quixo volver saír con Luxán, e tamén que cando deixei a Xaime na casa que compartía con Susana as súas cousas estaban nas escaleiras. Aquela tarde parei a tomar un café en Fernando III. Cando subín á casa, atopei a Susana e mais a Inés nas escaleiras.

—Que é o que está pasando aquí Inés? Onde vas con esas maletas?

—Xa estou farta, Gabriel, isto non funciona, eu sígote que-
rendo pero cambiei. Necesito máis do que ti me podes dar.
Ademais a ti tamén che convén estar só.

—Agradézoche o interese –comentei sarcástico.

—Vai á merda, Gabriel, pásaste o día metido no teu mundo
e cres que os demais che pertencemos, convenche baixar un pou-
quiño os fumes, e a min convenme un pouco máis de cariño e
atención. Ao mellor máis adiante...

Susana Figueiras colleu a última maleta e saíu do portal
berrando:

—Déixate de lerias, Inés, non se merecen tantas explica-
cións! Mira a hora que é! Xa sabes que nos están esperando!

—Adeus, Gabriel. Gustaríame que fomos amigos.

Eu non contestei, só dei media volta e pensei: “Vai á merda,
ti”.

Diso hai xa seis meses. Agora estaba outra vez nesa costa de
Xelmírez onde todo se puxo patas arriba. Preto de aquí vive Suso
Toral, Suso é o vivo retrato da bohemia. É pintor, aínda que non
se sabe de ningún que lle vira vender un cadro. Cando deixei de
parar co grupo, el era quen me daba as novidades os sábados pola
tarde nunha cervexaría de Santiago de Chile. Así fun sabendo
todo o que facían os demais:

—Inés xa non vive con Susana. Cambiouse ao apartamento
dese panoco de Xoán Torres, xa sabes como son as mulleres: non
hai que as entenda. Ti non te fagas mala vida, que, como di miña
avoa, “mulleres... fanse as paredes con elas”. Rapaz, hai meses
que non te vemos, onde te agochas? Non imos buscarte por non
molestar. Xaime pregunta moito por ti. Deberías deixarte ver un

pouco máis, aínda que só fora por el. Estao pasando mal, xa non é o retranqueiro que ti coñeciches, teño medo de que calquera día cometa unha loucura: sempre está borracho.

—Creme, Suso, de ir eu ás vosas reunións, o único que conseguiriades sería ter dous borrachos a falta dun no grupo.

#euquedolendo
#baíacónnósnacasa

A saudade como amiga

Na praza de Fonseca unha parella abrázase fronte á fonte. Prendo un pito e finxo admirar a fachada do palacio... boto a andar, hoxe non estou para exame de romanticismo, ademais a parella olloume e pensará que son un mirón. Vou pola rúa do Vilar e lémbrome de Luxán. Que andará facendo o pobre Xaime? Seguramente o estarán interrogando. Xaime un asasino, que estupidez! Se Xaime é incapaz de matar unha mosca! Cheguei á praza de Cervantes, Raquel Casteleiro vivía preto de alí, pensei en pasar pola súa casa pero pensei: “Se hai algunha novidade, Raquel estará esperándome en Santiago de Chile”.

Hai un par de meses atopeime con Raquel na mesma praza saíndo do portal. Dirixíase á biblioteca, acompañeina e pedín a súa opinión sobre as novas de Suso Toral:

—As mulleres, Gabriel, somos así, nin nós mesmas sabemos o que queremos, polo menos ata que o temos diante, por iso nos gusta esgotar todas as posibilidades.

—A iso non se lle chama ambición?

—Si, un home chamaríalle así. Unha muller diría que é sensato, nunca tivemos demasiado onde elixir, creo que é un bo xuízo quedar á carta máis alta.

—Iso non é egoísmo?

—Non, se temos en conta a probabilidade de risco que corre un e outro sexo no amor.

—Iso non son máis que estupideces.

—Ai, Gabriel, canto che queda por aprender!

Non tiña ganas de subir á casa e parei a tomar un café en Frei Rosendo Salvado a darlle voltas á cabeza. Seguramente na casa só me esperaba o mariñeiro Segundo Placencia. Segundo embarca a semana que vén, botareino de menos. El apenas molesta, non é como os outros estudantes que pasaron pola pensión. Segundo nunca come na casa, nin sobe amigos alborotadores, non ten tele que moleste pola noite, nin máquina de escribir para bourrar nos domingos pola mañá. En fin, Segundo Placencia é un bo compañeiro de piso. Gustaríame facerlle un regalo de despedida. Se eu fora Cunqueiro, regalaríalle un relato dedicado das illas de Simbad pero terá que conformarse cunha navalla de mariñeiro, unha boa navalla de mariñeiro sempre é máis útil que un relato anónimo cando un vai ao Gran Sol.

Saín da cafetaría e entrei no número 23 de Santiago de Chile, no ascensor colga o cartel de “Non funciona”. Cando cheguei ao oitavo, despois de baixar todo o santoral (a santo por chanzo), abrín a porta do piso e encontrei a Lolita saíndo da habitación de Segundo Placencia, metendo a camisa por debaixo da saia. Ruborizada e coa mirada baixa, desculpouse:

—Boas tardes, señorito Gabriel, eu viña para falar con voste-
de pero como non estaba entretívenme mestres o esperaba co seño-
rito Segundo. Por favor, non lle diga á patroa que estiven aquí!

—Non te preocupes, Lolita, que querías contarme?

—Agora non é o momento. Creo que esta noite poderei escapar un anaco.

—Se realmente é importante, podes contarmo agora. Trátase de dona Amparo?

—Si, é dicir non... a verdade é que xa non ten importancia.

Segundo Placencia saíu da habitación alisando o pelo, estaba tan avergonzado como Lolita pola miña presenza.

—Boas tardes, don Gabriel, non o esperabamos tan pronto.

—Xa o vexo, xa.

—Como vostede non estaba, entretívenme un anaco charlando.

—Alégrome, fillo, alégrome. Boh!, déixovos coas vosas cousas, que eu teño que facer.

Metinme na miña habitación e cerrei a porta. Lolita entrou de novo na habitación de Segundo Placencia.

Cando oín cerrar a porta da rúa estaban dando **as sete nas campás da torre de Berenguela**.

Saín á terraza e mirei cara á fiestra do sexto edificio de enfrente. O neno de cabelos louros estaba asomado a ventá, leva bata branca e ao redor do pescozo unha grosa bufanda marrón; está só, creo poder imaxinar o que sente: eu tamén fun neno. Desde a súa ventá vese un pequeno tramo da avenida pero o neno non ve máis alá, desde o seu escritorio descobre a ruta cara ás profundidades dun vello gravado de Verne, contáxiase da alegría de Campaña. Hoxe é noiteboa e o neno creo poder saber o que lle pide ao Nadal: ser un gran mago, poder facer desaparecer todo o que lle dá medo, como a saudade. Como non pode utilizar o seu medo como aliado, o neno xoga a ser creador. No seu mundo non existen os finais tristes.

O neno no seu escritorio danza arredor dos seus contos, e escoita ao lonxe a fruta de Hamelin. O neno non entende que os adultos poidan repetirse. El prolonga o instante ata entendelo, non entende que pase nada que a súa imaxinación queira rexeitar, el amaña a fe, sabe roubar poesía de calquera fraude. Hoxe é noite-

boa e mira a árbore do Nadal. Daría o que fose por ser o protagonista dun conto de Dickens, ir da man das pantasma do pasado, do presente e do futuro.

Hoxe é noiteboa e empeza a refrescar de verdade na terraza. No sexto do edificio de enfrente, o neno salta como un resorte da cadeira de brazos, corre ao teléfono e descolga o auricular. Imaxino o que din:

—Ola, como vai ese catarro?

—Xa tomei a medicina, mamá. Volverás pronto?

—Estarei aí en canto poida, aínda me quedan algunhas cousas que facer. Non esquezas lavar os dentes antes de deitarte. Non esquezas que hoxe naceu o neno Xesús e que estará vixiando desde o ceo.

—E ti cres que lle importa se lavo os dentes?

—Ao neno Xesús impórtalle todo, e non lle gustan os rapaces maleducados nin respondóns. Farás o que che digo?

—Si, mamá.

—E déitate cedo. Non esquezas que o neno Xesús nace hoxe e cóntamo todo.

—Non, mamá.

Vexo dende a miña terraza como o neno colga o auricular, aínda lle resoan as palabras metálicas a través do aparato, falsas. Imaxinou que así debían soar as conversacións a bordo do *Nautilus*. Hoxe é noiteboa, o neno de cabelo louro non debería estar só, sinto desexos de baixar e pasar un anaco con el, aínda que seguramente non me deixaría entrar, eu son un adulto e, ademais, non me coñece. O neno achégase á ventá, e pensa que desexaría ter algúns anos máis para que a xente o tomara en serio, e intenta esquecer a avenida de enfrente do patio con bambáns

onde os nenos do barrio acoden coas nais cada tarde. O neno do pelo louro coloca o anxiño caído da árbore do Nadal, e entre dentes maldí a palabra que se utiliza para confundir, a que non está impresa nos libros de contos. No espello do salón do edificio de enfronte reflíctese a habitación de xogos do neno de pelo louro en dúas dimensións, como os recordos. Hoxe é noiteboa, ninguén debería estar só en noiteboa. Comeza a orballar, pronto será noite. Contemplo desde a miña habitación do oitavo os tellados de Santiago.

#euquedolendo
#baíaconnósnacasa

Novas pistas da policía

Estaba a punto de baixar cando soou o timbre do portal. Saín a abrir cando vin que non estaba Segundo Placencia que, seguramente, fora acompañar a Lolita á súa casa. Polo interfono o inspector Seoane identificouse:

—Somos os detectives Martínez e Seoane, podemos subir? Trátase do seu amigo Luxán.

—Suban, por favor.

Abrín a porta e o inspector Martínez, que viña como pola mañá enfundado na súa gabardina gris, esperou a que falara o seu compañeiro.

—Boas tardes, Sr. Fontán, lamentamos ter que molestalo de novo.

—Pasen, por favor. Prepararei un café.

—Non se moleste, nós témonos que ir axiña, debemos realizar algunhas pescudas esta tarde, aínda que o caso está practicamente resolto. Interesaralle saber que soltamos o seu amigo Luxán. Polo visto onte colleu unha borracheira de coidado. Non nos custou moito comprobar a súa coartada, seguimos o rastro polos bares da zona vella desde as nove da noite ata as sete da mañá en que quedou a durmir nun banco de Fonseca. Ao parecer estivo en todos os bares e pubs da zona vella, de todos o botaron

e en todos armou bulla; hai máis de vinte persoas que o recordan. Nalgúns locais causou verdadeiros estragos. Os donos dalgúns establecementos queren poñer unha denuncia pero convencémolos de que o Sr. Luxán é insolvente e que non lle ían sacar nin un euro. Era o menos que podíamos facer despois do mal trago que lle fixemos pasar, mal abondo está pasándoo xa o pobre co da súa noiva.

—Grazas a Deus! Onde está agora?

—Non o sabemos. Saíu da comisaría hai unha hora, recordámoslle que viñera velo a vostede, estará a chegar.

—Que tal estaba?

—Cando lle dixemos que estaba libre non pareceu importarlle. Será mellor que pase a noite con el, está moi nervioso e abatido, non vaia cometer algunha estupidez. Por certo, interesáralle saber que xa collemos o verdadeiro asasino de Susana Figueiras. Foi ese tal Xoán Torres.

—Torres? Non podo crelo?

—Di que pasou a noite na Coruña na casa de seus pais pero seus pais estaban de viaxe e non ten coartada. Interrogámolo e, por fin, recoñeceu que tiña unha lea coa vítima e que onte estivo na súa casa a iso das doce e media, pero que cando chegou xa estaba morta. Di que se asustou e que foi para a casa de seus pais para non verse involucrado na súa morte, xa que non quería que descubrira a relación a súa noiva Inés Castro. De momento non conseguimos sacarlle nada máis pero só é cousa de tempo que cante como un canario. Nestes casos deixamos que funcione a conciencia, a culpabilidade acaba afogándoos e confesan.

—Xoán Torres! Non podo crelo...

—Eran amigos?

—Non, nin sequera me caía ben. De todos os xeitos non creo que matara a Susana Figueiras. Xoán Torres é un vaidoso

que vendería a súa nai con tal de sacar beneficios, pero non é un asasino.

—Que inocentes son vostedes os intelectuais. Se soubera o que vin en vinte anos de servizo...

O detective Seoane colleu o paraugas que deixara no corredor e despediuse.

—Bo!, nós xa nos temos que ir. Desculpe outra vez as molestias, avisarémolo se sabemos algo máis sobre o caso.

—Agradézoo moito.

—E feliz Nadal.

Contestei sen emoción na voz.

—Igualmente.

Dez minutos despois de que marcharan os detectives, soou de novo o timbre da porta.

—Son Xaime.

—Sube!

Esperei a Xaime no distribuidor. O ascensor seguía sen funcionar e cando chegou tropezou co último chanzo da escaleira. Luxán tiñas os ollos desorbitados, a mente noutra parte e a boca pastosa. Xaime dende logo non viña directo da comisaría, máis ben viña de facer a ruta dos viños. Cando o vin, collín a cazadora e as chaves da casa e cerrei a porta, non quería que a patroa o encontrara alí se se lle ocorría pasar polo piso.

—Veña, imos á túa casa.

—Déboche algo? Quen coño cres que es para falarme así? Xa estou canso de que dean ordes, levo todo o día igual.

Xaime soltouse do meu brazo.

Xaime e mais eu non volvemos falar ata chegar á Avenida de Lugo. Ao chegar ao seu portal, aconselleino:

—Agora méteste na cama e dormes até as nove. Hoxe é noiteboa e cearemos xuntos na miña casa, cun compañeiro de piso. É un bo rapaz, xa verás como che cae ben. Eu vou facer a compra. Apetéceche centolas e cordeiro?

—Quen a matou, Gabriel? Xoán Torres non foi, diso estou seguro. Xoán Torres é un pallaso presuntuoso pero non ten collóns para matar a ninguén, non che parece?

—Non o sei, amigo. Non te preocupes, deixa que a policía faga o seu traballo, dálles tempo e acabarán por descubrir a verdade. Ti e máis eu pouco podemos facer, e despois de todo quizá fora Torres.

Deixei a Xaime na súa casa e pensei: “Onde vou encontrar marisco a estas horas? Xa estará todo cerrado. Quizá me vendan algo nalgún bar. O mellor será que encargue toda a cea”. Dirixinme á zona vella.

Travesuras da infancia

Cando cheguei ao bar onde traballaba dona Visitación, un borracho discutía con outro sobre as notas do seu fillo.

—E a min que me importan os sobresalientes do teu fillo. Eu non sei asinar e non me foi tan mal. Meu fillo é tan burro como o foi seu pai pero é capitán do equipo de fútbol, el si que chegará lonxe e non como seu irmán que é medio maricón. Ese nunca chegará a ser un home como é debido, gústalle ler a un tal Bécquer e todas esas mariconadas, non damos feito bo del. A culpa é da súa nai que o ten metido debaixo das súas saias.

—Seguro.

Cando dona Visitación me viu chegar, deixou o que estaba facendo e correu a saudarme.

—Gabriel, Gabrieliño, xa pensei que non virías visitarme en noiteboa. Non sabes a alegría que me dás. Que queres tomar?

—Unha cervexa, se me fai o favor.

—Déixate de favores, home, que estamos en familia, e non me trates de vostede, Gabrieliño, que che cambiei os cueiros moitas veces.

—Vaia, seica ao teu xefe lle vai ben o negocio. Se chego a saber que tiñas tanta xente, non veño. Non quero entreterte, segue co teu, non vaia ser que che digan algo pola miña culpa.

—E que me han dicir se levo toda o día traballando como unha negra. Ademais ti es para min como o fillo que nunca tiven. Que vas molestar! Se souberas cantas veces me lembrei de ti e as lágrimas que botei cando túa nai marchou contigo para Santiago.

Un home duns sesenta anos, de barriga grande e bigote poboado, viña da cociña. Gastaba gorro de cociñeiro e mandil branco.

—Vouche presentar ao meu xefe, Gabrieliño.

Dona Visitación dirixiuse ao home de gorro branco.

—Achégate aquí, home, que non te imos comer!

Dona Visitación dirixiuse ao seu xefe con sorriso agarimoso.

—Este é o meu xefe e amigo, Xosé Ribas. É catalán pero non atoparás un cociñeiro en Galicia que prepare mellor unha lacoada. Este é Gabriel, o neto do Sr. Manuel, xa che falei del. Eu, Gabrieliño, nunca me esquecín de onde veño. Xosé e a patroa xa están cansados de escoitar a miña leria. Cantas veces non lle diría a Xosé que eu nacín nunha aldea e que alí é onde quero que me enterren?

O cociñeiro asentiu.

Dona Visitación abrochou o último botón da bata de Xosé Ribas, mentres lle recriminaba.

—Hai, fillo, que descoidado es, se non fora porque unha mira por ti! Pois, si señor, este é Gabriel Fontán, o fillo da Rosa. Como non lle ía falar de vós? Mais de trinta anos de veciños, ata me parece que somos familia.

O xefe de dona Visitación deume a man e continuou atendendo os clientes, a barra era pequena, o xusto para revolveuse unha persoa. Xosé Ribas gastaba barriga e gorro branco e cada vez que se cruzaba con dona Visi acariciáballe as cadeiras.

Dende a fiestra da cociña unha muller repoluda e baixiña obsérvaos con lágrimas nos ollos. Impresionoume ver a palidez enfermiza da súa cara e as súas lágrimas de impotencia. A muller quitou o mantelo que levaba e sentou a chorar nunha das cadeiras da cociña. Despois souben que esa era a patroa de dona Visi, a muller de Xosé Ribas. Dona Visitación púxose a recordar vellos tempos:

—“Estás feito un home, Gabrieliño, aínda me acordo cando non medías máis de dous palmos. Lembro un día no que teu avó, que era un santo, chegou alporizado á miña casa:

—Onde está ese demo de rapaz. Vístelo por aquí enguedellando coa Marela ou co can, Visitación?

—Pois, non, hoxe non o vin en todo o día, Manuel. Que é o que che fixo agora ese vivo demo?

—E que había de facer? Recordas que che dixen que hoxe non saía pescar porque tiña que pintar a chalana?

—Si, lembro.

—Desde as oito da mañá pintando ata o mediodía. Pinteina toda de negro menos o nome, *Carme*, que llo puxen en honra á virxe e á miña nai. Cando terminei deixei secar a pintura, e despois de comer botei a sesta. Cando espertei fun a praia. E que me encontro? O meu bote negro pintado a franxas vermellas e amarelas, o único que quedou do negro que lle dei foi o nome, que tamén llo cambiou: *Vendaval*, deixoulle posto á probe chalana. Imaxinas o que dirán o “Nasas” e os demais se ven saír a largar cun vendaval de vermello e amarelo. Se polo menos fora de azul e branco...

Á túa nai, a Rosa, sacábala das súas casas, non había quen fixera bo de ti. Teu avó Manuel comprouche un libro de avións unha vez que estiveras moi enfermo, que non te podías mover da cama, creo que foi acetona. Teu avó comproucho para que ficaras

quieto, e fíxoa boa. Ti deseñastes unhas ás como as que viches nun vello gravado no libro, e tirácheste do tellado abaixo, non sei como non te mataches. Rompiches a perna por dous sitios, e cando te levamos para que te vira o médico D. Benito o único que gritabas era que meteramos na casa a cabeceira da cama de túa nai, coa que fabricaras as túas ás de madeira, non fora ser que cha roubaran:

—Gardádeme no curro as ás de Leonardo da Vinci –gritabas.

Lembro que tiñas un pelo louro moi bonito, ti xa non te acordarás, eras moi pequeno. Cando volviches á aldea xa che escurecera un pouco. Túa nai, a Rosa, tiña moito empuxe, e nunca foi mala nai. Ela soa te sacou adiante aquí na capital pero a túa avoa cando te levou quería morrer. Nunca soubemos onde traballara nin quixo dicírnolo. A vida dá moitas voltas, Gabriel, hoxe estamos aquí e mañá, quen sabe? As cartas as máis das veces veñen dadas e é un bobo quen non sabe aproveitar unha baza. Non che parece?

Eras un verdadeiro demo. Lembro un día de cobro das pensións, teu avó acababa de chegar do banco. Deixou a paga no último estante do armario. Non sabemos como chegaches ata alí, o caso é que deches co sobre da paga. Teu avó fora largar os tramallos. Era a festa en San Mamede, túa avoa vestiute co traxe novo e levoute á misa, tiñas catro anos e parecías un anxo cos teus pantalóns curtos e a túa melena loura. Levabas o sobre coa paga de teu avó no peto da chaqueta. Túa nai acercouse ao cemiterio a rezarlle á súa avoa Carme. En canto se descoidou xa lle deras o sobre coa paga ao mendicante que estaba a pedir á porta da igrexa. Cando teu avó viu que desaparecera o sobre coa paga foi avisar á Garda Civil. Investigouse en todas as casas da contorna, tamén na miña, sen resultado ningún. Ti estabas estrañado do comportamento de teu avó, que durante días nin comeu, nin vixiaba continuamente as túas trasnadas, así que fuches preguntarlle que lle pasaba. Cando soubeches o porqué do alboroto, confesaches con toda a naturalidade do mundo:

—Fun eu, avoíño, pero non fixen nada malo con el, non o gastei, deillo a un probe. Ti sempre dis que nós xa somos ricos por ter un teito, e ese home que estaba a pedir non tiña teito, foi o primeiro que lle preguntei.

Intentouse localizar o mendicante, que desapareceu en canto lle caeu o donativo chovido do ceo. Non foi moi lonxe, pasou tres días de borracheira en Muros. Cando o colleron xa gastara en viño a metade da pensión de Manuel. Pensamos que teu avó naquela ocasión te ía esnaquizar o cu a paus, pero non!;, o pobre do Manuel comía na túa man, túa avoa dicía que o Manuel prefería durmir contigo que con ela. A Rosa non era cariñosa, iso non, pero sacoute adiante como foi podendo. Pobre, que mal o debiches pasar cando te trouxeron para Santiago! Estarías moi só, e a Rosa traballando no que lle saíra, non creo que puidera pagar a quen te coidara. Cando volviches de Santiago xa non querías xogar co teu avó, nin facías das túas, volvícheste moi serio, máis home, como debe ser, aínda que a teus avós lles partiches o corazón. Para min xa non eras o neno inocente e traveso que saíu da aldea. Túa nai cando volveu de Santiago viña feita unha “Berenguela”, como din aquí.

O patrón Xosé Ribas sorriulle a dona Visitación.

“Ai, Gabrieliño, non sabes como me alegra verte aquí, es como un sopro de aire fresco. Estes últimos meses apenas podo durmir. A patroa, esa que ves alí, está moi enferma, nin o patrón nin eu cremos que saia desta.

Cando túa nai chegou de Santiago non se deixou achicar polos contos, e dedicouse sempre a facer o que lle viña en gana, non se pode convivir con remordementos. Teu avó Manuel era un santo, pero o que eras ti non tiña nome. Un día desapareceu Penélope, a filla de Valerio Pena. Todo o mundo dicía que Penélope era a túa noiva, os dous tiñades cinco anos. Penélope vivía cos seus pais no Brasil. As cousas desde que marcharon para alá non lle foran mal ao Valerio, os primeiros anos foron duros

pero desde que asentaron traían todos os veráns a Penélope a ver os seus avós. Ti, Gabrieliño, levábaslle tres meses á cativa e a pobre andaba todo o día preguntando por ti. Dunha das veces que viñeron, a nena, coma sempre, díxolles a seus pais:

—Vou buscar o curmanciño Gabriel.

—Volve a tempo para comer e non molestes.

A nena non volveu a tempo para comer. Valerio e a súa muller, ocupados coas presentacións, no foron buscala ata media tarde. Cando chegaron á casa de teu avó andaba toda a aldea en revolución buscándote a ti. Dividímonos, como da outra vez, para buscarte, xa sabes, uns para o monte, outros para Ribeira e outros de casa en casa. A Valerio dixémoslle que non se preocupase e como non che coñecía... Ti apareciches ás dez e media con cara de non romper un prato na túa vida:

—Onde está a rapaza, alma condenada!

—Deixeina xogando, eu xa me aburría.

Cando conseguimos atopar a rapaza estaba detrás dunha pedra, e só tiña postas unhas braguiñas. Parece ser que o resto o perdera xogando ás prendas e ti só prometiches devolverlle a roupa se non a descubrías, senón faríaslle pagar a última prenda.

Menos mal que che quitamos o Valerio de encima, se non mátake! Tería moitas cousas que contarche que seguro que ti nin lembrás. Acórdaste de cando mataches o porco que criaba túa avoa con matarratos ou de cando convenciches a todo o colexio que te visitara a virxe e que podían pedirche o que desexaran por un peso. O curioso do caso é que a maioría das veces se cumprían as túas sentenzas e se facía realidade todo o que desexaban:

Ramiriño encontrou moza. Mercedes Tadellas recuperou o seu estoxo. Bieito Sanmartín librouse dunha malleira por levar todas suspensas por morte natural do mestre. Todas foron casualidades pero ti gañaches sona como milagreiro. O caso e que a ti

convencer dábaseche moi ben. Un día convenciches a todos os nenos do colexio para ir ver a balea morta que aparecera no Ézaro. Todos as levaron menos ti, que apareciches pola boca da balea cunha bota nunha man e cunha lanterna na outra, parecías o mismísimo Xonás”.

—Boh!, dona Visitación, eu ao que viña era a ver se me podían facer aquí a cea de noiteboa. Eu é que cociñar..

—Si, home, si, pero non ten nada de malo parrafear un pouco.

Dona Visi foi á cociña prepararme a cea que lle encarguei e eu quedei escoitando os dous borrachos da barra:

—E agora que o penso, ti non estarás dicindo que meu fillo está amariconado, verdade?

—Non, home, non. Vai outro viño, hoxe é noiteboa e debe haber paz entre os homes. Eu o que digo é que ao mellor deixas que mande demasiado a túa muller.

—A que che partó a cara en noiteboa.

Cando regresou dona Visitación traía cea para un rexemento.

—Nesta caixa vai un pouco de todo. Nesta friameira vai un pouco de marisco, nesta algúns linguados, e aquí algo de cordeiro. Estas botellas de albariño e esta de augardente son regalo do patrón, e nas friameiras vai o meu regalo de noiteboa.

—Non podo admitilo, dona Visi. Aínda vai crer que vin aquí para aproveitarme.

—Nada, home, nada. A min chamábasme tía Visi antes de marchar para Santiago. Despois viñeches moi triste. Sei que esti-veches algún tempo interno. Pasaches de ser o neno mecoso de todos a un internado. Eu a túa nai queríaa moito pero equivocou-se en facer o que fixo contigo.

—Iso queda moi atrás, dona Visi. Téñome que ir, e grazas por todo.

—De nada, home, e se necesitas algo xa sabes onde nos tes.

—Feliz noiteboa!

Ás miñas costas oín os dous borrachos.

—Feliz noiteboa a vostede tamén!

—Oíu quen carallo era ese?

—Eu que sei, calquera chalado! Visitación, déixate de historias e pon outros viños aquí ao amigo e mais a min.

Na rúa Raíña xa case non quedaba ninguén dentro dos bares, algúns xa estaban cerrados e dentro preparaban a mesa para os da casa. Na rúa un mendicante deséxalle feliz noiteboa a todo o que pasa, ninguén lle presta atención. Nunha pastelería comprei algo de sobremesa e marchei para a casa.

Os pecados en Compostela

Cando saín da taberna de dona Visi debería marchar directamente para a casa pero non o fixen, non resistín a tentación de dar outra volta pola zona vella. Mentres andaba ía pensando en Inés, nas nosas charlas sobre as persoas de aldea, sobre a xente da que oíramos falar. Inés e eu criamos nos recordos, ás veces falabamos sobre a xente que coñeciamos e sentiámonos seguros.

Pero, sobre todo, preocupábame Xaime. Como lle afectaría todo o ocorrido ao seu carácter depresivo, ao seu carácter fantasioso e imprevisible.

De sobra sabía que Luxán non podía matar a Susana. Luxán era un trapalleiro, un borracho, pero eu sabía que de todos nós era o único que estaba libre de toda sospeita no asasinato de Susana. Luxán era un Quixote condenado á soidade dos seus ideais, pero non era un asasino.

Mentres paseo pola zona vella, fago un rápido repaso a todo o que me aconteceu desde que cheguei a Santiago, recordo os días seguintes á miña chegada, os días que pasei de excursión polo Santiago milenario, polo Santiago dos conventos e das tradicións. Paseo pola praza do Obradoiro e lembro as explicacións de Xaime:

—Tes diante, Gabriel, a catedral de Compostela, as súas entrañas, as obras mestras dos artistas máis importantes de

Occidente. Os animais das bases da catedral son populares: a soberbia da boca sen dentes; a ira de labios colgantes; a preguiza representada polo oso amodorrado; a gula poñendo sobre o ombreiro ao cervato para devoralo con máis tranquilidade; a luxuria con orellas de asno e peteiro aquilino; a enmascarada avaricia, repenando con gadoupa febril a barba que lle pende baixo do peteiro.

Todos os días que faltaban ata que comezaran as clases na facultade, case un mes, Luxán e mais eu saímos a miúdo, despois de comer, pasear, e pasabamos toda a tarde no interior de igrexas e monumentos.

—O xubileu estableceuse pola bula *Regius Aeterni* dada por Alexandre III, quedando fixados os anos santos para os que coinciden en domingo a festa do apóstolo.

En fin, entre paseos e visitas a Santiago foron transcorrendo os días que faltaban ata que comezaran as clases. Nese mes, que vin case a diario a Xaime Luxán, conseguiu que me namorada da súa cidade.

A imaxinación como escudo

Xa tocaron as dez nas campás da torre de Berenguela.

A torre do reloxio marca a vida e os consumos da vetusta cidade de pedra.

É a cidade dos mil ollos que saen dos tellados apiñados, e que vixiaron durante séculos o paso de millóns de almas.

Dou voltas á zona vella, perdín a noción do tempo e creo que sempre debín estar aí como unha estatua máis. Non sei cantas voltas dei ás mesmas rúas: a praza de Mazarelos, a rúa de Altamira, o Preguntoiro, o cantón de San Bieito...

A mellor maneira de describir a beleza é a través da poesía, e lembro os versos de Gerardo Diego mentres camiño pola rúas de Santiago:

*También la piedra si hay estrellas vuela,
sobre la noche biselada y fría,
creced mellizos lirios de osadía,
creced, pujad torres de Compostela.*

Non teño gana de ir á casa, non teño gana de saber o resultado das novas investigacións da policía sobre o asasinato de Susana Figueiras.

Ben mirado, tal e como están as cousas, eu saio gañando: Xaime Luxán, o meu amigo, libre do cárcere e dunha muller pro-

blemática como Susana Figueiras. O meu rival Xoán Torres no cárcere, e a muller da que estou namorado, Inés Castro, soa e desenganada. Si señor, aínda que me pese dicilo, a morte de Susana Figueiras beneficiounos a todos ou a case todos.

Comeza a chover e vou para a casa. Ao chegar non encontro nin rastro de Segundo Placencia nin de Xaime.

Saín á terraza para escapar do olor a cerrado e da sensación de soidade que sentía aquela noiteboa dentro da miña habitación.

Xaime xa debería estar a chegar.

No sexto do edificio de enfronte, o neno está só, ninguén debería estar só en noiteboa. Eu tamén estou só e sei como se sente o neno, eu tamén fun neno.

O neno fai un esforzo para subir á banquetta do seu escritorio, que é demasiado alta para el. Ponse de xeonllos e traza raias cun lapis de cores sobre un debuxo de Robinson abandonando o naufraxio a bordo dunha balsa improvisada con barrís.

O neno refuxia a súa soidade nos seus contos: Dickens, Lorenzini, os irmáns Grim. O neno achégase á ventá e soña ser o Peter Pan que voou na imaxinación de Barrie. Eu sei o que sente, eu tamén fun neno.

O neno corre cara ao teléfono e descolga o auricular. Imaxino a conversa:

—Ola, rapaz, como vai ese catarro?

—Xa estou mellor mamá, tomei toda a medicina. Volverás axiña?

—Mamá aínda esta traballando. Agora toma un vaso de leite e métete na cama.

—Boh!, pero...

—Nada de peros. Xa sabes que non me gustan os nenos protestóns, agora xa es un homiño e sabes que non debes ter medo a quedar só.

—Non, mamá.

Unha mosca cruza a habitación e pousase na caligrafía do neno. O neno non distingue o ben do mal, ata é posible que non exista ningunha diferenza. Levanta a man e observa o amasillo esmagado sobre a caligrafía. O neno contempla o seu crime e pregúntase que diferenza pode haber entre a morte do insecto e a súa propia morte. Ao fin dá coa solución: el é invulnerable. El sabe que nada pode ocorrer que a súa imaxinación non queira recoñecer.

O neno colle os seus lapis de cores e pinta desexos sobre unha folla en branco, desexos que só teñen sentido para el nese momento. Mañá esquecerase o que queren dicir, pero mañá queda moi lonxe...

A visita inesperada de Inés

—Xa se me acabou o tempo, agora déixenme poñerlle punto final ao meu diario do día de noiteboa do ano pasado, contándolles como se descubriu na miña propia casa o asasino de Susana Figueiras.

De novo comezou a orballar, cerrei a porta da terraza e metinme dentro da habitación. Soou o timbre de abaixo e pensei que podía ser Xaime. Fun correndo a abrir.

—Quen é?

—Son eu, Inés. Podes abrimme? Teño que falar contigo.

Permanecín un pouco en silencio, e no único que pensei é que o piso estaba patas arriba. “Que estupidez!, despois de todo o que pasou, a quen lle importa se teño a habitación desordenada –pensei”.

—Claro, sube. O ascensor non funciona.

Espereina na entrada, e cando a vin, encontrei a unha Inés máis fraca e con olleiras. Os seus ollos acuosos delataban que non había dez minutos que estivera chorando.

Durante meses estivera ensaiando todo o que lle ía dicir en canto a vira, e agora non era capaz de dicir unha soa palabra.

—Como che vai, Gabriel? Hai case un ano que non te vexo.

—Non, só hai seis meses. Eu estou ben, e ti?

—Eu tamén, pasaba por aquí e subín a saudarte, e de paso a recoller algunhas cousas que me deixara. Boh!, en realidade, o único que me interesa é o resgardo da pulseira de ouro, aquela que levaches para arranxar, lembras? Para min ten un valor sentimental, e non encontro o resgardo por ningures, debín deixalo aquí.

—Leváchelo ti, Inés. Non te lembras?

—Debín perdelo nalgures, xa mirei en todos os recunchos. Poderías facerme un favor?

—Claro, de que se trata?

—Como fuches ti o que a levou á xoiaría na rúa das Orfas, quixera pedirche que foras ti quen vaia buscala. O dono da xoiaría só te coñece a ti, a min non ma dará.

—Claro, non te preocupes, pasa, vou preparar un café, perdoa que estea todo tan revoltado, pero é que hoxe non tiveron tempo de limpar. Ademais poder ter todo como un palleiro é unha das vantaxes de vivir só.

—Vives só aquí?

—Non, comparto o piso con outros inquilinos.

—Refírome a...

—Si, xa sei. Refíreste a se hai algunha muller. Eu creo que os malos tragos convén apuralos devagar, para ver máis claramente en que se equivocou un.

—Non vin aquí discutir, Gabriel.

—Si, xa sei. Perdiches a cea de noiteboa para vir buscar o resgardo dunha pulseira.

Inés baixou a cabeza.

—Boh!, tamén quero falar contigo sobre o que pasou. Sabes o de Susana?

—Si, claro, e tamén do de Luxán e do teu amigo Xoán Torres.

—É increíble! Como puiden estar tan cega? Cres que coñeces unha persoa... e resulta ser un asasino.

—Bo, aínda non se demostrou que el fora o asasino. Aínda quedan moito cabos soltos. Cal é o móbil?

—Pois, está claro. Xoán quería romper a súa relación con Susana, e esta intentou chantaxealo contándome a min o do seu romance. De feito, hai uns días chamoume por teléfono para quedar un día e falar, dixo que tiña algo que contarme. Vese que Xoán o soubo e perdeu a cabeza.

—Non sei. Eu non o vexo tan claro. Calquera puido ser o asasino de Susana, incluso eu mesmo.

—Non digas estupideces. Toda a culpa foi miña. Hai tempo que sospeitaba o de Xoán e Susana, pero non soporto estar soa, e pensaba que ti non querías verme.

—Por que non ía querer verte, porque me deixaches por un presuntuoso e vaidoso asasino sen ningunha explicación?

—Téñoo merecido.

—Niso estamos de acordo.

—Que queres que che faga? Volvinme tola. Ti xa non me prestabas atención, pensei que xa non che importaba. Unha muller necesita atencións, Gabriel, unha muller necesita que lle fagan mecos, que lle digan que está bonita de vez en cando, unha muller necesita que lle digan que a queren, e sentirse desexada, e eu contigo xa non tiña esas cousas.

—Claro, e atopaches ese desexo extra en Xoán Torres. Paréceme ben.

—Non discutamos, Gabriel, hoxe é noiteboa e gustaríame pasala contigo, sabes que non soporto estar soa, e menos un día como hoxe. Creo que sería capaz de cometer calquera estupidez...

—Veña, Inés, non sexas dramática.

—Dígocho moi en serio, Gabriel. Creo que deberíamos intentalo de novo, aínda non é demasiado tarde. Todo depende de ti, do que decidas agora depende o noso futuro.

—Que ironía! Do que eu decida... –mirei os ollos de Inés: dicía a verdade, ao menos nese intre pareceumo. Íalle contestar cando soou o timbre.

A proba decisiva e a confesión

Soou o timbre da porta. Fun abrir. Eran os inspectores Martínez e Seoane.

Non me alegrei de velo, xa sabía que non viñan felicitarme as festas, e a patroa viña con eles buscando a Lolita.

—Boas noites, Sr. Fontán, perdoe se lle interrompemos a cea.

—Non se preocupen estou empezando a acostumarme.

O policía Martínez non entendeu o chiste.

—Encontramos novas pistas na escena do crime que nos obrigan a reconducir a investigación.

Martínez dirixiuse a Inés.

—Ao parecer a vítima non estaba morta cando o asasino abandonou a escena do crime. E tivo forzas para agochar a pista decisiva.

—Que pista é esa? —preguntei.

—É un papel que encontramos na súa man, o resgado da xoiaría *Marín*, unha coñecida xoiaría. E o dono díxonos que o resgado non era recente, e que pasado certo tempo acostumaban a poñer as xoias á venda para pagarse o seu traballo. Houbo sorte

e a pulseira á que pertencía o resguardo non se vendera aínda. No interior está gravado o seu nome, veo?

Martínez mostroulle o gravado a Inés, que xa estaba pálida.

Martínez continuou.

—Sabían vostedes que Susana Figueiras era cleptómana? As xoias volvíana tola. Probablemente aproveitou un descoido do asasino para roubarlle o resguardo. Quen lle ía dicir á señorita Figueiras que o seu pequeno vicio [a súa enfermidade] nos conduciría tras a pista do seu asasino. Contésteme a unhas preguntas: Por que cre que Susana Figueiras tiña este papel apertado no seu puño no momento de morrer? Como chegou ás súas mans?

O inspector Martínez preguntoulle a Inés, que respondeu trememente:

—Eu... non o sei.

—Está vostede baixo sospeita de asasinato, Srta. Castro, agora lerémoslle os seus dereitos e virá con nós á comisaría para ser interrogada. Tamén sabemos que a pulseira levouna un home, o xoieiro trasapelou o seu nome nos arquivos pero di que é só cuestión de tempo que apareza. Queremos o nome dese home.

Inés era incapaz de articular unha soa palabra. Eu intentaba buscar unha explicación que non atopaba. Aínda tiña na boca a resposta que se me quedou a medio dicirlle a Inés, e na cabeza as súas palabras: “todo depende de ti, do que decidas agora depende o noso futuro...”.

Toquei no ombreiro a Martínez.

—Aquí ten ese home, inspector, e aquí ten tamén o único asasino de Susana Figueiras.

Xuízo e condena

O xuízo foi rápido. O meu avogado, axudado polos psicólogos, realizou unha boa defensa, e a sentenza foi a mellor que podíamos esperar.

No xuízo estaban todos: Raúl Mourelo, Roberto Vila, Raquel Casteleiro, e tamén estaba Luxán, que non se atrevía a mirarme aos ollos; todos menos Inés, que non se presentou aínda que tamén foi chamada pola fiscalía.

Todos declararon máis ou menos o mesmo: que coñecía a vítima, que nunca se nos vira discutir en público, que non mantiñamos ningunha relación, e que a miña única xenreira cara á vítima radicaba no feito de que presentara á miña noiva Inés Castro ao seu amante Xoán Torres.

O fiscal solicitaba que se me declarase culpable de asasinato en primeiro grao con premeditación, e intentou demostrar que levaba tempo preparando o meu crime.

Os psicólogos diagnosticaron: “alienación mental que afecta máis aos individuos depresivos por estas datas” e un abano de traumas da infancia, que non lles custou demasiado traballo demostrar.

Na sentenza influíu moito a miña declaración, que intentei que parecera o máis convincente posible.

—Confesou vostede matar a Susana Figueiras, declárase, por tanto, culpable dese asasinato?

Eu dixen o que o meu avogado me recomendara:

—Non, señoría, non é certo que eu sexa culpable do asasinato de Susana. Susana tiña que morrer, eu mateina, pero foi Deus o que guiou a miña man, foi Deus o que me revelou en soños o que tiña que facer, e nomeoume o seu executor. Susana Figueiras foi sentenciada pola man xusticeira de Noso Señor.

—Non é máis certo que morreu polo arsénico que vostede lle puxo na copa para que as sospeitas da policía recaeran sobre Xoán Torres, e así vingarse del por roubarlle o amor da súa noiva?

Non contestei ao fiscal. Mirei o xuíz e fun o máis sincero posible na miña resposta.

—Susana Figueiras tiña o día da súa morte gravado na fronte desde que naceu. Ninguén pode escribir o seu destino, señoría.

O xuíz esquivou a mirada.

—Pero vostede foi o que lle administrou o veneno a Susana Figueiras.

—Non, señor, xa lle dixen que foi a man xusticeira de Deus.

Cando se pronunciou a sentenza sabía que había polo menos dúas persoas na sala que non se tragan nada do que eu dixera: Xaime Luxán e Roberto Vila.

O xuíz non tardou en emitir o seu veredicto:

“Este Tribunal, á vista das probas presentadas pola Fiscalía e, en particular da última achada na escena do crime: o resgardo da xoiaría *Marín*, atopa o acusado **culpable** da morte de Susana Figueiras acontecida o vinte e catro de decembro do ano pasado.

Este Tribunal terá en conta o desequilibrio psicolóxico do acusado á hora de pronunciar a pena á que se condena, resolvendo, por tanto, que **Gabriel Fontán deberá ingresar nunha clínica de saúde mental de máxima seguridade e permanecer alí encerrado de por vida.**

Levántese a sesión.

17 de xuño de 2003”.

#euquedolendo
#baíaconnósnacasa

Confesi3ns a Roberto Vila

E aqu3, se1ores, po1no fin ao meu diario. Espero que non lles resultara demasiado aburrido.

—Home, que quere que lle diga, eu escoitei cousas m3is divertidas. Na mi1na carnizar3a contabamos contos m3is entretidos.

—Pois eu paseino moi ben, D. Gabriel, ma11a se quere c3ntolle como matei eu a mi1na defunta nai e como penso acabar coas mi1nas irm3as adoptadas. Oia, e en todo este tempo non veu visitalo ning3n dos seus amigos?

—S3 Roberto Vila. 3 o que mant3n ao corrente de todo aos nosos co1necidos. Precisamente veu esta ma11a felicitar-me a noiteboa. Roberto contoume todo o que ocorreu desde que me internaron:

“A moitos do grupo xa hai tempo que non os vexo, Gabriel. Lux3n segue igual que sempre de borracheira en borracheira, a1nda que me parece que conseguiu terminar a carreira. De vez en cando el e Raquel saen xuntos e creo que o seu vai para romance. A irm3 de Raquel Casteleiro casou hai dez meses e xa est3n cos tr3mites de divorcio. Ra3l Mourelo segue filosofando igual que sempre...

—3 que 3 de In3s?

—Non o sei, Gabriel, xa che digo que a moitos non os vexo.

—Segue con Xoán Torres, verdade?

—Si, creo que si. A propósito disto, Luxán non quere vir verte porque non entende nada do que aconteceu, pero parécelle imposible que ti sexas o asasino de Susana, e a min tamén. Gabriel, a noite que mataron a Susana vin a Inés saír da súa casa ás dez e media. A que cres que foi alí, se non se falaban? Por que lle dixo á policía que había meses que non vía a Susana?

—É mellor que non andes con eses contos por aí, se non queres crearte inimizadas. Eu fun o único asasino de Susana Figueiras e seguirei manténdoo pase o que pase.

—Non te preocupes, amigo. Respectarei a túa mentira, se é o que queres pero non entendo porqué tes que cargar cun crime que non cometiches para salvar a unha que só se está rindo de ti...

—Repítoche que eu fun o culpable, e se non fora así, daría por ben empregado estar recluído aquí os días que me quedan de vida para demostravos o que senten os que son capaces de facer algo por amor.

—De que estás falando?

—De nada, son cousas miñas, e agora vaite que xa é tarde e te estarán esperando na casa para celebrar a noiteboa. Por certo, comprobaches o que che pedín a última vez que estiveches aquí?

—O do neno do sexto? Non me dixeches que foi aí onde viviras ti cando eras cativo?

—Si.

—Non sei que querías que comprobara. Ese piso está para alugar desde hai dous anos. Ninguén viviu alí desde entón. Non había ninguén vivindo alí a noiteboa do ano pasado. A que vén tanto interese?

—Non, a nada, pareceume ver un neno alí desde a miña fiestra. Seguramente serían imaxinacións miñas.

—Si, seguramente. Necesitas algo, Gabriel?

—Non. Non é preciso que veñas verme outra vez, necesito acostumar-me a isto, e non preciso a ninguén que me axude a recordar o pasado.

—Eu non quero recordarche o pasado. Eu son teu amigo, Gabriel, e non me gusta verte aquí metido. Virei verte sempre que poida e intentarei traer a Luxán comigo. Mañá virei a visitarte e traereiche o que Papá Noel deixe para ti colgado nos calcetíns. Feliz noiteboa, Gabriel!

—Feliz noiteboa, Roberto!”.

—Iso foi o que me dixo Roberto hoxe pola mañá. Agora estou cansado de falar, e de escribir. Antes da cea quero relaxar-me pegándome un baño na miña habitación, se vostedes mo permiten.

—Antes de que o esqueza, D. Gabriel: que lle contestaría a Inés Castro se non chegan a aparecer os detectives? Volvería con ela?

—Non o sei, dona Mariela, xa pasou moito tempo, seguramente tampouco o sabía entón con seguridade. En calquera caso agora xa dá o mesmo... Vaian cear e non se estrañen se non me ven polo comedor, estou moi canso. Non veñan buscarme á miña habitación, penso ordenar as follas do meu diario e durmir. Ata mañá, e feliz noiteboa!

#euquedolendo
#baíaconnósnacasa

A morte dun monstro

—**V**eña por aquí, dona Mariela. Leu vostede a prensa de hoxe?

—Non tiven tempo, estou enleada facéndolle un xersei a don Gabriel.

—Pois xa pode ir esquecendo a D. Gabriel. Lea en voz alta esta páxina, lea...

Un mozo aparece aforcado nun sanatorio mental en noiteboa

Morte. Gabriel Fontán, un mozo de trinta e tres anos, apareceu morto nas duchas do sanatorio psiquiátrico da nosa cidade.

O mozo aproveitou a escasa vixilancia durante a cea de noiteboa para levar a cabo o seu propósito, aforcándose nos baños co cinto da súa bata. O mozo, ao parecer de carácter inestable e introvertido, estaba sometido a estreita vixilancia polo seu comportamento depresivo, que soe alterar máis aos enfermos por estas festas do Nadal, e que a el xa o empuxara a cometer outros actos criminais anteriormente.

Asasino perigoso

Recordarán os meus lectores que hai un ano tamén por estas datas este xornalista lles contou o horrible asasinato que este mozo levara a cabo na persoa de Susana Figueiras, unha moza estudante de Dereito cun prometedor

futuro por diante. A súa familia, coñecida persoalmente por este xornalista, quedara totalmente desfeita.

Recordarán que este xornalista, axudado por eminentes psicólogos, describiu entón a personalidade deste tipo de asasin, que son capaces de matar a sangue frío: “... son persoas carentes de todo tipo de personalidade, que viviron sempre encerrados no seu mundo de fantasía. Soen ser crueis e despóticos, incapaces de calquera manifestación de afecto, introvertidos e con patentes signos de misantropía.

Recordarán que este xornalista como colaborador deste xornal criticou abertamente a sentenza que libraba a este criminal perigoso do cárcere. Este xornalista ratifícase nas súas anteriores valoracións e cre de absoluta prioridade unha reforma xudicial, na que individuos perigosos como Gabriel Fontán non poidan facer mal de novo a ninguén.

Existencia dun diario

O xuíz, no levantamento do cadáver, encontrou unha carta na que o asasino exculpa a todo o mundo da súa morte e unha confesión completa do asasinato de Susana Figueiras. Tamén se encontrou, ao parecer, un diario dirixido a Xaime Luxán, exnoivo de Susana Figueiras, que de momento permanece en poder do xuíz, aínda que fontes ben informadas lle fixeron saber a este xornalista que non contén máis que divagacións psicopáticas e ningún dato de relevancia para o caso.

Alexandre Martínez. Santiago

—Que?, que di agora do seu poeta D. Gabriel? De min non faláron tan mal e trátame vostede como se fora un sádico. Desde logo hainos que nacen con sorte!

Epílogo

—Se quere, déixolle ler a última folla do diario do poeta, escribiuna na súa habitación antes de aforcarse.

—Como a conseguiu?

—Onte fun buscalo a súa habitación despois de cear, e el xa non estaba alí, supoño que xa debía estar balanceándose. Roubei esta folla que esqueceu encima da súa mesa. Lea, lea en voz alta:

“Aínda non tocaron as doce no reloxo de Berenguela. Esta noite Compostela álzase entre sombras e luces, entre a misteriosa néboa, difusa e triste como o meu ánimo. Estou canso, canso de recordar, canso de querer cambiar os recordos. Dentro duns minutos nacerá o neno, será Nadal, a lúa brilla sobre Quintana de Mortos, como aquela noite que inspirou o poema de García Lorca:

*Déixame morrer no leito,
Soñando con flores d'ouro
Nai: a lúa está bailando
Sobre Quintana de mortos.*

Compostela álzase entre musgo de séculos. Entre as fendas das súas pedras, descansan as respostas atopadas ante a súa presenza impasible de pedra e misterio; entre as fendas dos seus

muros de negra cantaría, que entristeceu o corazón do poeta, agóchase a esperanza, os pequenos soños que contemplou pasar a cidade durante séculos, os pequenos soños que viron pasar as estatuas que nacen nas pedras de Santiago. Estou canso, canso de loitas, canso de vencer e de perder, canso de xogar.

Compostela está triste coma min, as cidades con alma reflicten a cor da alma de quen as habita. Santiago é o santuario dos recordos, aquí comezan e acaban todos os camiños. Santiago é filla do milagre, filla da vontade dos que creron na lenda do seu apóstolo, daqueles que tiveron fe de ver alzarse un día en medio da néboa a cidade prometida e inmortal. Santiago é filla daqueles que aínda sen coñecerse loitaron por un mesmo ideal. Santiago é filla da suor do home e do alento de Deus.

Dentro duns minutos tocarán as doce no reloxo de Berenguela, e as súas campás arrolarán o nacemento do neno Deus. Estou canso. Intento puntuar o que foi a miña vida pero non quero equivocarme no último momento, á vida non se lle pon nota, vívese, que non é pouco.

Xa toca a primeira campá do Nadal en Berenguela. Compostela, envolta na néboa, segue durmindo no seu leito de pedra, o seu sono de séculos, imperturbable e eterno.

ESTA OBRA SAÍU DO PRELO
DE GALIGRAF GALICIA
O 23 DE MARZO DE 2009

#euquebendo
#baíaconhacasa

